

Globaali etiikka ja sosiaalinen todellisuus

**Globaalin kehityksen edistämisen oikeuttaminen YK-dokumenteissa
1969-2015**

Katri Tuulikki Vihma

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Yleinen valtio-oppi
Maailmanpolitiikan tutkimuksen linja
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2016

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty
Valtiotieteellinen tiedekunta

Laitos – Institution – Department
Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos

Tekijä – Författare – Author
Katri Tuulikki Vihma

Työn nimi – Arbetets titel – Title
Globaali etiikka ja sosiaalinen todellisuus: globaalin kehityksen edistämisen oikeuttaminen YK-dokumenteissa 1969-2015

Oppiaine – Läroämne – Subject
Yleinen valtio-oppi, maailmanpolitiikan tutkimuksen linja

Työn laji – Arbetets art – Level
Pro gradu -tutkielma

Aika – Datum – Month and year
Syyskuu 2016

Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages
138

Tiivistelmä – Referat – Abstract

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee erilaisia normatiivisia teorioita, jotka pyrkivät tarjoamaan vastauksia aikamme globaaleihin haasteisiin. Tutkielman tavoitteena on selvittää oppiainerajat ylittävän globaalin etiikan, ihmiskuntaan yhtenä moraaliyhteisönä suhtautuvan normatiivisen kosmopolitaneismin ja normien oikeuttamisen menettelytapaa korostavan diskurssietiikan välisiä yhteyksiä sekä soveltaa kyseisiä teorioita tutkimalla sosiaalisessa todellisuudessa esiintyviä moraaliikäsityksiä ja arvoja. Tässä hyödynnetään myös normatiivisen kritiikin ja sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuvien muutosprosessien selittämisen yhdistävää kriittistä kosmopolitaneismin sekä ihmisen moraalikehityksen vaiheet länsimaisen moraalifilosofian teorioihin rinnastavaa Lawrence Kohlbergin moraalikehitysteoriaa. Tutkielman empiirisenä tutkimuskohteena on globaalia etiikkaa ja kosmopolitaneistisia arvoja ilmentäväksi toimijaksi luonnehditun Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kehityspolitiikan taustalta löytyvien moraaliikäsitysten ja arvojen ymmärtäminen. Tutkielma tarkastelee, millaisia moraaliikäsityksiä globaaleja kehitystavoitteita käsittelevät viralliset YK-dokumentit heijastavat ja selvittää, onko näissä käsityksissä tapahtunut muutoksia, jotka olisi mahdollista tulkita moraaliseksi kehitykseksi.

Tutkielman analyysi keskittyy tapoihin, joilla globaalin kehityksen edistämistä oikeutetaan aiheeseen liittyvissä YK:n julistuksissa, näiden julistusten toimeenpanosuunnitelmissa ja organisaation pääsihteerin raporteissa. Tarkastelun kohteena ovat argumentit, jotka heijastavat kosmopolitaneismin, moraalisen kosmopolitaneismin kahteen yleisimpään suuntaukseen eli utilitarismin ja deontologiaan sekä Jürgen Habermasin diskurssietiikkaan sisältyviä moraaliikäsityksiä. Analyysin aineisto koostuu yhteensä 21:stä vuosina 1969-2015 julkaistusta virallisesta dokumentista, jotka käsittelevät niin kestävän kuin sosiaalisenkin kehityksen edistämistä. Globaalin kehityksen edistämiseen liittyvien oikeutusten tutkimisessa hyödynnetään yhteiskunnallisia muutoksia tutkivan kriittisen diskurssianalyysin viitekehystä, Theo van Leeuwenin ja Ruth Wodakin legitimaatiostrehtegioita sekä eettisten argumenttien käsitettä. Lisäksi analyysissä käsitellään muusta aineistosta sisältönsä puolesta poikkeavien dokumenttien normatiivisia käytännöllisiä argumentteja.

Analyysi osoittaa, että tavoissa, joilla globaalin kehityksen edistämistä oikeutetaan YK:n virallisissa dokumenteissa vuosien 1969-2015 aikana, on tapahtunut hienoisia muutoksia. Ensinnäkin kosmopolitaneistista ja diskurssieettistä moraaliikäsitystä heijastavat eettiset argumentit yleistyvät aineistossa 1990-luvulta lähtien. Kfyse ei kuitenkaan ole varsinaisesta lineaarisesta kasvusta. Lisäksi deontologisten argumenttien vähenevät samalla aikavälillä. Utilitaristien argumenttien osuus puolestaan pysyy melko tasaisena tarkasteltavalla aikavälillä. Moraalikehityksen näkökulmasta tarkasteltuna havaittujen muutosten ei voi tulkita ilmentävän Kohlbergin teorian mukaista postkonventionaalaisella tasolla tapahtuvaa kehitystä. Sen sijaan ne muistuttavat Habermasin diskurssietiikkaan sisältyvää näkemystä, jonka mukaan moraalikehityksen postkonventionaalaiselle tasolle sijoittuva kehitys ei merkitse siirtymää utilitarismista deontologiaan, vaan moraaliperiaatteiden lisääntyvää oikeuttamista diskurssin kautta. Varsinaisen, yhteiskunnallisesta oppimisesta seurausta olevan moraalikehityksen sijaan analyysin löydökset on silti luontevinta mieltää mahdolliseksi, vielä realisoitumattomaksi muutokseksi, joka ei kuitenkaan ole vääjäämätön. Analyysin tuloksia tarkasteltaessa on myös huomioitava, että globaalin kehityksen edistämistä oikeuttavien eettisten argumenttien tutkiminen ei tarjoa täydellistä kuvaa kaikista aineistossa esiintyvistä normatiivisista sitoumuksista: esimerkiksi kehitystavoitteiden saavuttamiseen tähtäävät keinot heijastavat paikoin myös sosiaalisen liberalismien ja uusliberalismin perspektiivejä.

Tutkielma selittää analyysissä havaittuja muutoksia kestävän kehityksen ja inhimillisen kehityksen paradigmojen lujittumisella YK:n kehityspolitiikassa sekä 1990-luvulle sijoittuneella kosmopolitaneistisella käänteellä, joka yhdistyy muun muassa globalisaation synnyttämiin haasteisiin liittyneisiin huolenaiheisiin, globaalia oikeudenmukaisuutta käsittelevän keskustelun uusiin muotoihin ja toisaalta myös uusliberalistisen ideologian vahvistumiseen. Analyysin tuloksiin ei kuitenkaan suhtauduta varauksetta, vaan niitä myös kritisoidaan hyödyntämällä muun muassa Karl-Otto Apelin planetaarista makroetiikkaa sekä kosmopolitaneismin elitististä ja hegemonista luonnetta käsittelevää kritiikkiä. Lisäksi nostetaan esille yksi ilmeinen ongelma eli se, että globaalin hallinnan kielessä esiintyvät normatiiviset muutokset eivät välttämättä muutu toiminnaksi. Viime kädessä tutkielma pyrkii osoittamaan, että globaalin etiikan, normatiivisen ja kriittisen kosmopolitaneismin sekä diskurssietiikan yhdistävä näkökulma mahdollistaa erilaisten globaalin hallintaan sisältyvien eettisten näkemysten vertailun ja tutkimisen, näiden näkemysten kritisoinnin ja kehittämisen sekä yhteiskunnallisten kehityskulkujen ja vielä realisoitumattomien muutosten tunnistamisen. Näin tutkielma myös toimii yhtenä puheenvuorona globaalin etiikan tutkimusta käsittelevässä keskustelussa.

Avainsanat – Nyckelord – Keywords

Diskurssietiikka, globaali etiikka, kosmopolitaneismi, moraalikehitys, Yhdistyneet kansakunnat

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Globaali etiikka ja normatiivinen kosmopolitanismi	3
<i>Globaali etiikka</i>	3
<i>Normatiivinen kosmopolitanismi</i>	5
<i>Utilitaristinen kosmopolitanismi</i>	8
Benthamin utilitarismi	10
Millin utilitarismi	11
Singerin utilitarismi	13
Goodinin utilitarismi	14
<i>Kantilainen kosmopolitanismi</i>	15
Kantin moraaliteoria	18
O'Neillin kantilainen velvollisuusteoria	21
<i>Kosmopolitanismi, globaali etiikka ja ihmisoikeudet</i>	22
<i>Kosmopolitanistinen liberalismi</i>	24
3 Moraalikehitys ja kollektiivinen oppiminen	25
<i>Kohlbergin moraalikehitysteoria</i>	25
<i>Habermasin diskurssietiikka</i>	29
<i>Kollektiivinen oppiminen ja yhteiskunnallinen kehitys</i>	31
4 Kriittinen kosmopolitanismi ja kosmopolitanismin empiirinen tutkimus	33
<i>Kriittinen kosmopolitanismi</i>	33
<i>Kosmopolitanismi, globaali etiikka ja kollektiivinen oppiminen</i>	35
<i>Kosmopolitanismin empiirinen tutkimus</i>	37
Kosmopolitanismi, sosiaalinen todellisuus ja Yhdistyneet kansakunnat	38
5 Kriittinen diskurssianalyysi ja legitimaation tutkiminen	40
<i>Kriittinen diskurssianalyysi</i>	40
<i>Legitimaatio</i>	42
<i>Normatiiviset käsitteet ja eettiset argumentit</i>	45
6 Globaalin kehityksen edistämisen oikeuttaminen YK-dokumenteissa	47
<i>Analyysin aineisto</i>	50
<i>Kosmopolitanistiset oikeutukset</i>	54
<i>Utilitaristiset oikeutukset</i>	61
<i>Deontologiset oikeutukset</i>	70
<i>Diskurssieettiset oikeutukset</i>	80
<i>Poikkeavat dokumentit</i>	86
<i>Yhteenvedo</i>	96
7 Havaitun muutoksen selittäminen	103
<i>YK:n kehityspolitiikan vuosikymmenet</i>	103
<i>Kestävän kehityksen paradigma</i>	107
<i>Inhimillisen kehityksen paradigma</i>	109
<i>Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen kehityksen edistämiseen</i>	112
<i>Kosmopolitanistinen käänne</i>	114
<i>Yhteenvedo</i>	118
8 Keskustelu	119
<i>YK:n kehityspoliittisten dokumenttien kritiikki</i>	119
<i>Diskurssietiikan, kosmopolitanismin ja globaalin etiikan merkitys</i>	122
9 Johtopäätökset	125
10 Lähteet	127

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastelen erilaisia normatiivisia teorioita, jotka pyrkivät tarjoamaan ratkaisuja aikamme globaaleihin haasteisiin. Hyödynnän tietynlaisena viitekehyksenä globaalia etiikkaa, joka ottaa usein lähtökohdakseen juuri näihin haasteisiin vastaamisen ja pyrkii tavanomaisesti yhdistämään erilaisia normatiivisia sekä oppiainerajat ylittäviä lähestymistapoja (ks. esim. Drydyk 2009; Widdows 2011). Tavoitteenani on selventää globaalin etiikan, ihmiskuntaan yhtenä moraaliyhteisönä suhtautuvan normatiivisen kosmopolitanismin (ks. Brown & Held 2010) ja normien oikeuttamisen menettelytapaa korostavan diskurssietiikan (ks. Habermas 1976, 1990a) välisiä yhteyksiä ja soveltaa näitä teorioita myös käytäntöön tutkimalla sosiaalisessa todellisuudessa esiintyviä arvoja ja eettisiä näkemyksiä. Hyödynnän tässä kriittistä kosmopolitanismia, joka yhdistää normatiivisen kritiikin sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuvien muutosprosessien tutkimiseen ja selittämiseen (ks. Delanty 2009, 2012), sekä Lawrence Kohlbergin moraalikehitysteoriaa, jonka mukaan ihmisten moraalikehityksen eri vaiheet ovat rinnastettavissa länsimaisen moraalifilosofian teorioihin (ks. Kohlberg 1973).

Tarkoitukseni on siis tutkia sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuneita globaaliin etiikkaan, kosmopolitanismiin ja diskurssietiikkaan kytkeytyviä muutoksia ja kartoittaa niitä selittäviä prosesseja. Olen valinnut tutkimukseni kohteeksi Yhdistyneet kansakunnat (YK), jota monet tutkijat (ks. esim. Dallmayr 2003; Dower 2007) luonnehtivat globaalia etiikkaa ja kosmopolitanistisia arvoja ilmentäväksi toimijaksi. Näiden luonnehdintojen tueksi ei tavanomaisesti esitetä varsinaisia empiirisiä todisteita, joten aion keskittyä nimenomaan niihin: tutkin, millaisia moraalikäsityksiä YK:n viralliset dokumentit heijastavat ja onko näissä käsityksissä kenties tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Tarkasteluni kohteena on YK:n kehityspolitiikka, jotka kytkeytyy luontevasti globaalin etiikan tutkimusalaan. Tarkemmin sanottuna tutkin, miten globaalin kehityksen edistämistä on oikeutettu aihetta käsittelevissä YK:n julistuksissa ja

raporteissa vuosien 1969-2015 aikana ja millaista moraalikäsitystä nämä oikeutukset heijastavat. Keskityn erityisesti kosmopolitanismia, moraalisen kosmopolitanismin kahta yleisintä suuntausta eli utilitarismia ja kantilaista velvollisuusetiikkaa sekä diskurssietiikkaa heijastaviin oikeutuksiin ja tutkin, onko niissä tapahtunut tarkasteltavalla aikavälillä sellaisia muutoksia, jotka olisi mahdollista tulkita moraaliseksi kehitykseksi. Hyödynnän analyysissani yhteiskunnallisia muutoksia tutkivan kriittisen diskurssianalyysin viitekehystä ja erityisesti Theo van Leeuwenin ja Ruth Wodakin legitimaatiostrategioita (1999) sekä eettisten argumenttien käsitettä, joihin keskittyminen mahdollistaa toiminnan oikeutusten ja täten myös sen taustalta löytyvien arvojen ymmärtämisen (ks. Crawford 2002). Lisäksi analysoin vielä erikseen muusta aineistosta sisältönsä puolesta erottuvia dokumentteja keskittymällä niiden sisältämiin normatiivisiin käytännöllisiin argumentteihin.

Perusteena tutkimusaiheeni valinnalle toimii ennen kaikkea usean globaalin etiikan tutkijan (ks. esim. Dower 2014; Hellsten 2015) näkemys, jonka mukaan globaalin etiikan tutkimuksen tulisi pystyä yhdistämään nykyistä paremmin useita erilaisia normatiivisia teorioita. Kriittisen kosmopolitanismin ja moraalikehitysteorioiden hyödyntäminen taas auttaa ymmärtämään uusia poliittisia käytäntöjä, jotka voivat olla seurausta yhteiskunnallisesta oppimisesta ja moraalikehityksestä, ja toisaalta myös tällaisiin käytäntöihin liittyviä mahdollisia, mutta vielä realisoitumattomia muutoksia. Globaalin kehityksen edistämistä käsittelevien YK-dokumenttien tutkiminen puolestaan mahdollistaa globaalin hallinnan taustalta löytyvien moraalikäsitysten ja arvojen tutkimisen sekä tarjoaa välineitä niiden kritisoimiseksi ja kehittämiseksi.

Tutkielma etenee seuraavanlaisesti: luvussa kaksi käsittelen lyhyesti globaalia etiikkaa ja keskityn sen jälkeen normatiiviseen kosmopolitanismiin sekä sen utilitaristiseen ja kantilaiseen suuntaukseen. Luvussa kolme esittelen Lawrence Kohlbergin utilitaristista ja kantilaista velvollisuusetiikkaa hyödyntävää moraalikehitysteoriaa, sitä eteenpäin kehittävän Jürgen Habermasin diskurssietiikkaa sekä diskurssietiikan ja yhteiskunnallisten muutosten välistä suhdetta. Luvussa neljä palaan kosmopolitanismiin ja tarkastelen sen kriittistä

versiota, kollektiivista oppimista sekä kosmopolitanismin empiiristä tutkimusta. Luvussa viisi puolestaan käsittelen kriittistä diskurssianalyysia ja legitimaation tutkimusta. Luvussa kuusi sovellan edellä mainittuja teorioita ja siirryn analysoimaan, miten globaalin kehityksen edistämistä on oikeutettu YK-dokumenteissa vuosina 1969-2015. Luvussa seitsemän esittelen analyysini tärkeimpiä löydöksiä ja niitä selittäviä prosesseja. Luvussa kahdeksan käsittelen kehityksen edistämiseen liittyviä YK-dokumentteja kriittisestä näkökulmasta sekä palaan globaaliin etiikkaan, kosmopolitanismiin ja diskurssietiikkaan liittyvään teoreettiseen keskusteluun. Luvussa yhdeksän kertaan vielä lyhyesti tutkielman keskeisimpiä johtopäätöksiä.

2 Globaali etiikka ja normatiivinen kosmopolitanismi

Globaali etiikka

Globaali etiikka on nuori, mutta suositaan kasvattava teoriasuuntaus, joka pyrkii tarjoamaan vastauksia globaalien haasteiden synnyttämiin normatiivisiin kysymyksiin. Sitä voi pitää oppiainerajat ylittävän teoriana, jonka tarkasta sisällöstä on useita tulkintoja, ja toisaalta globaali etiikka voi viitata myös sosiaaliseen todellisuuteen. (Widdows 2011, 6; Dower 2007, 13.) Teoriana globaalin etiikan voi määritellä eettiseksi tutkimukseksi, joka pyrkii selvittämään, millaisia normeja ja arvoja ympäri maailmaa asuvien ihmisten välisiin suhteisiin tulisi soveltaa, ja miten niitä voisi käyttää myös globaalien ongelmien ratkaisussa. Globaalin etiikan edustaja siis tutkii ja tavallisesti myös puolustaa tiettyä globaalia normatiivista viitekehystä sekä soveltaa sitä yksittäisiin kysymyksiin. (Dower 2014, 8.) Pätevien, ihmisten välisiä suhteita ohjaavien arvojen ja velvollisuuksien löytäminen tapahtuu kriittisen keskustelun sekä erilaisia ehdotuksia puoltavien ja vastustavien syiden punnitsemisen kautta. (Drydyk 2014, 18.) Globaali etiikka ei voi kuitenkaan tarkoittaa pelkkien länsimaisten ajattelutapojen soveltamista globaalien ongelmien ratkaisussa, vaan sen vetovoiman tulee olla aidosti globaalia (van Hooft 2009, 2).

Toinen tapa kuvata globaalia etiikkaa on määritellä se filosofiseksi tutkimukseksi, joka käsittelee ihmisten suhteita muihin ryhmiin, organisaatioihin ja poliittisiin

yksiköihin sekä niitä koskevien eettisten väitteiden luonnetta, laajuutta ja oikeutusta (Dower 2007, 3). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna globaali etiikka näyttäytyy erilaisten globaalien eettisten näkemysten sisällön, oikeutuksen ja soveltamisen systemaattisena, refleктоivana tutkimisena ja vertailuna. Ihmiset soveltavat arvojaan tekemiensä eettisten arvioiden kautta, jotka muodostavat implisiittisesti tai eksplisiittisesti globaalin eettisen näkökannan, ja globaali etiikka pitää juuri tällaisia arvioita ja arvoja tutkimusaineistonaan. (Dower 2006, 26-27.) Erilaisten moraalisten näkemysten väliset erot ovat niin ikään merkittäviä: se, millaista moraaliteoriaa henkilö kannattaa, vaikuttaa myös hänen toimintaansa. Kyseiset erot ovat ratkaisevan tärkeitä myös vallitsevien moraalisten käsitysten ymmärtämisessä. (Widdows 2011, 66.)

Monet globaalin etiikan edustajat ottavat lähtökohdaksi nimenomaan globaalit ongelmat ja tunnistavat niiden syiksi globaalit yhteydet ja keskinäisriippuvuuden. Tällöin globaalin etiikan ydin koostuu näihin ongelmiin vastaamisesta. (Drydyk 2009, 18.) Esimerkiksi Heather Widdows lähestyy globaalia etiikkaa juuri tästä näkökulmasta. Hänen mukaansa globaali etiikka on sekä normatiivista että soveltavaa: sen sisältämät teoreettiset lähestymistavat voivat selventää ja kritisoida politiikkaa ja käytäntöjä sekä vaikuttaa niihin. Globaali etiikka tutkiikin poliittisten ongelmien ratkaisuun pyrkiviä eettisiä näkökantoja – sillä, miten näitä ongelmia lähestytään ja millaista metodologiaa sekä eettistä taustaa tässä sovelletaan, on globaalin etiikan näkökulmasta paljon merkitystä. (Widdows 2011, 2-6.) Esimerkiksi poliitikkojen eettisten asenteiden tutkimus on välttämätöntä paitsi nykytilanteen ja mahdollisten muutosvoimien ymmärtämisessä, myös globaalin etiikan kytkeämisessä käytäntöön (Gasper 2014, 137, 142). Toisaalta globaali etiikka voi myös pyrkiä löytämään sopivia eettisiä näkemyksiä, jotka voisivat toimia globaalin politiikan, lakien ja instituutioiden perustana (Hutchings 2014, 27).

Kaikki globaaleista normatiivisista kysymyksistä kiinnostuneet eivät välttämättä viittaa työhönsä globaalina etiikkana, vaan monet eri diskurssit käsittelevät jokseenkin samoja aiheita. Nämä diskurssit liittyvät kosmopolitanismiin, globaaliin oikeudenmukaisuuteen, ihmisoikeuksiin ja ympäristö- sekä kehitysetiikkaan. Nigel

Dowerin mukaan nämä tutkimuksen eri osa-alueet on mahdollista yhdistää johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi, ja hän pitääkin tällaista globaalin etiikan eri näkökulmat integroivaa lähestymistapaa sen tärkeimpänä ja suurimpana haasteena. (Dower 2014, 8-9, 14.) Myös Sirkku K. Hellsten korostaa globaalin etiikan ja muiden normatiivisten lähestymistapojen välistä suhdetta: hänen mukaansa yksilöiden ja valtioiden velvollisuuksia korostava globaali etiikka juontaa juurensa kansainvälisten suhteiden teoriasta, ja nykyisin se kulkee käsi kädessä kosmopolitanismin kanssa pyrkiessään ratkaisemaan kansainvälisiä ja kulttuuriset rajat ylittäviä ongelmia. Globaalia etiikkaa tarvitaan juuri näiden globaalien haasteiden ratkaisemisessa: niitä ei ole mahdollista tarkastella vain yhden yksittäisen moraaliteorian tai eettisen viitekehyksen kautta. (Hellsten 2015, 82-86.)

Normatiivinen kosmopolitanismi

Normatiivinen kosmopolitanismi on maailmanpolitiikan tutkimuksen teoriasuuntaus, joka tarkastelee ihmisiä yhtenä moraaliyhteisönä, jossa erilaiset säännöt ja velvollisuudet pätevät yhtäläisesti jokaiseen yksilöön. Teoria eroaa esimerkiksi tiettyyn yhteisöön kuulumista painottavasta kommunitarismista siinä, että sen mukaan moraalit on universaalia: valtiolliset rajat ovat sattumanvaraisia ja näin ollen myös moraalisesti irrelevantteja. Kosmopolitanismissa korostuukin laajempi, globaali näkökulma ja pyrkimys ulottaa velvollisuudet, joita yksilöt tuntevat yhteisönsä jäseniä kohtaan, koskettamaan myös maailman toisella puolen asuvia ihmisiä. (Shapcott 2011, 198; Dower 2007, 64; Long 2009, 317; Brock 2009, 9.)

Kosmopolitanismin suosio ja käytännön merkittävyys ovat kasvaneet lisääntyneen keskinäisriippuvuuden ja sen synnyttämien moraalisten kysymysten myötä. Suurin osa teorian suuntauksista perustuukin ajatukselle, jonka mukaan nykymaailman tihentyneet yhteydet ja voimistunut keskinäisriippuvuus tekevät moraalista velvollisuuksista globaaleja ja universaaleja. Niin ikään uusiin globaaleihin haasteisiin vastaaminen edellyttää käsitystä ihmiskunnan yhteisestä, jaetusta tulevaisuudesta. (Brown & Held 2010, 1, 3; Nussbaum 1994, 12.)

Stoalaisten käsitys itsestään ”maailmankansalaisina” kuvaakin myös nykyajan kosmopolitanismin olemusta (Widdows 2011, 71).

Kosmopolitanismin moraalikäsitys kumpuaa ajatuksesta, jonka mukaan muihin ihmisiin on mahdollista samaistua yhteiskunnallisista ja historiallisista eroista huolimatta. Tätä kautta heitä kohtaan on myös mahdollista tuntea moraalisia velvoitteita. Moraalinen universalismi perustuu siis kokemukseen jaetusta ihmisyydestä, ja muita ihmisiä koskevien moraalisten velvoitteiden taustalla on heidän ihmisarvonsa. (Lu 2000, 245.) Kosmopolitanismin universaaliin luonteeseen liittyen on kuitenkin aihetta korostaa, että kaikki universalistiset näkemykset eivät ole kosmopolitanistisia (Brown 1992, 24).

Kosmopolitanistiseen teoriaan kuuluu kolme moraalista ja normatiivista sitoumusta. Niistä ensimmäisen mukaan moraalisen harkinnan ensisijaisia kohteita ovat valtioiden tai muiden poliittisten yhteisöjen sijaan yksittäiset ihmiset. Tästä kumpuaa myös universaali sitoumus kunnioittaa kaikkien yksilöiden moraalista arvoa. Toisen sitoumuksen mukaan moraalisen harkinnan tulisi kohdistua tasa-arvoisesti jokaiseen ihmiseen myös käytännössä. Kolmas sitoumus sisältää ajatuksen jo edellä mainitusta universaalisuudesta: kaikki ihmiset ovat moraalisen asemansa puolesta tasa-arvoisia. (Brown & Held 2010, 1-2.) Individualismi, yleisluonteisuus ja universaalisuus ovat siis kosmopolitanismin keskeisiä elementtejä (Pogge 1992, 48). Yksilöiden välinen tasa-arvo toimii universaalien moraalivelvollisuuksien perustana, ja monet kosmopolitanismin edustajat korostavatkin globaalista oikeudenmukaisuudesta kumpuavaa vastuuta (Brock & Brighouse 2005, 4, 8). Olemassa olevia poliittisia järjestelmiä ei siis voi kosmopolitanismin näkökulmasta pitää arvojen perimmäisenä lähteenä. (Brown 1992, 24).

Kosmopolitanismiin sisältyvä käsitys maailmankansalaisuudesta kiteyttää osuvasti teoriaan sisältyvät käsitykset identiteetistä ja velvollisuuksista (Brock & Brighouse 2005, 2). Maailmankansalaisuudella voidaan tavallisesti tarkoittaa kolmea eri asiaa. Ensinnäkin se viittaa poliittisen maailmanyhteisön jäsenyyteen, joka on verrattavissa valtioiden kansalaisuuteen. Toiseksi globaalin yhteisön

maailmankansalaisuus pitää sisällään ajatuksen yhteisestä sosiaalisesta todellisuudesta ja siteistä sekä jaetuista arvoista. Kolmanneksi maailmankansalaisuus tarkoittaa kuulumista samaan, ihmisyyden arvoon perustuvaan moraaliyhteisöön, mikä synnyttää velvollisuuksia ja vastuita muita yksilöitä kohtaan. (Dower, 2007, 77–78.)

Normatiivisen kosmopolitanismin sisällä on tavanomaista tehdä ero moraalisen ja institutionaalisen kosmopolitanismin välille. Moraalisen kosmopolitanismin keskiöön kuuluu ajatus siitä, että jokaisella yksilöllä on globaali merkitys ensisijaisena moraaliharkinnan kohteena (Pogge 1992, 49). Se käsittelee tavallisesti globaalin oikeudenmukaisuuden synnyttämiä velvollisuuksia ja universaaleja ihmisoikeuksia sekä pyrkii tarjoamaan relevantteja ratkaisuja yhteistä ihmisyyttä uhkaaviin tilanteisiin. Institutionaalinen kosmopolitanismi puolestaan keskittyy tutkimaan, millaisin keinoin moraalisen kosmopolitanismin periaatteita voitaisiin soveltaa käytännössä. Lisäksi se korostaa institutionaalisen järjestelmän vastuuta ja nostaa esille sen toimintaan liittyviä epäkohtia. (Brown & Held 2010, 2, 9; Pogge 1992, 50.)

Kosmopolitanismi voidaan jakaa erilaisiin suuntauksiin myös korostamiensa arvojen, velvollisuuksien ja intellektuaalisten lähteiden perusteella. Tavallisimpia niistä ovat kantilainen ja utilitaristinen kosmopolitanismi, jotka edustavat etiikan kahta pääsuuntausta, deontologiaa ja seurausetiikkaa. Perustavanlaatuinen ero näiden kahden suuntauksen välillä liittyy siihen, kuinka ne määrittelevät teon moraalisuuden: kantilaisen kosmopolitanismin mukaan moraalisuus on sidoksissa teon luonteeseen, kun utilitaristinen kosmopolitanismi taas korostaa teon seurauksia. Molemmilla suuntauksilla on ollut keskeinen rooli kosmopolitanistisen ajattelun kehityksessä. Muita erilaisiin filosofisiin teorioihin perustuvia kosmopolitanismin suuntauksia ovat muun muassa rawlsilainen, marxilainen ja ympäristöteorioita painottava kosmopolitanismi. (Dower 2007, 81; Shapcott 2011, 200.)

Normatiivista kosmopolitanismia voi siis pitää relevanttina paitsi yksilöiden välisten suhteiden, myös valtioiden ja kansainvälisten instituutioiden toiminnan

kannalta. Teoria käsittelee sitä, millaisia moraalisia näkökulmia muun muassa poliitikkojen, erilaisten organisaatioiden edustajien ja kansainvälisten yritysten tulisi omaksua. (van Hooft 2009, 7-9.) Tässä tutkielmassa en kuitenkaan puolusta tiettyä kosmopolitanistista viitekehystä, vaan hyödynnän teoriaa erilaisten eettisten näkemysten tarkasteluun keskittyvän globaalin etiikan näkökulmasta. Erityisen tärkeitä analyysini kannalta ovat moraalisen kosmopolitanismin kaksi yleisintä suuntausta eli utilitaristinen ja kantilainen kosmopolitanismi, joiden sisältöä tarkastelen lähemmin seuraavaksi.

Utilitaristinen kosmopolitanismi

Klassisen utilitarismin voi nähdä heijastavan kosmopolitanistista ajattelua: sitä edustavan Jeremy Benthamin mielestä yksilöiden tärkein velvollisuus liittyy koko ihmiskunnan onnellisuuden edistämiseen, ja tässä mielessä he ovat maailmankansalaisia. Samalla tavoin valtioiden velvollisuus edistää omien kansalaistensa onnellisuutta ei ole ristiriidassa vastaavien perustavanlaatuisen velvollisuuksien kanssa, joita niillä on koko ihmiskuntaa kohtaan. (Brown 1992, 42-43, 95; Ellis 1992, 164.) Valtioiden välisen yhteistoiminnan ja sopimusten tulisikin heijastaa yhteisen hyvän edistämistä (Ellis 1992, 173). Toisaalta utilitaristista teoriaa voi käyttää myös esimerkiksi erilaisten instituutioiden toiminnan oikeuttajana (Jones 1999, 25). Utilitarismin kosmopolitanistista luonnetta korostavat myös sen tasa-arvoisuus, puolueettomuus ja se, ettei teoria sitoudu mihinkään tiettyyn perspektiiviin: se tarkastelee toiminnan seurauksia universaalista näkökulmasta käsin (Jones 1999, 24; Mapel & Nardin 1992, 298).

Kaikki utilitarismin edustajat vaikuttavat jakavan periaatteen, joka määrittää tietyn lopputuloksen hyvyyden sen tuottaman hyödyn mukaan. Amartya Sen kutsuu kyseistä lähestymistapaa ”tulosutilitarismiksi”. Utilitaristinen moraalirakenne koostuukin tästä lähestymistavasta ja metodista, joka kääntää seurauksia käsittelevät arviot koskemaan varsinaisia tekoja. (Sen 1979, 463-466.) Oleellinen osa utilitarismia on myös kaikkien yksilöiden intressien, pyrkimysten ja mielihaluja tasa-arvoinen kohtelu (Sen & Williams 1982, 8). Utilitarismin keskeisimmät piirteet onkin mahdollista tiivistää seuraavasti: ensinnäkin tekojen seuraukset ovat ainoa merkittävä tekijä arvioitaessa niiden moraalista hyvyttä.

Toiseksi, seurauksia tarkastellaan niiden tarjoaman hyödyn tai edun näkökulmasta. Tähän liittyen hyvinvointi on ainoa itsessään hyvä asia. Kolmanneksi, yksilöille kohdistuvan hyödyn määrä tulisi maksimoida, ja sitä voi pitää ainoana moraalisenä velvollisuutena. (Jones 1999, 23; Ellis 1992, 158.)

Utilitaristisen arvoteorian sisällöstä – siitä, mitä toiminnan tulisi maksimoida – puolestaan käydään jatkuvaa debattia. Tärkeimmät kilpailevat näkemykset korostavat nautinnon, preferenssien täyttymisen tai jonkin edellisestä varioidun, kuten rationaalisten preferenssien täyttymisen, merkitystä. (Jones 1999, 25.) Benthamilaisittain nautintoon tai onnellisuuteen viittaavaa muotoilua voi kutsua ”hedonistiseksi utilitarismiksi”. ”Preferenssiutilitarismia” taas on mahdollista pitää sen kehittyneempänä muotona. Kyseistä näkemystä edustaa muun muassa R. M. Hare, joka tarkastelee hyötyä mielihalujen täyttymisen ja muiden yksilöiden mielihalujen ymmärtäväisen tunnistamisen näkökulmasta. Ihmisten intressejä tai hyvinvointia maksimoivaa ”hyvinvointiutilitarismia” voi pitää vielä paranneltuna versiona tästä. Näkemykset on siis mahdollista nähdä yksinkertaisemmasta monimutkaisempaan kehittyvinä versioina, joista edellinen sisältyy aina seuraavaan. (Sen & Williams 1982, 11; Ellis 1992, 172; Goodin 1995, 13.) Kansainvälisten suhteiden kontekstissa suosituin näkemys pitää perimmäisenä arvona nimenomaan perustarpeiden tai elintärkeiden intressien täyttymistä. Esimerkiksi Brian Barry erottaa hyvinvoinnin hyödyistä korostamalla ensimmäisen objektiivisuutta – yleisesti ottaen hyvinvoinnin voi rinnastaa harmin tai vahingon poissaoloon. (Jones 1999, 25, 29.)

Charles Jonesin mukaan utilitarismin puitteissa on mahdollista hahmotella sellainen hyödyn määritelmä, joka soveltuu parhaiten nykyisiin globaaleihin oloihin ja määrittää parhaat mahdolliset empiiriset todisteet hyötyä maksimoivien politiikkojen muotoilun tueksi. Utilitarismilla on itse asiassa melko radikaaleja vaikutuksia globaaliin sosiaalipolitiikkaan: se vaatii vaurauden ja resurssien uudelleenjakoa ja tukee sellaisia institutionaalisia muutoksia, jotka takaavat kaikkien yksilöiden perustarpeiden toteutumisen. (Jones 1999, 30, 49.) Julkisessa keskustelussa onkin nähtävissä utilitaristisia sävyjä: usein sitä

toimintavaihtoehtoa pidetään oikeana, joka tuottaa eniten hyvinvointia (Ellis 1992, 176-177).

Utilitarismi liitetään usein Jeremy Benthamiin, jonka mukaan moraaliset teot tuottavat suurimman mahdollisen määrän onnellisuutta (Brown 1992, 42). Benthamilla oli myös selkeä käsitys moraaliarvioiden ja poliittisen toiminnan välisestä suhteesta: hän uskoi, että ihmisten moraalisenä velvollisuutena on nimenomaan yleisen onnellisuuden edistäminen (Ellis 1992, 160). Bentham ei kuitenkaan käsitellyt juurikaan kansainvälisiä suhteita, eikä hän esimerkiksi kannattanut maailmanhallitusta – itse asiassa valtioilla ei hänen mielestään ollut itsessään mitään arvoa. Bentham tosin uskoi, että kansainvälinen oikeus voi tarjota utilitarismin vaatimuksia vastaavan menettelyohjeen, ja hän korosti suurimman onnellisuuden periaatteen universaalia ja kosmopolitanistista luonnetta. (Brown 1992, 43.) John Stuart Mill puolestaan esitti utilitarismin Benthamia ymmärrettävämmässä muodossa ja pyrki puolustamaan teoriaa aikansa kriitikoita vastaan (Ellis 1992, 165). Utilitarismin yksinkertaisuus ja suora yhteys globaalin oikeudenmukaisuuden teemaan tekevät siitä vetovoimaisen lähestymistavan, ja jotkut nykyajan merkittävimmistä globaalin etiikan piirissä tehdyistä keskustelunavauksista ovatkin olleet utilitaristisia. Näihin lukeutuvat muun muassa Peter Singerin ja Robert E. Goodinin kirjoitukset. (Jones 1999, 23.)

Benthamin utilitarismi

Jeremy Benthamin utilitaristisen teorian keskiössä ovat nautinnon ja hyödyn käsitteet. Hänen mukaansa ihmiskuntaa hallitaan kivun ja nautinnon kautta: nämä tunteet kertovat, mitä ihmisten pitäisi tehdä ja määrittävät, miten he toimivat (Bentham 1987 [1780], 65). Toisin sanottuna ihmisten toiminnan syyt ovat aina redusoitavissa nautinnon lisäämiseen ja kivun välttämiseen. Nautinto on Benthamin mukaan ainoa itsessään hyvä asia, ja tästä seuraa, että toimintaa on arvioitava sen tuottaman nautinnon määrän mukaan. Tärkeimpänä normina Bentham pitää yleistä onnellisuutta. (Ryan 1987, 25–33.)

Benthamin muotoilema hyödyn periaate hyväksyy tai tuomitsee teon sen synnyttämän onnellisuuden mukaan, ja jos teko on periaatteen mukainen, se tulisi

tehdä. Hyödyllä Bentham tarkoittaa muun muassa etua, nautintoa, onnellisuutta, hyvää tai pahuuden ja kivun poistamista. Teko on hyödyn periaatteen mukainen, kun se lisää yhteisön onnellisuutta. Oleellista on myös, että arviossa otetaan huomioon teon kaikkia osapuolia koskeva onnellisuus. Bentham käyttääkin tekojen moraalisuuden arvioinnissa tietynlaista kalkkyylia: jokaisen teon kohdalla tuli laskea, kuinka paljon se tuottaa onnellisuutta tai onnettomuutta. (Bentham 1987 [1780], 65-66.)

John Stuart Mill korostaa, että keskeistä Benthamin utilitarismissa on suurimman mahdollisen onnellisuuden tuottaminen, joka on kaiken inhimillisen ajattelun ja toiminnan sovelias päämäärä (Mill 2000 [1861], 99). Näin ollen kaikki muut asiat ovat tavoittelemisen arvoisia vain, jos ne tähtäävät tämän päämäärän saavuttamiseksi. Mill kuitenkin kritisoi Benthamia siitä, ettei tämä varsinaisesti perustele hyödyn periaatetta: hänen teoriansa pohjalta ei voi muodostaa todistusta siitä, että kyseistä periaatetta tulisi todella noudattaa. Lisäksi Mill kritisoi Benthamia siitä, ettei tämä käsittele tekojen motiiveja ja ihmisten intressejä johdonmukaisesti. (Ibid., 100.)

Benthamin mukaan tuleva tuska ja nautinto määräävät ihmisten tekoja, ja pohjimmiltaan ihmiset toimivat itsekkäiden intressien ohjaamina. Mill kuitenkin pitää tätä johtopäätöstä virheellisenä. Hän huomauttaa, että yksilöiden tekoja ohjaava nautinto ja tuska usein myös edeltävät näitä tekoja, ja toimintaa määräävät paitsi erilaiset harkitut ja tietoiset päämäärät, myös hyväntahtoisuuden tunteet. (Mill 2000 [1861], 110–115.) Mill kehittikin Benthamin utilitarismia yksityiskohtaisempaan ja perustellumpaan suuntaan.

Millin utilitarismi

John Stuart Millin utilitarismin lähtökohta on hyvin samanlainen kuin Benthamilla: sen mukaan moraalin perustana on hyöty eli nautinto tai suurimman onnellisuuden periaate. Tällä Mill tarkoittaa sitä, että teko on oikein, jos sillä on taipumus edistää onnellisuutta ja väärin, jos sillä on taipumus edistää onnettomuutta. Onnellisuudella Mill viittaa nautintoon ja tuskan puuttumiseen ja

onnettomuudella puolestaan tuskaan ja nautinnon puuttumiseen. (Mill 2000 [1861], 16–17.)

Benthamista eroten Mill kuitenkin erottelee erilaiset nautinnot niiden tavoiteltavuuden perusteella. Millin mukaan ”kahdesta nautinnosta sitä on pidettävä tavoiteltavampana, jonka jokainen tai ainakin melkein jokainen nuo nautinnot tuntevista asettaa etusijalle riippumatta mistään moraalisesta velvollisuudentunnosta” (Mill 2000 [1861], 19, suom. Saastamoinen). Toisin sanottuna ihmiset, jotka tuntevat sekä aisteihin perustuvat että korkeammat nautinnot, asettavat jälkimmäiset etusijalle. Tämä johtuu Millin mukaan siitä, että niistä saatu nautinto on laadultaan arvokkaampaa (ibid., 19-20). Toisaalta joidenkin perustavanlaatuisten nautintojen, kuten ravinnon ja fyysisen turvallisuuden, puuttuminen tekee kaikista muista nautinnoista merkityksettömiä. Mill myös korostaa ihmisten mahdollisuuksia oman yksilöllisyytensä kehittämiseen inhimillisen onnellisuuden keskeisenä edellytyksenä. (Saastamoinen 2000, 133.)

Millin mukaan utilitarismin mittapuuna ei ole toimijan itsensä onnellisuus, vaan suurin määrä onnellisuutta yhteensä. Suurimman onnellisuuden periaatteen mukaisesti ”lopullinen päämäärä, jonka perusteella kaikki muut asiat ovat tavoiteltavia, on olemassaolo laadullisesti ja määrällisesti mahdollisimman suuressa nautintojen rikkaudessa ja mahdollisimman vapaana tuskasta” (Mill 2000 [1861], 24, suom. Saastamoinen). Toiminnan mittapuuna oleva onnellisuus on Millin mukaan kaikkien niiden onnellisuutta, joita toiminta koskee. Niinpä oman ja muiden onnellisuuden välillä on oltava puolueeton. Jeesuksen kultainen sääntö – ”tee niin kuin haluaisit itsellesi tehtävän” ja ”rakasta lähimmäistäsi kuin itseäsi” – muodostaa Millin mukaan utilitaristisen moraalin ”täydellisen ideaalin”. (Mill 2000 [1861], 32.) Erilaisten tekojen tuottaman onnellisuuden määrän arvioiminen ei kuitenkaan ole Millin mukaan yksinkertaista, ja siksi se edellyttääkin vapaata keskustelua, eriävien näkökantojen yhtäläistä huomioimista ja toiminnasta päättämistä esimerkiksi enemmistöäänestyksellä (Riley 2009, 306).

Hyödyn periaatteen velvoittavuus on Millin mukaan peräisin ulkoisista ja sisäisistä sanktioista. Ulkoiset sanktiot viittaavat kanssaihminen suosioon ja epäsuosioon liittyviin toiveisiin ja pelkoihin sekä heitä kohtaan tuntemaamme myötätuntoon, rakkauteen ja kunnioitukseen. Sisäisillä sanktioilla Mill taas tarkoittaa tunnetta siitä, että velvollisuuden rikkomista seuraa tuska, jota ”oikein kasvatetun luonteen – on mahdoton paeta”. (Mill 2000 [1861], 46, suom. Saastamoinen.) Tällä hän viittaa omaantuntoon – moraalin viimekätinen sanktio on ihmisten mielissä oleva subjektiivinen tunne. Moraaliset tunteet eivät ole Millin mukaan synnynnäisiä vaan opittuja, ja kasvatuksella on keskeinen osa niiden kehittämisessä. Jonkinlainen luonnollisen moraalitunteen perusta on kuitenkin olemassa: se kumpuaa ihmiskunnan sosiaalisista tunteista ja ihmisten halusta elää yhdessä toisten ihmisten kanssa. Millin mukaan utilitaristisen moraalin voima perustuu nimenomaan tähän seikkaan. (Mill 2000 [1861], 50.)

Mill perustelee hyödyn periaatetta ja yleisen onnellisuuden tavoittelun mielekkyyttä sillä, että jokainen ihminen tavoittelee omaa onnellisuuttaan – ja moraalit voi perustua vain siihen, mitä ihmisten havaitaan tavoittelevan. Koska jokaiselle ihmiselle hänen oma onnellisuutensa on hyvää, myös yleinen onnellisuus on hyvää ”kaikkien ihmisten kokonaisuudelle”. (Mill 2000 [1861], 56; Saastamoinen 2000, 129.) Tästä seuraa, että onnellisuus on ihmisten toiminnan ainoa päämäärä, ja kyky edistää tätä päämäärää on kaiken inhimillisen käyttäytymisen arviointiperuste. Niinpä onnellisuutta voidaan pitää moraalisuuden kriteerinä ja ainoana itsessään tavoittelemisen arvoisena asiana (Saastamoinen 2000, 135). Toisaalta se toimii myös teoreettisena välineenä, joka mahdollistaa moraalisten velvollisuuksien tunnistamisen (ibid., 140).

Singerin utilitarismi

Peter Singer on esittänyt erittäin tärkeän utilitaristisen argumentin vaurauden uudelleenjakamiseen liittyvien positiivisten velvollisuuksien puolesta (Shapcott 2010, 210). Argumenttia voi pitää kosmopolitanistisena, koska Singerin käsittelemät moraaliset ”hyvät” ja ”pahat” ovat luonteeltaan globaaleja, eivätkä valtorajat rajoita niistä kumpuavia moraalisia vaatimuksia (Long 2009, 318). Hän ei käsittele niinkään rikkaiden ja köyhien maiden välisiä suhteita, vaan yksilöiden

velvollisuuksia, olivatpa nämä poliittisia päätöksentekijöitä tai eivät (Brown 1992, 165). Singerin lähtökohtana on ajatus siitä, että rikkaiden maiden on mahdollista vähentää köyhissä maissa elävien ihmisten kärsimystä – kyse on ihmisten päätöksistä ja teoista. Tästä myös seuraa, että koska auttaminen on mahdollista, sen tekemättä jättäminen on moraalisesti väärin. (Singer 1972, 229–230.)

Singerin argumentin lähtöoletuksena on, että kärsimys ja ravinnon, suojan tai lääketieteellisen hoidon puutteesta johtuvat kuolemat ovat epätoivottavia asioita. Hänen seuraava näkökohtansa – ja periaate, jolle koko argumentti perustuu – on, että jos ihmisillä on mahdollisuus estää jotain pahaa tapahtumasta ilman, että he joutuisivat samalla uhraamaan jotain moraalisesti yhtä tärkeää, heidän tulisi toimia näin. (Singer 1972, 231.) Jonkin moraalisesti yhtä tärkeän uhraamisella Singer tarkoittaa jonkin vastaavan pahan aiheuttamista, jonkin itsessään väärän tekemistä tai jonkin moraalisesti hyvän asian edistämisessä epäonnistumista. Periaate edellyttää siis pahan estämistä ja on velvoittava vain silloin, kun toiminta on mahdollista ilman minkään moraalisesti yhtä tärkeän uhraamista. (Ibid., 231.) Singer ei anna eettistä painoarvoa maantieteellisille etäisyyksille tai muiden auttamaan velvoitettujen ihmisten lukumäärälle, vaan vetoaa lukijoitaan toimimaan parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi (Brown 1992, 166). Tämä ilmentää utilitarismin universaaleja moraaliperiaatteita, tasapuolisuutta ja tasa-arvoa (Widdows 2011, 153).

Goodinin utilitarismi

Robert E. Goodin argumentoi, että vaikka utilitarismi ei välttämättä tarjoa parasta mahdollista keinoa ohjata yksilöiden käytöstä, se voi toimia mainiona normatiivisena ohjenuorana yhteiskunnallisten asioiden hoitamisessa. Tässä itse asiassa piilee utilitarismin vahvuus: teoriaan sisältyvät ajatukset puolueettomuudesta ja seurausten ennakoimisesta tekevät siitä vakuuttavan vaihtoehdon yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. (Goodin 1995, 4, 8-9.) Goodin edustaa hyvinvointiutilitarismia, joka tarjoaa hänen mukaansa paitsi filosofisesti, myös käytännöllisesti vakuuttavan lähestymistavan: toisin kuin erilaiset nautinnot tai preferenssit, ihmisten perimmäiset intressit ovat tavallisesti hyvin samankaltaisia (ibid., 14).

Goodin myöntää, että toiminnan seurausten tarkka ennustaminen on hankalaa, ja tässä mielessä utilitaristiset politiikkasuositukset voivat jäädä hieman epämääräisiksi. Hän kuitenkin korostaa, että utilitarismi jättää tilaa julkiselle keskustelulle ja asettaa sille samalla tietyt reunaehdot. (Goodin 1995, 21.) Teorian vahvuuksiin lukeutuu Goodinin mukaan myös se, että se pitää yksilöitä perimmiltään melko samanlaisina: tämä johtaa tasa-arvoiseen politiikkaan ja toimintaan. Toisaalta utilitarismi myös tarjoaa parhaan mahdollisen keinon harjoittaa yksilöiden intressit, toiveet ja preferenssit huomioivaa politiikkaa. (Ibid., 23, 26.)

Goodin soveltaa näkemystään globaaleihin ympäristöongelmiin ja argumentoi, että niiden ratkaisemiseen tähtäävän toiminnan tulisi perustua valtioiden jaetulle vastuulle. Vastuun jakaminen tarkoittaa sitä, että valtiot olisivat yhdessä vastuussa tietyn lopputuloksen saavuttamisesta – se siis vaatisi kaikilta toimijoilta konkreettisia tuloksia. Käytännössä valtioiden aidosti jakamasta vastuusta seuraisi, että moraalinen fokus siirtyisi yksittäisten valtioiden toiminnasta yhteisesti sovitun lopputuloksen saavuttamiseen. Lisäksi valtiot olisivat vastuussa paitsi omasta, myös muiden toiminnasta ja voisivat tarvittaessa painostaa toisiaan lunastamaan tekemänsä lupaukset. (Goodin 1995, 308, 313-314.) Kyseessä oleva vastuu olisi siis perustavanlaatuista, eikä se olisi riippuvaista yksittäisten valtioiden toiminnasta. Suvereenien valtioiden maailmassa jaetulla vastuulla voi Goodinin mukaan olla poliittista voimaa kuitenkin vain, jos siitä sovitaan kansainvälisillä sopimuksilla tai muiden instrumenttien kautta. Jotkut olemassa olevat sopimukset muodostavat jo tällaisen jaetun vastuun järjestelmän – olennaista on, että niiden allekirjoittajat sitoutuvat konkreettisiin toimiin ja pyrkivät vaikuttamaan myös sopimuksen ulkopuolelle jääneisiin toimijoihin. (Ibid., 317-319.)

Kantilainen kosmopolitanismi

Deontologiaa voi pitää utilitarismille vastakkaisena eettisenä suuntauksena. Termi on alun perin peräisin Benthamilta, ja se viittaa yksilöiden absoluuttisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. (Brown 1992, 91.) Deontologia liitetään tavallisesti

Immanuel Kantin näkemykseen, joka korostaa toiminnan seurausten sijaan sen luonnetta ja toimijan motiiveja (Donaldson 1992, 137). Nykyajan kosmopolitanistisen ajattelun filosofiset juuret johtavatkin nimenomaan Kantiin: hän oli ensimmäinen filosofi, joka synnytti kattavan keskustelun kosmopolitanismin moraalista aloista ja sovelsi näitä periaatteita aikansa kansainvälisiin kysymyksiin (Fine 2003, 609; Brown & Held 2010, 15). Kant myös teoretisoi kosmopolitanismia yksityiskohtaisemmin ja selkeämmin kuin kukaan muu (Brown 1992, 47). Hän määrittelee kosmopolitanismin ”kasvupohjaksi, jossa ihmisrodun kaikki alkuperäiset kyvyt voivat kehittyä”¹. Tällä Kant tarkoittaa sellaista globaalin ympäristön kulttuuria, jossa jokainen voi kehittää itseään. (Brown 2009, 45.)

Kantille polttavin filosofinen ja poliittinen ongelma oli sodan lakkauttaminen ja sellaisen globaalin yhteisön luominen, jota hallittaisiin universaalin, rationaalisen kosmopolitanistisen lain avulla. Keskeistä hänen ajattelussaan on myös kategorisen imperatiivin käsite. (Dower 2007, 83-84.) Kantin kategorista imperatiivia voi pitää kosmopolitanistisena oppina, joka tarkastelee kaikkia yksilöitä yhden ainoan, ihmisten rationaalisuuteen perustuvan moraalijärjestyksen jäsenenä. Se kertoo, kuinka erottaa intressit velvollisuuksista ja toimia jälkimmäisten mukaan. Toiminnan voi sanoa perustuvan velvollisuuksille, kun se on järjen ohjaamaa – toisin sanottuna toiminta on moraalista vastatessaan järjen vaatimukseen. (Donaldson 1992, 137-138, 143-144; Brown 1992, 30.) Moraalilain noudattamiseen kuuluu velvollisuus kunnioittaa muiden rationaalisten toimijoiden ihmisarvoa. Moraalisuus myös edellyttää sellaisen yhteiskunnan luomista, jonka vapaat ja tasa-arvoiset jäsenet edistävät paitsi omia tarkoituksiaan, myös kanssaeläjiensä tavoitteita. Tähän lukeutuu muiden onnellisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen – Kant pitääkin ihmiskunnan yleistä hyvinvointia sekä päämääränä että velvollisuutena. (Wick 1983, xv, xlix-l.)

Kantin kosmopolitanistiset ajatukset perustuvat oikeusjärjestykselle, joka käsittää valtioiden lainmukaiset suhteet ja universaalin kansalaisyhteiskunnan (*universal*

---

¹ Tämä, kuten myös kaikki muut tekstissä tästä eteenpäin esiintyvät suorat lainaukset, ovat tutkielman kirjoittajan suomentamia.

civic society). Näistä jälkimmäisellä hän viittaa kosmopolitanistisiin lakeihin, joiden tarkoituksena on jokaisen yksilön ihmisoikeuksien toteutumisen takaaminen. Kosmopolitanistisen järjestyksen luominen on Kantin mukaan jokaisen velvollisuus, eikä sen sitovuus riipu julkisen mielipiteen tai yksittäisen valtion antamasta tunnustuksesta. Kantin suuriin saavutuksiin lukeutuukin kosmopolitanismin muuntaminen filosofiseksi periaatteeksi, joka pitää sisällään käsityksen kansallisvaltiot ylittävästä universaalista, ihmisyyteen perustuvasta laista. (Fine 2003, 612-615.) Se tarkastelee niin yksilöitä kuin valtioitakin ihmiskunnan universaalin valtion kansalaisina ja viittaa oikeuteen osallistua avoimeen, keinotekoisista rajoitteista vapaaseen dialogiin (Brown 1992, 35-36; Held 2005, 11).

Kantin poliittinen teoria siis käsittää kaikkien ihmisten moraalisen arvon, jonka toteutumisen kosmopolitanistinen laki takaa. Teorian perimmäisenä tarkoituksena onkin tarjota lainmukainen kehys, joka estää yleisen oikeuden rikkomisen ja luo universaalin oikeudenmukaisuuden järjestelmän. Kyse ei ole pelkästä yhteisestä turvallisuudesta, vaan Kant haluaa luoda pohjan ihmisten jatkuvalle kanssakäynnille ja kehitykselle, joka voi johtaa heidän ymmärrykseensä yhteisestä maailmankansalaisuudesta. (Brown 2009, 54–57.) Käytännössä kosmopolitanistinen laki siis takaa laillisen perustan maailmankansalaisten varsinaisten oikeuksien toteutumiselle velvoittamalla kaikkia valtioita ja yksilöitä (Archibugi 1995, 449).

Politiikan ja lakien tulisi Kantin mukaan perustua moraaliin. Lisäksi yksi valtion tehtävistä on luoda sellaiset olosuhteet, jotka mahdollistavat moraalisuuden. (Brown 1992, 31-32.) Niin kansainvälisen kuin kansallisenkin moraalin täytyy perustua järjen moraalisiin vaatimuksiin. Tästä seuraa, että moraalisuus itsessään toimii valtioiden välisen yhteistyön oikeuttajana, ei päinvastoin. Kantin moraalifilosofian soveltaminen kansainvälisiin suhteisiin perustuu kolmelle käsitykselle: ensinnäkin, hän pitää valtioita moraalisin toimijoina. Toiseksi, maapallo ja sen resurssit kuuluvat kaikille yksilöille. Kolmanneksi, valtioiden tulee pyrkiä kohti ikuista rauhaa. (Donaldson 1992, 142, 145.) Muun muassa ”oikeus universaaliin vieraanvaraisuuteen” ja ”rikos ihmisyyttä vastaan” ovat käsitteitä,

joita voi pitää Kantin edustaman kosmopolitanismin perintönä. Kyseisiä käsitteitä ei pitäisi käsittää pelkkinä suosituksina, vaan niiden pohjalta tulisi muotoilla niin yksilöitä kuin valtioitakin velvoittavia normeja – niiden tarkoituksena on tarjota julkista moraalialia ja institutionaalista oikeudenmukaisuutta koskevia sääntöjä. (Benhabib 2006, 24.)

Kantin moraaliteoria

Kantin moraaliteoria toimii hänen poliittisen filosofiansa ja sen kansainvälisen ulottuvuuden perustana (Donaldson 1992, 136). Teorian lähtökohtana on moraalin ylimmän periaatteen löytäminen ja muotoileminen. Tämä alkaa Kantin *Groundwork of The metaphysics of morals* –teoksessa (1785) kolmen väitteen esittämisen kautta. Niistä ensimmäisen mukaan järjen aidon ja perimmäisen tehtävän täytyy olla itsessään hyvän tahdon tuottaminen. Toiseksi, velvollisuudesta suoritettun teon moraalinen arvo ei riipu teon tarkoituksesta, vaan toimintaa ohjaavasta periaatteesta, jota toimija noudattaa. Kolmannen väitteen mukaan velvollisuus on lakia kunnioittavan teon välttämättömyys. (Kant 1996 [1785], 52–55.) Näiden kolmen väitteen pohjalta Kant esittää, että teon moraalinen arvo ei ole sen oletetussa seurauksessa tai sellaisessa toiminnan periaatteessa, jonka motiivi liittyy toiminnan seurauksiin. Pelkästään laki, johon toimintaan liittyvä tahto perustuu, voi olla moraalisesti hyvä. Kant muotoilee universaalin lain, jota jokaisen tulisi noudattaa: toimijan ei pitäisi toimia muuten kuin niin, että hänen toimintaansa ohjaava periaate voisi olla universaali laki. (Ibid., 57.)

Kant kutsuu kyseiseen lakiin liittyvää periaatetta järjen käskyksi, ja tämän käskyn sanamuoto on imperatiivi, joka kertoo, mitä toimijan tulisi tehdä. Imperatiivit käskevät joko hypoteettisesti tai kategorisesti. Hypoteettinen imperatiivi viittaa teon käytännölliseen välttämättömyyteen jonkin tietyn asian saavuttamiseksi, kun kategorinen imperatiivi taas käsklee itsessään objektiivisesti välttämättömään (eli hyvään) tekoon. Kant pitää imperatiiveista jälkimmäistä moraalisuuden imperatiivina eli moraalisesti arvokkaisiin tekoihin ohjaavana käskynä. (Kant 1996 [1785], 67.) Kantin mukaan pelkästään kategorisella imperatiivilla on käytännöllisen lain asema: muita käskyjä voi kutsua tahdon periaatteiksi, mutta ei

laeiksi. Lisäksi on vain yksi kategorinen imperatiivi, joka on muodoltaan positiivinen versio Kantin aiemmin esittämästä universaalista laista: toimi vain sellaisen periaatteen mukaan, jonka voit haluta tulevan universaaliksi laiksi. Kant kutsuu kategorista imperatiivia myös luonnon universaaliksi laiksi, mikä korostaa sen hallitsevaa asemaa muihin toimintaa ohjaaviin periaatteisiin nähden. (Ibid., 72–73.)

Olennainen osa Kantin moraaliteoriaa on myös ihmisyyden periaate eli näkemys siitä, että ihmiset ja kaikki rationaaliset olennot ovat olemassa päämäärinä sinänsä, eivät keinoina jonkin asian saavuttamiseksi. Tästä seuraa Kantin muotoilema käytännöllinen imperatiivi: toimi niin, että kohtelet ihmisyyttä, omaasi sekä muiden, aina päämääränä sinänsä, ei koskaan keinona. (Kant 1996 [1785], 79–80.) Ihmisyyden periaate nousee Kantin mukaan puhtaasta järjestä ja on sidoksissa autonomiaan: vain moraalisuudella ja siihen kykenevällä ihmisyydellä on arvokkuutta, ja ihmisluonnon tapauksessa kyseinen arvokkuus perustuu autonomiaan. Näin ollen ihmisluonnon arvokkuudessa ja moraalissa on viime kädessä kyse vapaasta eli moraalilakeja noudattavasta tahdosta: vain toimija, joka säätää universaaleja lakeja kategorisen imperatiivin mukaisesti, on vapaa ja toimii samalla moraalisesti. (Ibid., 84, 95.)

Myöhemmässä moraalifilosofiassaan Kant käsittelee muun muassa oikeuksiin ja hyveisiin perustuvia velvollisuuksia. Näistä ensimmäiset liittyvät lainsäädäntöön, ja keskeisessä asemassa niissä on vapaus. Kantin mukaan vapaus on toimijan ainoa sisäinen oikeus, joka perustuu ehdottomiin moraalilakeihin. (Kant 1996 [1797], 376, 393.) Oikeuksiin liittyvien velvollisuuksien tavoitteena onkin rajoittaa ihmisten tekoja niin, että jokaisen ulkoinen vapaus on turvattu. Hyveen velvollisuudet puolestaan rajoittavat henkilön toimia turvatakseen tämän sisäisen vapauden. (Pogge 1988, 410.) Niissä yhdistyvät kategorisen imperatiivin kautta velvollisuuden ja päämäärän käsite: ne ovat vapaan tahdon valintoja, joiden tulisi olla myös päämääriä. Kantin mukaan tällaisia päämääriä ovat toimijan oma täydellistyminen ja muiden onnellisuus. (Kant 1996 [1797], 517.)

Täydellistyminen viittaa sellaiseen kykyjen ja tahdon kehittämiseen, jonka seurauksena toimija noudattaa moraalilakia velvollisuudesta. Muiden ihmisten onnellisuuden merkitystä Kant taas perustelee sillä, että onnellisuus ei ole pelkkä päämäärä vaan myös velvollisuus, koska ihmisluonto ei voi välttää sen etsimistä. Näin ollen ihmisten tulisi edistää muiden onnellisuutta tekemällä heidän päämäärästään omiaan. (Kant 1996 [1797], 518–519.) Muiden onnellisuus viittaa myös heidän moraaliseen hyvinvointiinsa, jota ihmisillä on niin ikään velvollisuus edistää. Kant tarkoittaa hyveellä ”ihmisen toimintaa ohjaavan periaatteen voimaa velvollisuuden täyttämässä”. Hyveellinen teko ei vielä välttämättä ole hyveen velvollisuus, vaan hyveen velvollisuudet liittyvät velvollisuutena pidettyyn päämäärään. Kant pitää hyveiden velvollisuuksien ylimpänä periaatteena uudelleen muotoiltua kategorista imperatiivia: toimi sellaisen päämäärän toimintaperiaatteen mukaan, joka voi olla universaali laki. (Kant 1996 [1797], 524–525.)

Kantin mukaan ihmisillä on toisiaan kohtaan kahdenlaisia velvollisuuksia. Niistä ensimmäiset ovat sellaisia, jotka velvoittavat vastavuoroisesti myös muita ihmisiä, ja toiset puolestaan sellaisia, jotka eivät synnytä muille velvollisuuksia. Jälkimmäisten velvollisuuksien täyttäminen perustuu rakkauteen ja kunnioitukseen. Kant ei tarkoita rakkaudella varsinaista tunnetta, vaan hyvántahtoisuuden toimintaperiaatetta, joka johtaa anteliaisuuteen. Kunnioitus puolestaan on itsetunnon rajoittamista, joka tapahtuu toisen henkilön ihmisyyden arvokkuuden vaikutuksesta. (Kant 1996 [1797], 568–569.) Hyvántahtoisuuden periaate on Kantin mukaan velvollisuus, joka kaikilla ihmisillä on toisiaan kohtaan. Siihen liittyy myös aktiivinen ja käytännöllinen hyvántahtoisuus: ihmisten tulisi tehdä muiden hyvinvoinnista ja onnellisuudesta päämääränsä. Kant pitää tätä universaalina velvollisuutena, jota hän perustelee ihmisyydellä ja yhteisillä intresseillä. Ihmisten tulee toimia anteliaasti ja hyvántahtoisesti avun tarpeessa olevia kanssaihmissään kohtaan, koska jokainen toivoisi saavansa vastaavassa tilanteessa itse apua. (Ibid., 570–572.)

Oleellista Kantin myöhemmässä moraaliteoriassa on, että ihmisten ei pitäisi toimia vain oikeuden ja hyveen velvollisuuksien mukaan, vaan motivaation toimia

moraalisesti oikein tulisi nousta velvollisuudesta itsestään (Pogge 1988, 411). Tietyllä tapaa näkemyksessä yhdistyvät ajatus moraalisesta täydellistymisestä ja kategorisesta imperatiivista: ainoa tapa toimia moraalisesti oikein – ja olla samalla aidosti vapaa – on noudattaa moraalilakia velvollisuudesta.

O'Neillin kantilainen velvollisuusteoria

Deontologian piirissä käydään keskustelua siitä, tulisiko globaaleja eettisiä kysymyksiä tarkastella ihmisoikeuksia vai velvollisuuksia painottavasta näkökulmasta (Donaldson 1992, 151). Onora O'Neill edustaa kannoista jälkimmäistä. Peter Singerin tavoin hän argumentoi köyhien auttamiseen liittyvän vahvan moraalisesta velvollisuuden puolesta, mutta lähestyy aihetta kantilaisen etiikan näkökulmasta: moraalisina toimijoina kaikilla yksilöillä on yhteiseen ihmisyyteen perustuvia velvollisuuksia toisiaan kohtaan, ja Kantin teoriaan kuuluvat käsitykset yleistettävyydestä sekä ihmisten tasa-arvosta ovat paras lähtökohta näiden velvollisuuksien tarkastelemiseen. O'Neillin mukaan velvollisuudet ovat ensisijaisia ihmisoikeuksiin nähden, sillä viime kädessä kyseiset oikeudet perustuvat juuri niiden kunnioittamiseen liittyville velvollisuuksille. Hän korostaakin, että esimerkiksi globaalista köyhyydestä puhuttaessa tulisi keskittyä niihin velvollisuuksiin, joita rikkailla mailla on köyhempiä kohtaan. (Widdows 2011, 152, 156-157; Brown 1992, 170.)

O'Neillin näkemyksiin sisältyy kaksi ulottuvuutta, jotka täydentävät Kantin moraaliteoriaa. Ensinnäkään hän ei pidä ihmisiä abstrakteina tai ihanteellisina rationaalisina toimijoina, vaan rajallisina ja haavoittuvaisina rationaalisina olentoina. Lisäksi O'Neill korostaa eettisen harkinnan merkitystä siirryttäessä abstrakteista periaatteista kohti niiden käytännöllisiä seurauksia. (O'Neill 1986, xiii.) Kategorinen imperatiivi on tässä keskeisessä osassa: siitä johdettavat toimintaohjeet voivat ohjata niin yksilöiden kuin kollektiivistenkin toimijoiden toimintaa, ja näin ollen ne ovat myös sovellettavissa politiikkaan (ibid., 132-133; Jones 1999, 86).

Kantia mukaillen O'Neill jakaa velvollisuudet kahteen kategoriaan, täydellisiin ja epätäydellisiin velvollisuuksiin. Täydelliset velvollisuudet liittyvät

oikeudenmukaiseen toimintaan ja pitävät sisällään pakottamisen sekä petoksen kieltävät periaatteet. Epätäydelliset velvollisuudet puolestaan viittaavat hyvän tekemiseen, keskinäiseen kunnioitukseen ja auttamiseen. Ollakseen oikeudenmukainen globaalin järjestelmän tulee vähintäänkin täyttää materiaalisen oikeudenmukaisuuden standardit. Ihmisten haavoittuvaisuudesta kuitenkin seuraa O'Neillin mukaan, ettei oikeudenmukaisuus voi olla ainoa velvollisuus, vaan myös epätäydellisten velvollisuuksien mukaiset periaatteet ovat tärkeitä yksilöiden toimijuuden turvaamisessa. (O'Neill 1986, 138, 141.) Materiaalinen oikeudenmukaisuus ei myöskään ole oikeudenmukaisuuden ainoa ulottuvuus, vaan kantilainen oikeudenmukaisuus edellyttää sen ohella poliittisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista (ibid., 154).

O'Neillin kantilaisen etiikan voi sanoa soveltuvan monista syistä ohjaamaan etenkin globaaliin köyhyyteen liittyvää keskustelua. Ensinnäkin se yhdistää toimijuuden valtaan, jota muutoksien aikaansaaminen edellyttää. Lisäksi se korostaa velvollisuuksien universaalia luonnetta: sekä epäoikeudenmukaisen toiminnan välttäminen että toisten kunnioittaminen ja auttaminen koskettavat kaikkia toimijoita. Näitä velvollisuuksia voidaan soveltaa myös hyvin käytännöllisissä konteksteissa, esimerkiksi keskusteltaessa ehdotetuista politiikkatavoitteista tai instituutioiden toiminnasta. (O'Neill 1986, 144, 147.)

Kosmopolitanismi, globaali etiikka ja ihmisoikeudet

Kosmopolitanismin näkökulmasta tarkasteltuna ihmisoikeudet toimivat tehokkaina oikeudenmukaisuutta edistävinä periaatteina (Fine 2009, 8). Deontologiaa pidetään oikeusteorioiden luonnollisimpana alkuperänä, sillä molemmat perustavat moraalikäsitteensä universaaleihin periaatteisiin, jotka ovat ensisijaisia tekojen seurauksiin nähden. Utilitarismi puolestaan tukee ihmisoikeuksia vain, jos niiden uskotaan johtavan parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. (Mapel & Nardin 1992, 310; Widdows 2011, 98.) Klassisen utilitarismin edustajat suhtautuivatkin ihmisoikeuksiin skeptisesti: Millin mielestä se, että yksilö haluaa jotakin asiaa kovasti, ei tarkoita, että hän voisi väittää sitä oikeudekseen. Bentham jakaa tämän näkemyksen ja pitää luonnollisia oikeuksia ”retorisena hölynpölynä”. (van Hooft 2009, 66; Widdows 2011, 122.)

Ihmisoikeuksista on tullut merkittävä osa kansainvälistä politiikkaa, ja niitä käytetään sekä valtioiden toiminnan oikeuttajana että sen arvostelun välineenä. Kansainvälisten suhteiden etiikkaa käsittelevissä julkisissa keskusteluissa on kuitenkin havaittavissa kaksi eri suuntausta: käsitys, jonka mukaan oikea toiminta tuottaa mahdollisimman paljon hyvinvointia, elää vahvana, mutta se saa osakseen myös paljon kantilaisen deontologian sanastosta ammentavaa vastustusta. (Mapel & Nardin 1992, 318-319; Fine 2009, 16.) Ihmisoikeuksia onkin mahdollista kohdella välineinä, jotka mahdollistavat jonkin tavoitteena olevan asian – hyvän, kukoistavan elämän – saavuttamisen tai edistää siksi, että ne kunnioittavat yksilöiden luontaista arvoa (Widdows 2011, 113).

Stan van Hooft erottaa toisistaan ihmisoikeuksien oikeutuksen ja legitimaation. Näistä ensimmäinen viittaa filosofisiin konsepteihin, jotka pyrkivät perustelemaan ihmisoikeuksien olemassaolon. Ihmisoikeuksien liittäminen ihmisarvoon on lisännyt niiden merkittävyyttä verrattuna pelkkään oikeuksien ja velvollisuuksien rinnastamiseen. Ihmisoikeuksien legitimaatio puolestaan viittaa poliittiseen prosessiin, jonka seurauksena kyseisillä oikeuksilla on vaikutusta kansalliseen ja kansainväliseen päätöksentekoon. YK:n yleismaailmallista ihmisoikeuksien julistusta (1948) voi pitää tärkeimpänä esimerkkinä tällaisesta legitimaatioprosessista. Se osoittaa, että ihmisoikeuksien kunnioittaminen on lainmukainen osa kansainvälistä politiikkaa, ja toisaalta ihmisoikeudet toimivat myös voimakkaina oikeudellisina instrumentteina, jotka vahvistavat perustanaan toimivia universaaleja arvoja. (van Hooft 2009, 59; Vincent 1992, 252; Widdows 2011, 101.)

Ihmisoikeuksien laaja soveltaminen ja hyväksyminen tekevätkin niistä äärimmäisen tärkeitä myös globaalin etiikan kehittämisessä: ne ovat ilmiselvin vaihtoehto nykyisen globaalin hallinnan järjestelmän jakamaksi globaalin etiikan näkökannaksi (Widdows 2011, 98). Myös tulevien sukupolvien oikeuksista on tullut merkittävä globaalin etiikan teema. Niiden puolustajat nojaavat kosmopolitanistisiin argumentteihin: he kieltävät, että syntymään liittyvät sattumanvaraisuudet, kuten tiettyyn rotuun, sukupuoleen tai yhteiskuntaluokkaan

syntyminen, ovat moraalisesti irrelevantteja, ja sen vuoksi näillä seikoilla ei tulisi olla painoarvoa moraalisisessa päätöksenteossa. Samoin myös ajallinen ulottuvuus ja maantieteellinen sijainti eivät ole merkityksellisiä moraalisisissa laskelmissa. (Ibid., 240.)

Kosmopolitanistinen liberalismi

Kosmopolitanistinen etiikka ymmärretään tavallisesti moraalikäsitteenä, johon sisältyy ajatus moraalin universaalisuudesta. Tällöin esimerkiksi valtorajoille ei anneta moraalista painoarvoa. (Lu 2000, 245.) Charles R. Beitzin tekemä jaottelu kosmopolitanistisen ja sosiaalisen liberalismin välillä auttaa havainnollistamaan tätä näkemystä.

Kosmopolitanistista liberalismia puolustava Beitz tarkastelee kansainvälistä yhteiskuntaa yhtenä moraaliyhteisönä, jossa tiettyjen valtioiden kansalaisilla voi olla oikeudenmukaisuuteen perustuvia velvollisuuksia myös muiden maiden kansalaisia kohtaan, ja jossa jokaisella yksilöllä on yhtäläinen asema globaalin moraaliharkinnan kohteena. Tämä näkemys toimii pohjana erilaisten instituutioiden toiminnan ja politiikkojen oikeuttamiselle sekä toisaalta myös niiden kritisoimiselle. (Beitz 1999a, 182, 199.) Kosmopolitanistisen liberalismin mukaan sellaisia päätöksiä, jotka koskevat esimerkiksi parhaita politiikkavaihtoehtoja, tulisikin tarkastella koko maailman tasolla niin, että kaikkien näiden päätösten vaikutuspiirissä olevien ihmisten näkemykset vaikuttaisivat niiden muotoiluun tasa-arvoisesti. Tässä mielessä kosmopolitanistinen liberalismi edustaa siis valistuksen ajan moraalista egalitarismia sovellettuna globaalille tasolle. (Beitz 1999b, 518-519.)

Sosiaalinen liberalismi puolestaan tekee moraalisen eron valtioiden ja kansainvälisen yhteisön välille: näkemyksen mukaan valtioilla on ensisijainen velvollisuus huolehtia omien kansalaistensa hyvinvoinnista, ja kansainvälisen yhteisön tehtävänä on edesauttaa valtioita kehittymään mahdollisimman oikeudenmukaisiksi yhteiskunniksi. Kansainvälinen oikeudenmukaisuus tarkoittaa tässä yhteydessä valtioiden välistä tasa-arvoa ja niiden mahdollisuuksia turvata omien kansalaistensa ihmisoikeuksien toteutuminen sekä perustarpeiden

tyydyttyminen. Kansainvälinen yhteisö voi kuitenkin tarjota apua sellaisille valtioille, joilla ei ole edellytyksiä tähän omasta takaa. (Beitz 1999a, 214-215.)

Kosmopolitanistinen liberalismi taas ei aseta yksilön omaa yhteiskuntaa tai valtioita moraalisesti ensisijaiseen asemaan. Beitz perustelee näkemystään valtioiden välisellä keskinäisriippuvuudella ja yhteistyöllä sekä sillä, että kansainvälinen järjestelmä muistuttaa tänä päivänä monessa mielessä kotimaista yhteiskuntaa (Beitz 1999a, 144, 154, 215). Myöhemmin hän on painottanut enenevässä määrin myös yksilöiden moraalisen tasa-arvon merkitystä (Brown 1997, 290). Kosmopolitanistinen liberalismi tarjoaakin yhden perusteen valtiorajat ylittävälle politiikoille, kuten juuri ihmisoikeuksien edistämiselle, ja toisaalta kriteereitä monien nykykäytäntöjen kritisoimiseksi.

3 Moraalikehitys ja kollektiivinen oppiminen

Kohlbergin moraalikehitysteoria

Lawrence Kohlbergin mukaan on olemassa yksilöllisen moraalikehityksen suuntia, joiden moraalisuus on rinnastettavissa länsimaisen moraalifilosofian teorioihin, erityisesti edellisessä luvussa käsiteltyihin utilitarismiin ja deontologiaan. Kohlbergin moraalista käsittelevä psykologinen teoria on suurilta osin perua Jean Piagetilta, jonka mukaan logiikka ja moraalit kehittyvät vaiheittain. Näistä kehitysvaiheista jokainen on edeltäjäänsä paremmassa tasapainossa. Kohlberg erottaa tällaisen ”rationaalisen” tai ”kypsän” moraalin kehittymisprosessin kulttuuristen sääntöjen ja arvojen oppimisesta ja korostaa sen universaalisuutta: hänen käyttämänsä moraalikäsitteiden kategoriat ovat löydettävissä kaikista kulttuureista. Kohlberg pitääkin eettisiä periaatteita sosiaalisen kehityksen päätepisteenä. ”Moraalisuudella” hän viittaa tietynlaiseen arvioon tai päätöksenteon lajiin. (Kohlberg 1971, 155, 166, 214; Kohlberg 1973, 632; Kohlberg 1981, 98.)

Kohlbergin määrittelemät moraalikehityksen vaiheet ovat siis kulttuurisesti universaaleja, ja niitä voi myös pitää universaalien kategorioiden tulkintoina. Lisäksi niiden esiintymisjärjestys on muuttumaton. (Kohlberg 1971, 177.)

Kohlberg jakaa moraalikehityksen vaiheet kolmeen tasoon, esikonventionaaliseen, konventionaaliseen ja postkonventionaaliseen, joista jokainen pitää sisällään kaksi kehitysvaihetta. Kahdella alimmalla tasolla yksilön moraalikäsitteet muokkautuu kulttuuristen sääntöjen mukaiseksi, ja teon moraalisuus määrittyy rangaistusten ja instrumentaalisuuden (taso 1), myöhemmin aikeiden ja auktoriteetin kunnioittamisen (taso 2), perusteella. Kolmanteen eli korkeimpaan tasoon puolestaan sisältyy moraalisia arvoja ja periaatteita, joiden kelpoisuus ja sovellettavuus eivät ole riippuvaisia pelkästään niitä kannattavien ryhmien tai henkilöiden auktoriteetista ja yksilöiden identifioitumisesta kyseisiin ryhmiin. Tämä taso pitää sisällään kaksi eri kehitysvaihetta, vaiheet 5 ja 6. Eettinen debatti keskittyy tavallisesti arvioimaan normatiivisia teorioita, joita voi pitää näiden vaiheiden muotoina. (Ibid., 164-165, 196.)

Kohlberg kutsuu moraalin viidettä kehitysvaihetta ”yhteiskuntasopimus-legalistiseksi suuntautumiseksi”, ja siihen sisältyy hänen mukaansa tavanomaisesti utilitaristisia sävyjä. Kyseisessä vaiheessa oikeat teot määritellään yhteiskunnallisesti sovittujen oikeuksien ja niihin liittyvien standardien pohjalta. Lisäksi vaiheeseen 5 kuuluu henkilökohtaisiin arvoihin ja mielipiteisiin liittyvän relativismin hyväksyminen sekä menettelytapojen tärkeyden painottaminen konsensuksen saavuttamisessa. Ihmiselämää arvostetaan paitsi osana yhteiskunnallista hyvinvointia, myös universaalina ihmisoikeutena. Kuudennessa vaiheessa, jota Kohlberg kutsuu ”universaalien ja eettisten periaatteiden suuntautumiseksi”, oikeat teot puolestaan määritellään sellaisten itse valittujen eettisten periaatteiden mukaan, jotka vetoavat loogiseen kokonaisvaltaisuuteen, universaalisuuteen ja johdonmukaisuuteen. Nämä periaatteet ovat abstrakteja ja eettisiä, ja perimmiltään ne liittyvät oikeudenmukaisuuteen, ihmisoikeuksien vastavuoroisuuteen ja tasa-arvoon sekä ihmisarvon kunnioittamiseen. Vaiheeseen 6 sisältyykin usko ihmiselämän pyhyyteen ja universaaliin ihmisarvoon, ja siinä on Kohlbergin mukaan selvä kantilainen sävy. Molempiin vaiheisiin sisältyy myös oikeudenmukaisuuden ja hyvinvoinnin periaate. (Kohlberg 1971, 165-179; Kohlberg 1973, 632.)

Moraalikehityksen vaiheet määrittävät Kohlbergin mukaan kokonaisvaltaisia ajattelutapoja, mutta tavanomaisesti yksilön moraalikäsitys ei heijasta vain yhtä vaihetta. Vaiheet ovat luonteeltaan hierarkkisia: korkeamman kehitysvaiheen looginen rakenne pitää sisällään alemman vaiheen loogisen rakenteen. (Kohlberg 1971, 169-186.) Kohlbergin keskeinen argumentti onkin, että kehitysvaiheeltaan korkeammat moraalikäsitykset ovat tiettyjen kriteerien mukaan objektiivisesti parempia tai moraalisesti pätevämpiä kuin aikaisempien vaiheiden käsitykset (Kohlberg 1973, 630). Hän esittää, että kehitysvaiheiden psykologinen selitys ja niiden filosofinen oikeutus ovat samanmuotoisia: psykologisesti kehittyneempi moraaliharkinnan vaihe on myös moraalifilosofian kriteerein määriteltynä pätevämpi. Kehitysteorian kriteereihin kuuluvat lisääntynyt eriytyminen (*differentiation*) ja yhdentyminen (*integration*), ja filosofisiin kriteereihin puolestaan lukeutuvat moraalikäsitysten preskriptiivisyys ja universalisuus. (Kohlberg 1971, 184; Kohlberg 1973, 633; Kohlberg 1981, 99.)

Kohlbergin mukaan korkeampiin kehitysvaiheisiin siirryttäessä oikeuksien ja velvollisuuksien kategorisointi on yhä eriytyneempää ja yhdentyneempää, ja vastaavasti myös ihmiselämän arvoon liittyvä preskriptiivisyys ja universalisuus kasvavat. Tämä on havaittavissa tarkasteltaessa esimerkiksi oikeuksia ja velvollisuuksia. Moraalikehityksen viidennessä vaiheessa oikeudet viittaavat tietoisuuteen ihmisoikeuksista tai luonnollisista vapauksista, joita yhteiskunnan tulee suojella. Yksilöt ovat myös sitoutuneet tiettyihin velvollisuuksiin, jotta niiden oikeuksia kunnioitettaisiin ja suojeltaisiin. Näitä velvollisuuksia määrittää rationaalinen huoli muiden hyvinvoinnista. Kuudennessa vaiheessa puolestaan esiintyy oikeudenmukaisuuteen perustuvia, vapaudet ylittäviä universaaleja oikeuksia. Oikeat tai oikeudenmukaiset väitteet synnyttävät myös niitä vastaavia velvollisuuksia, ja vain vaiheessa 6 oikeudet ja velvollisuudet ovat täysin korrelatiivisia. (Kohlberg 1971, 185; Kohlberg 1973, 637.)

Kohlberg siis argumentoi, että vaiheen 6 luonnollinen rakenne on parempi kuin vaiheeseen 5 sisältyvät, yhteiskuntasopimukseen ja utilitarismiin pohjautuvat päätelmät. Lisäksi hän painottaa, että vaiheessa 6 sovellettavat pätevyyden kriteerit kuuluvat olennaisesti myös vaiheen 5 rakenteeseen: molemmissa

vaiheissa päämääränä on määritellä sellaiset moraaliset päätökset ja harkinta, josta kaikki rationaaliset yksilöt voisivat ihannetapauksessa olla yksimielisiä. Tämä tapahtuu paremmin vaiheessa 6 kuin vaiheessa 5. (Kohlberg 1973, 635.) Kohlbergin empiirinen aineisto myös tukee väitettä, jonka mukaan vaiheessa 6 on havaittavissa universaaleja, useissa kulttuureissa esiintyviä moraaliperiaatteita. Vaiheita 5 ja 6 alemmilla kehitystasoilla moraalisuus ei esiinny täysin periaatteellisessa muodossa. (Kohlberg 1971, 178.)

Käsitys moraalisesti oikeasta toiminnasta määräytyy tietyn moraalikäsitteen sisällään pitämien oikeuksien ja velvollisuuksien mukaan. Kohlberg korostaa, että siihen kuuluu myös roolien omaksumista eli muiden toiminnan kohteina olevien yksilöiden näkökantojen huomioon ottamista. Roolien omaksumisen keskeisyys perustuu muuta kohtaan tunnettavaan sympatiaan ja siihen, että moraalisen tuomarin on omaksuttava puolueettoman sivustakatsojan näkökulma. Jotta roolit ja säännöt voivat edustaa tiettyä sosiomoraalista järjestystä, yksilöiden tulee kokea, että ne vastaavat jaettuja odotuksia tai arvoja. Ollakseen tasapainoista moraaliseen harkintaan kuuluu myös oikeudenmukaisuuden tai reilun periaate. Kohlberg uskoo, että nimenomaan oikeudenmukaisuus on keskeisessä osassa siirryttäessä moraalikehityksen ja roolien omaksumisen vaiheesta toiselle. (Kohlberg 1971, 190-195, 229; Kohlberg 1973, 632-633.)

Moraalikehityksen viides vaihe tuottaa Kohlbergin mukaan oikeanlaiseen menettelyyn liittyviä periaatteita, joista kaikki yksilöt voisivat olla yksimielisiä, mutta ei todellisia moraalisia velvollisuuksia tai valintoja. Kuudennessa vaiheessa moraaliset velvollisuudet puolestaan määrittävät oikeudenmukaisuuden, roolien omaksumisen tai yksilöllisyyden kunnioittamisen periaatteen mukaisesti. Oikeudenmukaisuus viittaa tällöin ihmisyyteen perustuviin oikeuksiin, joista kumpuaa myös jokaisen yksilön yhtäläinen arvo toiminnan perimmäisenä kohteena. (Kohlberg 1971, 208-212.) Moraalisissa ongelmatilanteissa autonomisen toimijan onkin sovellettava oikeudenmukaisuuden ja hyvántahtoisuuden asenteita. Nämä tulevat esille dialogin ja moraalisen näkökulman hyödyntämisessä. Vaiheessa 6 dialogin käymistä pidetään välttämättömänä edellytyksenä kaikkien yksilöiden tasa-arvoiselle

kunnioittamiselle. Moraalinen näkökulma puolestaan viittaa ihanteellisen konsensuksen saavuttamiseen joko oikean dialogin kautta tai sympatian, vastavuoroisen roolien omaksumisen ja universalisoitavuuden periaatteille perustuvan ajatuskokeen avulla. (Kohlberg, Boyd & Levine 1990, 154-175.) Kohlberg sekä hänen teoriaansa puolustavat Dwight R. Boyd ja Charles Levine korostavat, että vain vaiheen 6 moraalikäsitys on rakenteeltaan tarpeeksi monimutkainen ja filosofisesti riittävän pätevä voidakseen tuottaa yhteiskunnallisia muutoksia (ibid., 180).

Habermasin diskurssietiikka

Jürgen Habermas argumentoi Kohlbergin tavoin, että moraalien eri tyyppien välillä vallitsee looginen kehitysyhteys. Hänen mukaansa moraalikäsitysten eri vaiheet on mahdollista perustella yhdistämällä Kohlbergin moraalivaiheet toimijoiden sosiaalisiin perspektiiveihin ja vuorovaikutusasteisiin, sillä näiden kaikkien väliltä on löydettävissä rakenteellisia yhteyksiä (Habermas 1976, 82; Habermas 1990a, 132, 165-168). Vuorovaikutusasteita voi kuvailla perspektiivirakenteina, joita yksilöt hyödyntävät toiminnassaan. Sosiomoraalisten perspektiivien kehitys tulisi ymmärtää yksilön kasvavana kykynä tarkastella yksittäisiä tilanteita ja maailmaa eri näkökulmista käsin. Habermasin tarkoituksena onkin yhdistää perspektiivien omaksuminen moraalikehityksen eri vaiheisiin ja täydentää Kohlbergin teoriaa tätä kautta. (Ibid., 130-132.)

Kohlbergin, Boydin ja Levinen tavoin Habermas korostaa dialogin merkitystä, mutta painottaa sen argumentatiivista puolta: osallistujien tulee sitoutua periaatteeseen, jonka mukaan jokainen on tasa-arvoinen osallistuja yhteisessä päätöksenteossa, ja heidän ideaalisesta roolien omaksumisestaan tulee julkinen tapahtuma (Habermas 1990b, 234-236). Habermas myös argumentoi, ettei jokaisen yksilön yhtäläinen kunnioittaminen voi perustua hyväntahtoisuudelle, vaan solidaarisuudelle, jota hän pitää oikeudenmukaisuuden kääntöpuolena. Tasa-arvoisen kohtelun, solidaarisuuden ja siitä kumpuavan yleisen hyvinvoinnin periaatteet ovatkin kommunikatiivisen toiminnan ja yhteisen ymmärryksen saavuttamisen edellytyksiä. (Ibid., 243-245.)

Habermasin mukaan oikeudenmukaisuuden periaatteiden tavoittelu ja muutos normatiivisesti säännellystä toiminnasta kohti normeja oikeuttavaa diskurssia ovat seurausta vastavuoroisuuden muotojen kehityksestä, joka merkitsee myös sosiaalisen maailman moraalista kehitystä (Habermas 1990a, 165, 170). Toisin kuin Kohlberg, hän tarkastelee moraalikäsitysten postkonventionaalista kehitystasoa kahden reflektion vaiheen näkökulmasta. Näin utilitarismia ja kantilaista deontologiaa edustavien näkemysten erottelu menettää merkityksensä, ja ratkaisevaksi nousee se, millainen asema moraaliperiaatteille annetaan. Viidennessä vaiheessa moraaliperiaatteita pidetään niin perimmäisinä, etteivät ne vaadi erillistä oikeutusta, kun kuudennessa vaiheessa ne puolestaan yhdistetään oikeuttamisen menettelytapaan – eli diskurssietiikkaan. (Ibid., 172.) Habermas myös korostaa, että tietyn elämismaailman, kuten perheen tai kansakunnan, rajat on mahdollista ylittää vain diskurssin kautta (Habermas 1990b, 245).

Habermas viittaa diskurssietiikalla postkonventionaalisella tasolla tapahtuvaan siirtymään formaalista velvollisuusetiikasta kohti universaalia puhe-etiikkaa, jossa moraalitajun sisäinen rakenne muuttuu vastaamaan utopistista perspektiiviä (Habermas 1976, 93). Diskurssietiikka pyrkii luomaan menettelytavan, joka takaa moraalikäsitysten tasapuolisuuden: siihen sisältyvä käytännöllinen diskurssi ei tuota oikeutettuja normeja, vaan testaa hypoteettisten normien pätevyyttä (Habermas 1990a, 122). Se siis korvaa Kantin kategorisen imperatiivin moraalilla argumentaatiolla, jossa normin oikeutus perustuu kaikkien sen vaikutuspiirissä olevien harkitulle yhteisymmärrykselle (McCarthy 1990, viii).

Tämä diskursiivinen menettelytapa sisältää samoja ominaisuuksia, jotka Kohlberg liittää moraalikäsitysten postkonventionaaliseen kehitystasoon: osallistujien kyvyn tarkastella jotakin asiaa toistensa perspektiiveistä, kaikkien asianomaisten universaalin sisällyttämisen prosessiin ja jokaisen näkemyksen tasa-arvoisen huomioimisen (Habermas 1990a, 122). Kohlbergin tavoin myös Habermas pitää siirtymistä moraalikehityksen vaiheesta toiseen oppimisena: diskursiivinen tahdon muodostuminen on kommunikatiivisen toiminnan reflektiivinen muoto, ja toisaalta sitä edeltävä siirtyminen toiminnasta diskurssiin edellyttää asenteellista muutosta. Toisaalta Habermas ei jaa Kohlbergin näkemystä siitä, että muutos

normien ohjaamasta toiminnasta normeja testaavaan diskurssiin olisi rakentavaa oppimista. (Ibid., 125, 127.) Hän pitää postkonventionaalisen tason vaiheita reflektioasteina, joita tulisi arvioida ensisijaisesti moraalifilosofisin perustein (McCarthy 1990, ix). Diskurssietiikkaa voi pitää hyvin harvinaisena, mutta ei kuitenkaan mahdottomana ilmiönä maailmanpolitiikassa: siihen kuuluvassa ihanteellisessa argumentaatiotilanteessa sosiaalinen järjestys perustuu empatialle ja muita toimijoita kohtaan osoitetulle myötätunnolle (Crawford 2011, 32).

Kollektiivinen oppiminen ja yhteiskunnallinen kehitys

Habermasin mukaan on hyviä syitä uskoa, että moraalisten näkemysten, käytännöllisen tiedon ja kommunikatiivisen toiminnan alalla tapahtuu oppimista. Normatiivisten rakenteiden kehityksen pohjalta on mahdollista päätellä, että myös kulttuurisiin perinteisiin ja institutionaaliseen muutokseen sisältyy kehityksen logiikka. Yhteiskunnallisia järjestelmiä voidaan tarkastella kommunikatiivisen toiminnan verkostoina, joiden interaktiivinen ydin muodostuu laista ja moraalisuudesta. Moraalisten ja oikeudellisten tulkintojen kehityksestä onkin löydettävissä erilaisista moraalitajun kehitysvaiheita. (Habermas 1976, 97-99.)

Habermas on vakuuttunut siitä, että normatiivisilla rakenteilla on oma sisäinen historiansa, ja että toiminnan rationalisoituminen vaikuttaa näihin rakenteisiin (Habermas 1976, 117). Yhtenä kommunikatiivisen toiminnan tarkoituksena on havaita intersubjektiivisesti päteviä normeja, jotka yhdistävät vastavuoroisia odotuksia. Universaalit, normien pätevyyttä koskevat väitteet, joita osallistujat tuovat vähintäänkin epäsuorasti esille ja tunnustavat vastavuoroisesti, mahdollistavat yhteiseen toimintaan liittyvän konsensuksen syntymisen. Kommunikatiivisen toiminnan rationalisoiva puoli liittyy intentionaalisten ilmaisujen todenmukaisuuteen ja normien oikeudenmukaisuuteen. Näin ollen se tarkoittaa sellaista konfliktien sääntelyä, joka perustuu konsensukseen. (Ibid., 118-120.)

Lain ja moraalisuuden, maailmankatsomuksen sekä yksilöiden ja kollektiivisten identiteettien muovautumisen vaiheet ovat osa tätä prosessia. Niiden kehitystä ei voi mitata tiettyjen strategioiden avulla, vaan ilman voimankäyttöä saavutetun

intersubjektiivisen ymmärryksen kautta. Oppimisprosessien seurauksena myös kommunikatiiviseen toimintaan sisältyvästä sovittelusta – konfliktien sääntelystä, maailmankatsomuksista ja identiteettien muovautumisesta – on löydettävissä rationaalisuusrakenteita. Habermas väittää, että näiden normatiivisten rakenteiden kehitystä on mahdollista pitää yhteiskunnallisen kehityksen tiennäyttäjänä, sillä uudet yhteiskunnallisen järjestäytymisen periaatteet merkitsevät uusia integraation muotoja. (Habermas 1976, 120.)

Yksilöiden hankkimien oppimiskykyjen ja tiedon tulee Habermasin mukaan piillä myös maailmankatsomuksissa, jotta ne on mahdollista muuttaa yhteiskunnallisen oppimisen prosesseiksi. Yhteiskunnan reunaehdoilla on vaikutusta yksilöiden kognitiiviseen kehitykseen, joten yhteiskunnallisen ja yksilöiden oppimisen välille muodostuu kehämäinen yhteys. Yhteiskunnan oppimisprosesseihin liittyy Habermasin mukaan kahdenlaisia ehtoja: niihin kuuluu ensinnäkin ratkaisemattomia ongelmia, jotka muodostavat järjestelmälle haasteita, ja toiseksi uusia oppimisen tasoja, jotka sisältyvät maailmankatsomuksiin, mutta joita ei ole vielä muutettu toiminnaksi. Habermasin käyttämä ”rationaalisuuden rakenteiden institutionaalisen ruumiillistumisen” konsepti siis viittaa oppimisprosessien yhteydessä toiminnan rationalisoitumiseen liittyvien rakenteellisten mahdollisuuksien avautumiseen. (Habermas 1976, 121-122.) Yhteiskunnan normatiivisten rakenteiden kehitysmalleja on mahdollista tarkentaa vain, kun nämä rationalisoitumisprosessit ovat historiallisesti täydellisiä (ibid., 123).

Habermas pitää tiedon endogeenista kasvua yhteiskunnallisen kehityksen välttämättömänä edellytyksenä (Habermas 1976, 147). Ihmiset paitsi kerryttävät teknisesti hyödyllistä tietoa, myös kehittävät moraalista tajuntaansa, joka on ratkaiseva kanssakäymisen osa. Kommunikatiivisen toiminnan säännöt kehittyvät reaktiona instrumentaalisessa ja strategisessa toiminnassa tapahtuneisiin muutoksiin, mutta ne seuraavat tässä prosessissa omaa logiikkaansa. (Ibid., 148.)

Yksilöiden oppimiskapasiteettia hyödyntämällä yhteiskunnat voivat luoda uusia rakenteita, jotka auttavat niiden olemassaoloa uhkaavien ongelmien ratkaisemisessa. Tämä kehitys tapahtuu kolmen kommunikaation vaiheen kautta.

Vaiheista ensimmäinen käsittää symbolisesti välitetyn kommunikaation, toinen vaihe eriteltyjä ehdotuksia kattavan puheen ja kolmas vaihe puolestaan argumentatiivisen puheen. Tässä viimeisessä vaiheessa normeja käsitellään hypoteettisesti, ja ne tulee oikeuttaa. Niiden oikeudellisuus voidaankin kyseenalaistaa tai perustella viittaamalla erilaisiin periaatteisiin. (Habermas 1976, 154-155.) Evolutiivisessa oppimisprosessissa yksilöiden hankkimat oppimisvalmiudet muuttuvat osaksi yhteiskunnan tulkinnallista järjestelmää esimerkinomaisten oppimisprosessien kautta. Kollektiivisesti jaetut tajunnan rakenteet ja kerrytetty tieto edustavat kognitiivista potentiaalia, joka on mahdollista hyödyntää yhteiskunnallisesti. Moraalitajun alalla tapahtuvat oppimisprosessit toimivatkin täten yhteiskunnallisen kehityksen tiennäyttäjinä. (Ibid., 160.)

4 Kriittinen kosmopolitanismi ja kosmopolitanismin empiirinen tutkimus

Kriittinen kosmopolitanismi

Normatiivisen kosmopolitanismin ohella kosmopolitanismia voi tarkastella myös kriittisestä näkökulmasta käsin. Gerard Delanty viittaa kriittisellä kosmopolitanismilla lähestymistapaan, joka yhdistää normatiivisen kritiikin yhteiskunnallisessa oppimisessa tapahtuvaa kehitystä käsittelevään kriittiseen kognitiiviseen teoriaan (Delanty 2012, 38-40). Tällainen empiriapohjainen analyysi keskittyy tutkimaan uusia tapoja tarkastella maailmaa ja pyrkii ymmärtämään sosiaalisessa todellisuudessa tapahtuvia sisäisiä kehitysprosesseja sekä mahdollisia, vielä toteutumattomia muutoksia. Ihmisten kokemukset, identiteetit ja arvot ovat tässä keskeisessä osassa: yhteiskuntien itseään koskevilla moraalisisilla ja poliittisilla käsityksillä tapahtuvat muutokset ovat seurausta toisten toimijoiden perspektiiveihin sitoutumisesta ja globaaleihin haasteisiin vastaamisesta. Nämä muutokset on kuitenkin mahdollista toteuttaa vain hyödyntämällä kosmopolitanistista, muut toimijat ja globaalin oikeudenmukaisuuden huomioivaa perspektiiviä. (Ibid., 40-41; Delanty 2009, 53, 90, 251.)

Kriittisen teorian näkökulmasta tarkasteltuna kosmopolitanismia voi luonnehtia maailmalle avoimuuteen liittyväksi olosuhteeksi, joka käsittää toimijoiden ja yhteiskuntien muutoksen toisten toimijoiden kohtaamisen kautta sekä korostaa suuren globaalin yleisön roolia tässä prosessissa. Keskeistä tässä muutoksessa on mahdollisuus keskustella: kommunikatiivisuus on keskeisen kosmopolitanismin ulottuvuus, ja se voidaan ymmärtää kriittisenä dialogina tai keskusteluna. Itsen, muiden toimijoiden ja maailman kohtaaminen dialogin kautta synnyttää universaaleja sääntöjä, joiden tulkinta riippuu kuitenkin toimijoiden sosiaalisesta kontekstista tai historiallisesta tilanteesta. (Delanty 2009, 53; Delanty 2012, 41-42.)

Tämä muistuttaa pitkälti Kantin näkemystä kosmopolitanismin kehityksestä ”julkisen järjen käytön” kautta: Kantin mukaan yksilöt voivat oppia ajattelemaan itsensä kosmopolitanistisen dialogin osallistujina (Held 2002a, 64). Kosmopolitanismin terminä käsitettynä kulttuurien välinen kommunikaatio pitää sisällään viisi piirrettä: se on keskustelevaa, reflektiivistä, kriittistä, johtaa yhteiskunnalliseen oppimiseen ja käsittää globaalisti merkittäviä poliittisia käytäntöjä (Delanty 2009, 201). Tällaista lähestymistapaa voi kutsua myös kulttuuriseksi kosmopolitanismiksi – se vaatii yksilöitä kunnioittamaan kulttuurien ja yhteisöjen välisiä eroja ja toisaalta oppimaan tarkastelemaan asioita muiden perspektiivistä sekä sovittamaan erilaisten perinteiden välisiä eroja (Held 2002b, 58).

Delantyn mukaan yksi kriittisen kosmopolitanismin teorian tärkeimmistä resursseista onkin Habermasin kommunikaation ja keskustelun merkitystä korostava kriittinen teoria, joka suuntaa empiirisen analyysin kognitiiviset muutokset mahdollistaviin kiistoihin (Delanty 2012, 40-42). Habermasille kosmopolitanismi näyttäytyy normatiivisena, strukturoivana metasääntönä, joka on luontainen osa nykyajan kognitiivista järjestystä (Strydom 2012, 29). Myös Piet Strydom painottaa kosmopolitanismin olevan modernin kulttuurin rakenteellinen elementti, joka on syntynyt sosiaalisten orientaatioiden, käytäntöjen ja suhteiden myötä. Kriittisen kosmopolitanistisen analyysin lähtökohtana onkin, että

sosiaalisten toimijoiden jakama kognitiivinen järjestys vaikuttaa heidän tavoitteisiinsa, mutta toisaalta tavoitteiden yksilöllisyys, eriävät arvotulkinnat ja erilaisten normien noudattaminen johtavat kilpailuun ja konflikteihin. Tämä kuitenkin mahdollistaa oppimisen, yhteisen tunnustamisen ja ymmärryksen sekä yhteistyön. (Ibid., 29-31.) Julkinen dialogi onkin keskeisessä osassa kosmopolitanismiin sisältyvien, tasa-arvoon liittyvien ideoiden merkityksen selventämisessä (Held 2002c, 32).

Yhtenä esimerkkinä kosmopolitanistisesta suhteesta Delanty esittää jaetun normatiivisen kulttuurin, jossa itsen ja muiden toimijoiden väliseen suhteeseen vaikuttaa maailman tiedostamiseen pyrkivä orientaatio. Tällainen kosmopolitanismi synnyttää globaaleihin ongelmiin liittyvää moraalista tiedostamista ja jaettuihin arvoihin perustuvaa globaalia etiikkaa, jotka liittyvät sellaisiin institutionaalisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin, joiden kautta kosmopolitanismista tulee olennainen osa uutta politiikkaa. Tässä mielessä kriittistä kosmopolitanismia voi pitää globalisaation normatiivisena kritiikkinä, ja se on myös mahdollista yhdistää uusien normien ja maailmankuvien syntyyn. Normatiivista transnationalismia edustavat organisaatiot, kuten Euroopan unioni ja Yhdistyneet kansakunnat, sekä globaali kansalaisyhteiskunta tarjoavat Delantyn mukaan mahdollisuuksia kosmopolitanismin kansainväliseen kehitykseen. (Delanty 2009, 253, 262; Delanty 2012, 44-45.)

Kosmopolitanismi, globaali etiikka ja kollektiivinen oppiminen

Gerard Delantyn mukaan yksi kosmopolitanismin tärkeistä ulottuvuuksista on nimenomaan sen kiinnostus globaalia etiikkaa kohtaan (Delanty 2009, 89). Molemmat alat ovat myös tiiviisti yhteydessä kollektiiviseen oppimiseen. Jonkin luonnehtiminen kosmopolitanismiksi ei ole järkevää, mikäli huomiota ei kiinnitetä sisäisiin kognitiivisiin muutoksiin eli oppimisprosesseihin. Globaali etiikka puolestaan toimii yhtenä kollektiivisen oppimisen muotona: yhteiskunnat voivat oppia moraalisisessa tietoisuudessaan tapahtuvien siirtymien kautta, jotka ovat seurausta yhteisten ongelmien kohtaamisesta. Delanty pitääkin globaalia etiikkaa kehitysprosessina, jossa uudet ajattelun, tuntemisen, kuvittelun ja solidaarisuuden tavat syntyvät ja muovaavat kollektiivisia identiteettejä. Sen diskursiivinen muoto

kykenee erottamaan etiikkaan, lainsäädäntöön ja politiikkaan liittyvien kysymysten eri normatiiviset tasot, ja konsensusta ei voi pitää lähtökohtana vaan päämääränä. (Ibid., 75, 89-90, 96.)

Myös Piet Strydom korostaa yhteiskunnallisten toimijoiden oppimisprosessien ymmärtämisen merkitystä. Kriittisen kosmopolitanismin näkökulmasta tarkasteltuna oppimisprosesseista monimutkaisin on diskursiivisen yhteiskunnallisen oppimisen muoto, johon Strydom viittaa termillä *triple contingency learning*. Sen tekevät mahdolliseksi toimijoiden kyky sitoutua kulttuurien ja kansakuntien väliseen kommunikaatioon, julkiset tilat ja suuri yleisö, joka on tarkkaavainen, arvioiva, muodostaa mielipiteitä ja osallistuu keskusteluun. Tällaisen oppimisen tuottama diskursiivinen kosmopolitanismi pitää sisällään kehittyneen kognitiivisen rakenteen, ja sen avoimuus maailmaa kohtaan synnyttää globaalilla tasolla toimivia normeja. (Strydom 2012, 32-34.)

Gloaalia etiikkaa voi Delantyn mukaan pitää ennen kaikkea moraalisenä tietoisuutena, joka on yhteydessä globaaleihin ongelmiin liittyviin tunneperäisiin vastareaktioihin (Delanty 2009, 98). Lisäksi se on modernin etiikan dialogisen rationaalisuuden perimmäinen seuraus: se toimii lakeja säättävän politiikan alapuolella, ja nykyinen, ympäri maailmaa tapahtuva julkinen poliittinen kommunikaatio tarjoaa todisteita globaalin etiikan kasvavasta todellisuudesta. Gloaali etiikka onkin mahdollista nähdä oikeuksiin ja lainmukaisiin normeihin liittyvän järjestelmän sijaan voimakastunteisen kommunikaation välineenä, jonka avulla artikuloidaan uusia moraalikäsitteitä. (Ibid., 103-104.) Toisaalta siihen sisältyvä kollektiivinen tai yhteiskunnallinen oppiminen voi johtaa myös uusien poliittisten käytäntöjen omaksumiseen (ibid., 201).

Delantyn mukaan gloaali etiikka on myös enemmän kuin yksilöiden etiikoiden summa, mutta ei kuitenkaan vastaa kollektiivista etiikkaa tai toimi globaalin järjestyksen perustana. Gloaali etiikka toimii pikemminkin tunteiden alalla, ja kriittisen teorian näkökulmasta sitä tulisi tarkastella universaalien moraaliperiaatteiden tai yhteisten kulttuuristen arvojen sijaan sosiaalisen rakentumisen prosessina, jossa kommunikatiiviset prosessit ovat

vuorovaikutuksessa moraalisten ja poliittisten näkökantojen kanssa. Globaalilla etiikalla on suuri rooli sosiaalisen maailman diskursiivisessa rakentamisessa – se rakentaa ja kontekstualisoi julkisia diskursseja sekä kollektiivisia identiteettejä. Lisäksi se voi esiintyä useissa eri muodoissa, kuten hallitusten välisessä päätöksenteossa. (Delanty 2009, 109-110.)

Kosmopolitanismin empiirinen tutkimus

Kosmopolitanismin tutkimus on mahdollista jakaa analyyttiseen ja deskriptiiviseen tutkimukseen (Roudometof 2012, 116). Näistä ensimmäinen pyrkii artikuloimaan sellaisen käsitteellisen kehyksen, joka tarjoaa uudenlaisen vision sosiaalisesta todellisuudesta. Kosmopolitanismi toimii siis ominaisuutena tai työkaluna, jonka heuristista validiteettia ei ole tarkoitus todentaa empiirisesti. Normatiivinen ja poliittinen kosmopolitanismi ovat esimerkkejä tällaisista heuristisista työkaluista: kosmopolitanistinen etiikka on mahdollista määritellä vain teoreettisesti. On toki mahdollista tutkia, missä määrin sosiaalinen todellisuus vastaa kosmopolitanismin teoreettista määritelmää, mutta tämän kaltaisessa empiirisessä tutkimuksessa teoreettisten väitteiden falsifioinnin mahdollisuus vähenee merkittävästi. (Ibid., 116, 123.)

Kosmopolitanismin deskriptiivinen sosiologinen tutkimus puolestaan määrittelee kosmopolitanismin tavalla, joka liittää sen olemuksen kiinteästi empiiriseen todellisuuteen. Näin ollen kosmopolitanismiin liittyvät väitteet ovat myös falsifioitavissa. (Roudometof 2012, 116). Kosmopolitanismia voi käyttää analyyttisenä työkaluna, joka mahdollistaa yhteiskunnallisessa ja poliittisessa elämässä tapahtuneiden kehityskulkujen selittämisen. Tällöin keskeiseksi nousee oletus, että ihmisten on mahdollista muuttua refleksiivisiltä ja tunneperäisiltä tavoiltaan kosmopolitanistisemmiksi. (Nowicka & Rovisco 2009, 3, 6.) Kosmopolitanismi nähdään kulttuurisena ja kognitiivisena taipumuksena, mutta ei kuitenkaan historiallisena välttämättömyytenä (Held 2002c, 38).

Raffaele Marchetti tekee samankaltaisen jaottelun kuin Victor Roudometof viittaamalla kosmopolitanismiin poliittiseen oikeudenmukaisuuteen liittyvänä projektina sekä toisaalta yhteiskunnallisia ja taloudellisia kehityskulkuja

sisältävänä prosessina. Näistä jälkimmäinen onkin noussut täydentämään ja toisaalta myös haastamaan moraalista sekä institutionaalista kosmopolitanismia. (Marchetti 2012, 352-353.) Gerard Delantyn näkemystä voi pitää tietynlaisena synteessä näistä näkökulmista: kosmopolitanismi on hänen mukaansa sekä osa sosiaalista todellisuutta että moraalinen ja poliittinen tulkinta. Lisäksi se on yksi lähestymistapa sosiaalisen todellisuuden analysoimiseksi. (Delanty 2012, 8.) Onkin tärkeää korostaa, että moraalisenä ideaalina ymmärretty ja toisaalta yksilöiden asenteista ja käytännöistä ilmenevä kosmopolitanismi ovat olennaisesti sidoksissa toisiinsa empiirisen todellisuuden tasolla, vaikka ne ovatkin analyttisesti erillisiä konsepteja (Nowicka & Rovisco 2009, 2).

Roudometofin mukaan kosmopolitanismin empiirinen tutkimus on lisääntynyt viime aikoina, ja sen puitteissa on tutkittu muun muassa kosmopolitanistisia olosuhteita ja käytäntöjä sekä kosmopolitanististen asenteiden ja taipumusten olemassaoloa. Hän korostaa, että mikäli kosmopolitanismia pidetään globaalisti merkittävänä, myös sen tutkimisen tulisi sijoittua globaalille tasolle. (Roudometof 2012, 118-119.) Myös Delanty katsoo, että kosmopolitanismin normatiiviset ja poliittiset näkökannat tulee liittää empiirisesti mielekkääseen viitekehykseen (Delanty 2009, 15-16). Zlatko Skrbisin, Gavin Kendallin ja Ian Woodwardin mukaan kosmopolitanistista diskurssia leimaa silti liiassa määrin itserefleksiivisyyteen keskittyvä ideaalinen näkökulma, joka jättää konseptin empiirisen, sosiologisen puolen huomiotta. Kosmopolitanismia tulisikin pyrkiä ymmärtämään myös empiirisesti. (Skrbis, Kendall & Woodward 2004, 131-132.) Tämä on tärkeää myös normatiivisen kosmopolitanismin kohdalla: lisääntyvän keskinäisriippuvuuden vuoksi sen empiirinen merkitys kasvaa etenkin turvallisuuteen, ihmisoikeuksiin, kehitykseen ja ympäristöön liittyvissä kysymyksissä, ja toisaalta normatiivisen kosmopolitanismin argumentit eivät ole niin vakuuttavia kuin ne voisivat olla ilman systemaattista empiiristä tutkimusta (Beardsworth 2011, 2-3; Beardsworth 2012).

Kosmopolitanismi, sosiaalinen todellisuus ja Yhdistyneet kansakunnat

Andrew Linklater näkee Delantyn tavoin kosmopolitanismin olevan osa sosiaalista todellisuutta, sillä monet ryhmät tukevat sen perustavanlaatuisia periaatteita

(Linklater 2012, 60). Kosmopolitanistisia ajatuksia voikin löytää merkittävien, toista maailmansotaa seuranneiden oikeudellisten ja poliittisten kehityskulkujen keskiöstä, ja toisaalta rauhaa, ihmisoikeuksia ja globaalin yhteiskunnan syntyä edistävät poliittiset ja institutionaaliset rakenteet tarjoavat niille toiminnallista legitimitettä (Held 2002a, 69; van Hooft 2009, 16). Garrett Wallace Brownin ja David Heldin mukaan on myös olemassa vakuuttavia merkkejä siitä, että maailma on muuttumassa kosmopolitanistisemmaksi niin moraalisessa kuin institutionaalisessakin mielessä (Brown & Held 2010, 3).

Viime vuosikymmeninä valtioihin onkin kohdistunut suurempia paineita luoda globaaleja instituutioita säätämään sosiaalista ja taloudellista keskinäisriippuvuutta sekä tekemään oikeutta erilaisten ihmisten tarpeille (Linklater 2012, 61). Myös kansainvälisen oikeusjärjestyksen kehitystä on mahdollista pitää kosmopolitanististen arvojen – tasa-arvon, solidaarisuuden ja ihmisoikeuksien – ilmentymänä sekä universaalin poliittisen konsensuksen ilmaisuna (Nowicka & Rovisco 2009, 4-5). Globaalin hallinnan kasvun voi myös sanoa vahvistaneen kosmopolitanistisia, maailmankansalaisuutta ilmentäviä identiteettejä (Norris 2000, 160). Kansainväliset organisaatiot, kuten Yhdistyneet kansakunnat, ovatkin sisällyttäneet toimintaansa kosmopolitanistisia arvoja. Nämä arvot näkyvät myös esimerkiksi monien kansalaisjärjestöjen toiminnassa. (Nowicka & Rovisco 2009, 7.)

YK:n yleismaailmallista ihmisoikeuksien julistusta vuodelta 1948 on mahdollista pitää tietynlaisena kosmopolitanistisen oikeusajattelun kehityksen käännekohtana: siihen sisältyvä laaja oikeuksien kirjo, joka nähdään erottamana osana ihmisarvoa ja autonomiaa, muodostaa pohjan politiikan ja ihmisten hyvinvoinnin tarkasteluun kosmopolitanistisesta näkökulmasta (Held 2002a, 68). Julistusta onkin luonnehdittu yhdeksi ihmiskunnan merkittävimmistä moraalisista ja poliittisista saavutuksista (Stevenson 2003, 105). YK:n ihmisoikeuksien julistus ja vastaavat kehityskulut voi myös nähdä tekijöinä, jotka synnyttävät toivoa globaalin tai kosmopolitanistisen etiikan hyväksymisestä (Dallmayr 2003, 422). Lisäksi ihmisoikeuksien julistuksen jälkeinen aika on mahdollista tulkita globaalin kansalaisyhteiskunnan kehittymisen aikakaudeksi, jolle on leimallista muutos

kansainvälisistä normeista kohti kosmopolitanistisen oikeudenmukaisuuden normeja. Valtioiden välisten suhteiden sääntelyn sijaan ne keskittyvät yksilöiden oikeuksiin ja heidän moraaliseen sekä oikeudelliseen asemaansa. (Benhabib 2006, 15-16.)

Nigel Dower pitääkin YK:ta kosmopolitanismin ruumiillistumana ja vuonna 2000 hyväksyttyjä vuosituhattavoitteita enteenä kosmopolitanistisen globaalin oikeudenmukaisuuden käsityksen kasvavasta hyväksymisestä (Dower 2007, xii, 207). Kosmopolitanismiin sisältyvä sitoumus kaikkien yksilöiden yhtäläisestä arvosta löytää tukea myös esimerkiksi ilmastonmuutosta hillitsemään pyrkivistä sopimuksista (Held 2002a, 69). YK:n voi katsoa toimeenpanevan kosmopolitanistisia käytäntöjä muita toimijoita todennäköisemmin: useassa maassa toimiva organisaatio, jonka tehtäviin kuuluu ihmisoikeuksien suojeleminen ja kestävän kehityksen edistäminen, tarjoaa hedelmällisen kasvupohjan kosmopolitanistisille näkemyksille (Nowicka & Kaweh 2009, 54). YK:n oikeudellisista ja institutionaalisista aloitteista onkin löydettävissä suoria ilmauksia esimerkiksi maantieteellisten rajojen irrelevanttiudesta ihmisten hyvinvoinnin, perustarpeiden tai oikeuksien määrittäjinä. Kosmopolitanistiset periaatteet ovat myös osa organisaation eri järjestöissä työskentelevien viranomaisten työetiikkaa: kosmopolitanismi ei näyttäydy heille pelkkänä abstraktina ideana, vaan muuntuu erityiseksi missioksi. (Held 2002a, 69-70; Nowicka & Kaweh 2009, 55.)

5 Kriittinen diskurssianalyysi ja legitimaation tutkiminen

Kriittinen diskurssianalyysi

Kriittinen diskurssianalyysi pohjautuu näkemykselle, jonka mukaan kaikki merkkiprosessit (*semiosis*) ovat erottamaton osa materiaalisia, sosiaalisia prosesseja. Muun muassa sosiaaliset suhteet ja identiteetit sekä kulttuuriset arvot ja tietoisuus ovatkin osittain diskursiivisia. Kriittinen diskurssianalyysi tutkii juuri tällaisia suhteita ja on erityisen kiinnostunut yhteiskunnallisessa elämässä tapahtuvista merkittävistä muutoksista. (Fairclough 2003, 205.)

Norman Fairclough'n mukaan termiä "diskurssi" käytetään tavallisesti sekä abstraktissa merkityksessä että viittaamaan tiettyihin tapoihin havainnollistaa tai esittää maailmaa (Fairclough 2003, 26). Sen voi sanoa esiintyvän sosiaalisissa käytännöissä karkeasti ottaen kolmella eri tavalla: osana johonkin käytäntöön kuuluvaa sosiaalista toimintaa, maailmaa kuvaavissa esityksissä ja identiteettien muodostumisessa. Diskurssit ovat siis esityksiä sosiaalisesta elämästä, toimijoiden erilaisia tapoja nähdä ja havainnollistaa sitä. Niihin kuuluu paitsi esityksiä siitä, miten asiat ovat, myös siitä, kuinka ne voisivat olla tai kuinka niiden tulisi olla. Tällaiset imaginaariset diskurssit voivat vaikuttaa uusien identiteettien muodostumiseen. (Ibid., 206-208.) Kriittinen diskurssianalyysi olettaakin, että diskursiivisten tapahtumien ja instituutioiden sekä sosiaalisten rakenteiden, joihin ne ovat juurtuneet, välillä vallitsee dialektinen suhde, ja toimijat muodostavat tietoa, sosiaalisia rooleja, identiteettejä ja ihmisten välisiä suhteita diskurssien kautta (van Leeuwen & Wodak 1999, 91-92). Teoria myös antaa suurta painoarvoa diskurssin kielelliselle muodolle: valinnat, joiden myötä sen sisältö muotoillaan, ovat erittäin tärkeitä, ja tavallisesti teksteistä on löydettävissä jälkiä useammista diskursseista ja ideologioista. Tässä mielessä niitä voi pitää valtakamppailun tapahtumapaikkoina. (Fairclough & Fairclough 2011, 251; Wodak & Meyer 2009, 10.)

Kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluu huomion kiinnittäminen yhteiskunnallisen elämän mahdollisiin, mutta vielä realisoitumattomiin muutoksiin. Se onkin osa kriittisen yhteiskuntatieteen traditiota, joka pyrkii kyseenalaistamaan yhteiskunnallista elämää moraalista ja poliittisesta näkökulmasta. (Fairclough 2003, 15, 210.) Kriittisen diskurssianalyysin esittämä kritiikki pyrkii osoittamaan asioiden välisiä yhteyksiä ja nostamaan esille diskurssien ja valtarakenteiden välisiä ristiriitaisia tai manipuloivia suhteita. Se myös tarjoaa esimerkiksi eettisiin periaatteisiin tai rationaalisen argumentoinnin kriteereihin perustuvia parametreja, jotka mahdollistavat julkisten poliittisten diskurssien arvioimisen. (Wodak & Meyer 2009, 7; Reisigl & Wodak 2009, 119.) Tämä voi tapahtua esimerkiksi analysoimalla, ovatko diskurssissa esitetyt tavoitteet ja toimet yhteensopivia siinä ilmaistujen arvojen kanssa, tai tarkastelemalla tavoitteiden ja arvojen oikeutusta pohtimalla, olisiko puhujan tai kirjoittajan pitänyt harkita

niiden käsittelyn yhteydessä muita tavoitteita ja arvoja (Fairclough & Fairclough 2011, 262; Fairclough & Fairclough 2013, 341).

Tietyissä mielessä kriittinen diskurssianalyysi siis on yhdenlainen analyysimetodi, mutta parhaiten se toimii Fairclough'n mukaan käytettynä yhdessä muiden teoreettisten ja analyttisten työkalujen kanssa (Fairclough 2003, 210-211). Fairclough korostaa oppiainerajat ylittävän analyysin merkitystä: tällainen lähestymistapa pyrkii hänen mukaansa parantamaan tutkijoiden kykyä "löytää" asioita tekstistä operationalisoimalla teoreettisia näkökulmia tekstianalyysiin. Samalla hän kuitenkin myös huomauttaa, että tässä tulisi tehdä ero "aktuaalisen" ja "empiirisen" välille: tutkija ei voi olettaa, että se, mitä hän näkee tietystä tekstissä, kuvaaisi täydellisesti kyseisen tekstin luonnetta ja ominaisuuksia. (Ibid., 14, 194.)

Legitimaatio

Legitimaatiota voi pitää yhtenä tekstien keskeisistä ominaisuuksista. Se on tapa oikeuttaa toimintaa: sellaisten argumenttien tarjoamista, jotka selittävät esimerkiksi sosiaalista toimintaa, ajatuksia tai julistuksia. Useimmiten oikeuttaminen liittyy tuen ja hyväksynnän hakemiseen, mutta syyt sille voivat olla hyvin moninaisia. Poliittisissa diskursseissa esiintyvä legitimaatio vaatii kuitenkin erityistä huomiota, koska se toimii välineenä, jolla poliittiset johtajat oikeuttavat agendansa. (Reyes 2011, 782-783.)

Theo van Leeuwen esittää Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin teoriaan (1966) pohjautuvan näkemyksen, joka sisältää kolme legitimaation ulottuvuutta. Ensinnäkin legitimaatio selittää ja oikeuttaa institutionaalisen perinteen keskeisimpiä elementtejä. Se myös selittää institutionaalista järjestystä kognitiivisen perusteltavuuden avulla ja oikeuttaa institutionaalisen järjestyksen liittämällä sen välttämättömyyksiin normatiivista arvokkuutta. Näin ollen legitimaatio on aina jonkin institutionaalisen järjestyksen toiminnan oikeuttamista ja vastaa – selvästi tai epäsuoremmin – siihen, miksi jokin asia tulisi tehdä. (van Leeuwen 2007, 92-93.) Legitimaatio on siis aktiivinen poliittinen prosessi, johon sisältyy muutoksia ja innovaatioita (Barker 2001, 28).

Fairclough erottaa Theo van Leeuwenin ja Ruth Wodakin teoriaan (1999) pohjautuen neljä erilaista legitimaatiostrategiaa: auktorisoinnin (*authorization*) eli viittaamisen esimerkiksi tavan tai lain arvovaltaan; moraalisen arvioinnin eli arvojärjestelmiin viittaamisen; rationalisoinnin eli viittaamisen institutionalisoidun toiminnan hyötyyn tai kognitiiviseen validiteettiin ja *mythopoesiksen* eli asian ilmaiseminen narratiivin kautta. (Fairclough 2003, 98.) Näistä toinen ja kolmas eli moraalinen arviointi sekä rationalisointi ovat keskeisiä tämän tutkielman kannalta. Van Leeuwenin mukaan kyseiset legitimaatiostrategiat voivat esiintyä joko yhdessä tai erikseen, ja niitä voidaan käyttää niin toiminnan oikeuttamiseksi kuin kritisoinniseksi (van Leeuwen 2007, 92).

Toimintaa legitimoiva moraalinen arviointi pohjautuu moraalisille arvoille. Van Leeuwenin mukaan tämä tapahtuu useimmiten kytkemällä moraalinen arviointi johonkin moraalista arvoa käsittelevään diskurssiin. Näitä diskursseja ei kuitenkaan tavallisesti nosteta selkeästi esille, vaan niihin viitataan kuvaamalla jotakin toimintaa tai ilmiötä esimerkiksi ”hyödylliseksi” tai ”terveeksi”. Toisissa tapauksissa jonkin asian moraalista arvoa voidaan korostaa esimerkiksi sanoilla ”hyvä” tai ”paha”, jolloin voi olla hankalaa tulkita, tarkoitetaanko tällä juuri moraalista vai vaikkapa esteettistä arvoa. Van Leeuwen pitää edellä kuvatun kaltaisia adjektiiveja ”kätkeyistä moraalisisista arvoista koostuvan jäävuoren huippuna” – ne ovat vähintäänkin tietoisella tasolla erillään siitä tulkintojen järjestelmästä, johon ne synnyttävä moraalinen konsepti kuuluu, ja muuttavat näin moraaliset diskurssit ”yleisluonteisiksi motiiveiksi”. (van Leeuwen 2007, 97.) Tämän vuoksi moraalisten arvioiden identifioimiseksi ei ole mahdollista löytää tarkkaa, lingvististä metodologiaa, vaan diskurssianalyysia tekevä tutkija voi pelkästään ”tunnistaa” niitä oman kulttuurisen tietonsa pohjalta. Tällaisten moraalisten ilmausten selittämisessä onkin tärkeää huomioida niiden taustalta löytyvät moraaliset diskurssit. (Ibid., 98.)

Van Leeuwen esittelee kolme erilaista tapaa, jolla moraaliset arviot voivat esiintyä. Näitä ovat arviointi (*evaluation*), käsitteellisyys (*abstraction*) ja analogiat. Arvioissa keskeisessä osassa ovat edellä kuvatut arvioivat adjektiivit. Van Leeuwen kuitenkin korostaa, että monet adjektiivit voivat olla sekä ”nimittäviä”

(*designative*) että "attributiivisia", mikä tekee moraalisesta arvioinnista hankalasti havaittavaa. Käsitteellisyys puolestaan tarkoittaa moraalisten arvioiden ilmaisemista viittaamalla johonkin käytäntöön abstraktilla tavalla, joka tekee siitä moraalisen. Tällöin käytännöstä erotetaan jokin ominaisuus, joka liittyy sen moraalisiin arvoihin käsittelevään diskurssiin. (van Leeuwen 2007, 98-99.) Legitimaatio vaikuttaa tällaisessa tapauksessa pikemminkin tapahtumien suoraviivaiselta kuvaukselta kuin selkeästi muotoiltulta, oikeuttavalta argumentilta (van Leeuwen & Wodak 1999, 108). Analogiat ovat niin ikään yleisiä moraalisten arvioiden ilmaisemisessa. Ne tarkoittavat vertausta sellaiseen diskurssiin, jolla on lähestulkoon aina legitimoiva tai delegitimoiva tarkoitus. Toimintaa ei siis oikeuteta sillä, että se on "hyvää", vaan vertaamalla sitä johonkin toiseen toimintaan, johon tavanomaisesti liitetään positiivisia arvoja. (van Leeuwen 2007, 99.)

Toisen legitimaatiostrategian eli rationalisoinnin tapauksessa toiminnan moraalisuus ilmaistaan hyvin epäsuorasti. Instrumentaalinen rationaalisuus oikeuttaa tiettyjä toimintatapoja viittaamalla niiden tavoitteisiin, keinoihin ja vaikutuksiin, ja teoreettinen rationaalisuus puolestaan korostaa asioiden luonnollista järjestystä. (van Leeuwen 2007, 100-101.) Näistä rationalisoinnin muodoista ensimmäinen on tutkielman analyysin kannalta keskeinen. Instrumentaalinen rationalisointi korostaa yhteiskunnallisen toiminnan hyödyllisyyttä, ja sen oikeuttava voima syntyy tämän toiminnan tarkoituksen tai luonteen hyväksyttävyydestä (van Leeuwen & Wodak 1999, 105-106). Van Leeuwen kutsuu tätä "moralisoinnin elementiksi" (*element of moralization*), ja vain se voi muuttaa toiminnan tarkoituksen Habermasin (1976) luonnehtimaksi "strategis-utilitaristiseksi moraaliksi" (van Leeuwen 2007, 101). Instrumentaalinen rationaalisuus on Habermasin mukaan keskeinen osa modernisaatioon kuuluvia prosesseja. Kyseinen legitimoititapa liittyy moraalisen arvioinnin kanssa, sillä toiminnan ja menettelytapojen syyt ja tarkoitukset sisältävät itsestäänselvyytenä pidettyjä arvojärjestelmiä. (Fairclough 2003, 99.)

Instrumentaaliseen rationaalisuuteen sisältyvä ajatus ”teleologisesta toiminnasta” siis perustuu menestyksen sekä keinojen ja päämäärien rationaalisuuden periaatteille. Se voidaankin jakaa kolmeen erilaiseen välineellisyyden muotoon. Niistä ensimmäinen eli tavoiteorientaatio (*goal-orientation*) kuvaa toiminnan päämäärän ihmisissä jo valmiina olevana motiivina tai pyrkimyksenä, joka voi olla tiedostettu tai tiedostamaton. Keino-orientaatio (*means-orientation*) puolestaan rakentaa päämäärän toimintaan sisältyväksi ja korostaa toimintaa tietyn tavoitteen saavuttamiseen johtavana keinona. Kolmas välineellisyyden muoto eli seurausorientaatio (*effect orientation*) taas korostaa toiminnan lopputulosta. Myös ilmaisut, kuten ”se on hyödyllinen” ovat itsessään legitimoivia ja johdettavissa utilitaristisesta ajattelusta. (van Leeuwen 2007, 101-103.)

Normatiiviset käsitteet ja eettiset argumentit

Julkinen poliittinen ajattelu (*public political thought*) viittaa politiikkaan liittyvään julkiseen moraaliseen pohdintaan. Sitä voi pitää poliittisen legitimitetin tutkimuksena, jossa filosofiset näkemykset siitä, kuinka asioiden tulisi olla, ja niiden nykytilaa tarkasteleva sosiologinen tutkimus yhdistyvät. (Abulof 2015, 73.) Julkinen poliittinen ajattelu ei kuitenkaan keskity niinkään legitimizeettiin, vaan sen muodostumisprosessiin eli legitimaatioon. Legitimaation kieli muodostuu erilaisista argumenteista, harkinnasta ja keskustelusta. Niiden jäljittäminen voikin paljastaa, miksi ja miten jokin asia tai toiminta on oikeutettu, mikä on välttämätöntä aikamme sosiopoliittisten muutosten tulkitsemisessa. (Ibid., 74-75; 85.)

Uriel Abulof ehdottaa legitimaation kielen tutkimista normatiivisten käsitteiden analyysin (*normative concepts analysis, NOCA*) avulla. Normatiiviset poliittiset käsitteet ovat hänen mukaansa keskeisessä asemassa julkisen poliittisen ajattelun tutkimuksessa, koska ne ovat paitsi informatiivisia, myös arvioivia: ne viittaavat suoraan tai epäsuorasti preskriptiivisiin arvoihin ja periaatteisiin muodostaen näkemyksen siitä, millainen politiikka on moraalisesti arvokasta ja ”oikein”. Esimerkkejä nykypoliittikkaa muovaavista normatiivisista käsitteistä ovat muun muassa ihmisoikeudet, rauha, vauraus ja turvallisuus. (Abulof 2015, 74-75.)

Deskriptiivisellä tasolla normatiivisten käsitteiden analyysi tarkoittaa julkisessa keskustelussa esiintyvien normatiivisten käsitteiden tyyppin, skaalan ja laajuuden tutkimista. Käsitteet on mahdollista jaotella erilaisten legitimaatiostrategioiden mukaisesti (ks. van Leeuwen 2007) tai kokonaan uusien typologioiden mukaan. Kattavimmillaan julkisen poliittisen ajattelun tutkimus ei kuitenkaan pelkästään kuvaile legitimaation dynamiikkaa, vaan myös selittää sitä sekä tutkii sen käytännön vaikutuksia. Tämä voi tapahtua esimerkiksi kausaalisia mekanismeja etsivän retroduktiivisen selittämisen avulla. (Abulof 2015, 75-77, 83-84.)

Legitimaatiota on mahdollista tutkia myös eettisten argumenttien analyysin avulla, joka pyrkii ymmärtämään ja selittämään maailmanpolitiikassa tapahtuvia normatiivisia muutoksia (Crawford 2002, 2). Eettiset argumentit kertovat, millainen toiminta on tietyssä kontekstissa oikein, ja näin ollen niillä on myös legitimoiva vaikutus. Eettisiä argumentteja käytetään tavallisesti olemassa olevien uskomusten ylläpitämiseksi, normatiivisten uskomusten ulottamiseksi uusille aloille ja vallalla olevien toimintatapojen muuttamiseksi. Tavallisinta niiden käyttö on tilanteissa, joissa normatiivisia uskomuksia pyritään laajentamaan käsittämään uusia ongelmia etenkin silloin, kun argumentointi on tietoisesti eettistä. On kuitenkin syytä muistaa, että eettisten argumenttien hyödyntämisen syyt eivät aina ole vilpittömiä. (Ibid., 6-7, 99-100.)

Eettiset argumentit syntyvät normatiivisten uskomusten pohjalta, jotka ovat yksilöiden ja ryhmien ajatuksia oikeasta ja heiltä odotetusta toiminnasta. Normatiiviset uskomukset synnyttävät preskriptiivisiä normatiivisia väittämiä, joista eettiset argumentit puolestaan muodostuvat. (Crawford 2002, 40.) Normatiiviset uskomukset voivat muuttua ja jopa institutionalisoitua eettisten argumenttien esittämisen seurauksena. Institutionalisoituneita eettisiä argumentteja toimeenpannaan itsestään selvänä pidettynä osana kansainvälistä politiikkaa, jolloin ne muuttavat maailman rakenteita ja toimivat lähtökohtana uusien eettisten argumenttien esittämiselle. Kansainvälisessä yhteisössä erilaisten argumenttien ja toiminnan arviointi perustuu vallitsevalle uskomusjärjestelmälle, johon myös normatiiviset uskomukset kuuluvat. (Crawford 2002, 7, 106.) Etenkin globaalin hallinnan instituutiot, kuten Yhdistyneet kansakunnat ja Maailman

kauppajärjestö, ovat luontevia paikkoja eettiselle argumentoinnille (Crawford 2011, 30).

YK:n yleiskokousta voikin pitää hyvänä esimerkkinä hallinnan institutionaalisen ja diskursiivisen puolen välisestä suhteesta (Steffek 2003, 265). Yleiskokouksessa ilmaistut argumentit tulee muotoilla niin, että kaikki asianomaiset valtiot voivat olla niistä yksimielisiä. Suuri yleisö edellyttää myös syrjimättömyyttä, ja tässä mielessä argumentointi heijastaa kantilaisia ajatuksia. Jens Steffekin mukaan viime vuosikymmenten aikana tapahtunut kehitys osoittaa, että globaalin hallinnan laajuus kasvaa jatkuvasti. Yhä useampia asioita, kuten ihmisoikeuksien edistämistä, ympäristönsuojelua ja kehitysyhteistyötä, pidetään nykyään itsestään selvästi sen alaan kuuluvina. Tämä kertoo onnistuneista legitimaatioprosesseista: kansainvälinen yhteisö on sitoutunut jaetuille arvoille perustuvien politiikkatavoitteiden edistämiseen. Kansainvälisten regiimien legitimointi tapahtuukin oikeuttavan diskurssin kautta, joka onnistuessaan johtaa osapuolten rationaaliseen hyväksyntään. (Ibid., 264, 267.) Tutkimalla toiminnan oikeutusta on puolestaan mahdollista ymmärtää kansainvälisiä standardeja ja sitä, miten ne saattaisivat muuttua ajan kuluessa. Argumentaatioon syventyminen mahdollistaa myös globaalin hallinnan taustalta löytyvien moraalisten arvojen ymmärtämisen. (Crawford 2002, 3; Bjola & Kornprobst 2011, 1.)

6 Globaalin kehityksen edistämisen oikeuttaminen YK-dokumenteissa

Tutkin analyysissani edellisessä luvussa mainittuja globaalin hallinnan taustalta löytyviä moraalisia arvoja tarkastelemalla, millaisten eettisten argumenttien ja normatiivisten käsitteiden avulla globaalin kehityksen edistämistä oikeutetaan Yhdistyneiden kansakuntien julistuksissa, raporteissa ja muissa aihetta käsittelevien maailmanlaajuisten konferenssien loppuasiakirjoissa. Valitsemani ajanjakso ulottuu ensimmäisestä globaalia kehitystä käsittelevästä julistuksesta – sosiaalisen edistyksen ja kehityksen julistuksesta vuodelta 1969 – YK:n uusiin, historiallisiksikin luonnehdittuihin kestävän kehityksen tavoitteisiin, joista organisaation jäsenmaat sopivat syyskuussa 2015 hyväksytyssä Agenda 2030:ssa.

Lähestymistapani mukailee globaalin etiikan näkökulmaa, joka korostaa globaalien ongelmien ratkaisuun pyrkivien eettisten näkökantojen sisällön ja oikeutuksen tutkimisen merkitystä (ks. esim. Dower 2006, 26-27; Dower 2007, 3; Widdows 2011, 2-6).

Keskityn analyysissäni siihen, millaisin argumentein kehityksen edistämistä oikeutetaan YK:n kehityspoliittisissa dokumenteissa ja millaista moraalikäsitystä nämä argumentit heijastavat. Tutkin myös, onko kyseisissä oikeuttamisen tavoissa tapahtunut muutoksia, jotka olisi mahdollista tulkita moraaliseksi kehitykseksi ja kollektiiviseksi oppimiseksi. Hyödynnän tässä edellä esiteltyä Lawrence Kohlbergin moraalikehitysteoriaa (Kohlberg 1971, 1973, 1981) ja Jürgen Habermasin diskurssietiikkaa (Habermas 1976, 1990ab): tarkastelen sellaisia eettisiä argumentteja, jotka heijastavat utilitarismiin, deontologiaan ja diskurssietiikkaan sisältyviä näkemyksiä. Theo van Leeuwenin ja Ruth Wodakin legitimointistrategioita (van Leeuwen & Wodak 1999; van Leeuwen 2007) lainatakseni tutkin siis erilaisia rationalisointeja ja moraalisia arviointeja. Tällaisissa argumenteissa kehityksen edistäminen liitetään esimerkiksi toivotun lopputuloksen saavuttamiseen (rationalisointi) tai rinnastetaan johonkin moraalisesti arvokkaana pidettyyn asiaan (moraalinen arviointi). Lisäksi käyn läpi, millaisia kosmopolitanistiselle teorialle ominaisia arvoja aineistosta on löydettävissä. Missä määrin YK:ta todella voi pitää kosmopolitanistisia periaatteita soveltavana toimijana (ks. esim. Nowicka & Rovisco 2009, 7)? Tässä mielessä pyrin siis myös tutkimaan kosmopolitanismia empiirisesti – joskin tiedostaen, että aineistosta tekemäni löydökset ovat tulkintoja, jotka eivät välttämättä kuvaa sen kaikkia ominaisuuksia. Tutkimani ajanjakson lyhykäisyyden ja vain yhteen politiikka-alaan keskittymisen myötä olen myös tietoinen siitä, ettei analyysini pohjalta voi esittää kovin kattavia ja päteviä yleistyksiä. Toivon kuitenkin, että tekemäni havainnot mahdollistavat globaalia etiikkaa, kosmopolitanismia ja moraalikehitystä käsittelevään keskusteluun osallistumisen.

Tutkin analyysissäni ensisijaisesti sellaisia eettisiä argumentteja, jotka käsittelevät kehityksen edistämistä yleisellä tasolla. Poikkeuksen tähän muodostavat yhtä tiettyä, rajatumpaa teemaa käsittelevät dokumentit, joissa keskitytään esimerkiksi

ympäristöön tai väestöön liittyviin kysymyksiin. Monessa aineistoon kuuluvassa dokumentissa kehitys rinnastetaan esimerkiksi köyhyyden vähentämiseen, ympäristönsuojeluun ja ihmisoikeuksien edistämiseen, ja tällaisissa tapauksissa olen sisällyttänyt kyseiset näkemykset analyysiini. Sen sijaan yksittäisten kehitystavoitteiden oikeuttamisen olen jättänyt analyysin ulkopuolelle, sillä paikoittain tavoitteiden kirjo on hyvin laaja, ja toisaalta niiden käsittely on pääsääntöisesti todella teknistä. Tästä myös seuraa, että analysoimieni dokumenttien sisältämien oikeutusten määrässä on selkeitä eroja: oikeuttavia argumentteja esiintyy runsaimmin kehityksen edistämiseen liittyvissä julistuksissa ja YK:n pääsihteerin raporteissa, kun julistusten toimeenpanosuunnitelmissa niiden lukumäärä puolestaan on huomattavasti niukempi.

Etenen analyysissani kehitystä oikeuttavista kosmopolitanistisista argumenteista utilitaristisiin, deontologisiin ja lopuksi diskurssieettisiin argumentteihin. Olen jakanut kunkin osion kohdalla tarkasteltavat oikeutukset erilaisiin kategorioihin, jotka heijastavat kyseessä olevaan teoriaan sisältyviä keskeisiä näkemyksiä. Poimin aineistoon kuuluvista dokumenteista jokaisen kategorian mukaisia esimerkkejä ja käyn läpi, miten nämä erilaiset oikeutukset ovat muuttuneet tarkasteltavalla aikavälillä. Aineistosta löytämieni oikeutusten tarkat lukumäärät ja prosentuaaliset osuudet on ilmoitettu taulukoissa 1-4 ja taulukossa 6 (s. 55, 63, 72, 82 ja 98), joskin käsittelen niitä toki myös itse analyysissa. Kosmopolitanististen, utilitarististen, deontologisten ja diskurssieettisten argumenttien tutkimisen jälkeen keskityn neljään dokumenttiin – YK:n ensimmäisen ympäristökonferenssin julistukseen (1972), oikeutta kehitykseen käsittelevään julistukseen (1986), vuosituhatjulistukseen (2000) ja Agenda 2030:een (2015) –, jotka poikkeavat sisältämiensä kehityksen edistämistä oikeuttavien argumenttien puolesta erityisen paljon muista aineistoon kuuluvista dokumenteista. Huomioni kohteena ovat kyseisissä dokumenteissa esiintyvät normatiiviset käytännölliset argumentit, jotka pilkon Isabela ja Norman Fairclough’n tekemän jaottelun (Fairclough & Fairclough 2011, 256) mukaisesti keskeisiin väitteisiin, vallitseviin olosuhteisiin, tavoitteisiin, arvoihin ja tavoitteiden saavuttamiseksi esitettyihin keinoihin. Yhteenveto-osiossa puolestaan

erittelen tarkemmin, miten analyysissä esille nostamani muutokset suhteutuvat toisiinsa.

Kehityksen edistämistä oikeuttavien argumenttien joukosta löytyy myös näkemyksiä, joiden on mahdollista tulkita heijastavan useampaan teoriaan, esimerkiksi kosmopolitanismiin ja deontologiaan, sisältyvää moraalikäsitystä. Tällaisissa tapauksissa olen sisällyttänyt saman argumentin useampaan kuin yhteen kategoriaan, minkä vuoksi oikeutusten kokonaislukumäärä saattaa olla paikoin pienempi kuin kaikkien kosmopolitanististen, utilitarististen, deontologisten ja diskurssieettisten argumenttien yhteenlaskettu määrä. Aineistossa esiintyy toki myös oikeutuksia, jotka eivät kuulu yhteenkään analyysiini sisältyvään kategoriaan. Ne ovat usein sävyiltään käytännöllisiä ja liittävät kehityksen edistämisen esimerkiksi suotuisaan ajankohtaan tai valtioiden väliseen keskinäisriippuvaisuuteen. Tällaisten argumenttien lukumäärät ja prosentuaaliset osuudet on ilmoitettu taulukossa 6 (s. 98).

Analyysin aineisto

Analyysini aineisto koostuu keskeisimmistä YK:n kehitystavoitteita linjaavista julistuksista, toimeenpanosuunnitelmista ja raporteista vuosilta 1969-2015. Temaattisesti kyseiset dokumentit käsittelevät niin kestäväää kuin sosiaalistakin kehitystä. 1960- ja 1970-luvuilta olen valinnut analysoitavakseni sosiaalisen edistyksen ja kehityksen julistuksen (*Declaration on Social Progress and Development*) vuodelta 1969, kyseisen julistuksen toimeenpanosuunnitelman (*Implementation of the Declaration on Social Progress and Development*) ja vuonna 1972 Tukholmassa järjestetyssä, laatuaan ensimmäisessä YK:n ympäristökokouksessa syntyneen julistuksen (*Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment*).

1980- ja 1990-luvuilta olen sisällyttänyt aineistooni Nairobin julistuksen (*Nairobi Declaration*) vuodelta 1982, ihmisten oikeutta kehitykseen käsittelevän julistuksen (*Declaration on the Right to Development*) vuodelta 1986, ympäristön ja kehityksen maailmankomission vuonna 1987 julkaiseman raportin kestävästä kehityksestä (*Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common*

Future), kaksi vuonna 1992 järjestetyn ympäristö- ja kehityskokouksen loppuasiakirjaa (*Rio Declaration on Environment and Development* ja *Agenda 21*), YK:n pääsihteerin Boutros Boutros-Ghalin kirjoittaman kehitysraportin (*An agenda for development*) vuodelta 1994, samana vuonna järjestetyn väestö- ja kehityskonferenssin loppuasiakirjan (*Report of the International Conference on Population and Development*) sekä sosiaalista kehitystä käsitelleessä huippukokouksessa hyväksytyn julistuksen (*World Summit for Social Development: Copenhagen Declaration on Social Development*) ja toimintasuunnitelman (*Programme of Action of the World Summit for Social Development*) vuodelta 1995.

2000-luvulta aineistoni kattaa YK:n pääsihteerin Kofi Annanin kirjoittaman, uusien kehitystavoitteiden tarvetta käsittelevän raportin (*We the Peoples – The role of the United Nations in the 21st century*), YK:n jäsenmaiden samana vuonna hyväksymän vuosituhatjulistuksen (*United Nations Millennium Declaration*), kaksi vuoden 2002 Rio+10 –seurantakokouksen loppuasiakirjaa (*Johannesburg Declaration on Sustainable Development* ja *Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development*), vuosituhattavoitteiden toimeenpanoa käsittelevän pääsihteerin Annanin raportin (*In larger freedom: towards development, security and human rights for all*) vuodelta 2005, samana vuonna järjestetyn huippukokouksen loppuasiakirjan (*2005 World Summit Outcome*), vuonna 2010 järjestetyn, niin ikään vuosituhattavoitteiden saavuttamista käsitelleen korkean tason kokouksen loppuasiakirjan (*Keeping the promise: united to achieve the Millennium Development Goals*), vuoden 2012 Rio+20 –huippukokouksen loppuasiakirjan (*The Future we want*), YK:n uuden kestävän kehityksen agendan sisältöä hahmottelevan sekä sen syntyprosessia kertaavan pääsihteerin Ban Ki-moonin raportin (*The road to dignity by 2030: ending poverty, transforming all lives and protecting the planet*) vuodelta 2014 ja syksyllä 2015 syntyneen agendan lopullisen muotoilun (*Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*).

1960-luku julistettiin YK:ssa ensimmäiseksi kehityksen vuosikymmeneksi, ja sen loppupuolella hyväksytty sosiaalisen edistyksen ja kehityksen julistus korosti taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen välillä vallitsevaa riippuvuussuhdetta (YK 2013). Toisella kehityksen vuosikymmenellä – vuonna 1972 – Tukholmassa

järjestetty ympäristökonferenssi puolestaan oli ensimmäinen laatuaan, ja se kokosi kehittyneet ja kehittyvät maat yhteen keskustelemaan koko ihmiskunnan oikeudesta terveelliseen ja tuotantokykyiseen ympäristöön (UN 2011). Kymmenen vuotta myöhemmin – kolmannella kehityksen vuosikymmenellä – Nairobissa järjestetyssä ympäristökonferenssissa painotettiin tarvetta tarttua ympäristöongelmien taustalta löytyviin taloudellisiin ja sosiaalisiin syihin. Tämä johti ympäristön ja kehityksen maailmankomission, joka tunnetaan yleisesti Brundtlandin komissiona puheenjohtajansa Gro Harlem Brundtlandin mukaan, perustamiseen. (Baker 2006, 55.) Komission vuonna 1987 julkaisema raportti nosti kestävän kehityksen suuren yleisön tietoisuuteen, ja sen hyväksyminen YK:n yleiskokouksessa antoi termille myös poliittista painoarvoa (High Level Panel on Global Sustainability 2010, 6). Vuotta aiemmin hyväksytyn julistuksen oikeudesta kehitykseen juuret puolestaan löytyvät YK:n peruskirjasta ja vuoden 1948 ihmisoikeuksien yleismaailmallisesta julistuksesta. Sen mukaan oikeuden kehitykseen, kuten myös muiden ihmisoikeuksien, tulee hyödyttää yksilöitä, mikä synnyttää velvollisuuksia niin valtioille kuin kansainväliselle yhteisöllekin. (OHCHR 2016.)

Neljännän kehityksen vuosikymmenen alussa – vuonna 1992 – Rio de Janeirossa järjestetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa hyväksytyssä Rion julistuksessa tunnustettiin jokaisen valtion oikeus sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen sekä korostettiin valtioiden vastuuta edistää kestävä kehitystä. Konferenssin myötä syntynyt Agenda 21 puolestaan oli ensimmäinen 2000-luvun ympäristö- ja kehityskysymyksiin keskittynyt toimintaohjelma. (UN 2011.) YK:n pääsihteeri Boutros Boutros-Ghali esitteli näkemyksensä polttavista kehityskysymyksistä vuonna 1994 julkaistussa raportissaan, joka korosti rauhan, talouden, ympäristön, yhteiskunnan ja demokratian merkitystä kehityksen peruspilareina (UN 1996). Samana vuonna Kairossa järjestetyn YK:n väestö- ja kehityskonferenssin lopputuloksena oli uusi, ihmiskeskeisyyttä painottava näkemys, joka tunnusti väestökysymysten, kehityksen ja yksilöiden hyvinvoinnin välisen yhteyden (UNPF 2016). Vuonna 1995 Kööpenhaminassa järjestetyn sosiaalisen kehityksen maailmankonferenssin myötä käsitys tarpeesta asettaa ihmiset kehityksen keskiöön vahvistui entisestään (UN 2016a).

Vuonna 2000 julkaistu, pääsihteeri Kofi Annanin samana vuonna järjestettyä YK:n vuosituhannen huippukokousta varten valmisteleva ”We the Peoples” –raportti – joka tunnetaan myös Vuosituhataraporttina (*Millennium Report*) – toimi suunnitelmana sen edistämiseksi, että globalisaatiosta tulisi kaikkia ihmisiä hyödyttävä ilmiö. Annan myös tarkasteli raportissaan YK:n asemaa uudella vuosituhannella ja hahmotteli ehdotuksensa vuosituhattavoitteiden sisällöksi. (UN 2016b.) Huippukokouksessa yksimielisesti hyväksytyssä vuosituhattajulistuksessa esiteltiin uuden kansainvälisen agendan arvot, periaatteet ja tavoitteet sekä ilmaistiin näistä viimeksi mainittujen saavuttamiseen tähtäävän yhteisen toiminnan aikarajat (UN 2016c). Vuonna 2002 Johannesburgissa järjestetty YK:n kestävän kehityksen huippukokous puolestaan toimi Rion ympäristö- ja kehityskonferenssin seurantakokouksena, ja sen myötä YK:n jäsenmaat uudistivat sitoumuksensa edistää kestävää kehitystä (UN 2011). Vuonna 2005 pääsihteeri Annan valmisti vuosituhannen vaihteessa syntyneiden vuosituhattavoitteiden toimeenpanoa käsittelevän raportin ”In Larger Freedom”, joka myös toimi samana vuonna järjestetyn maailman huippukokouksen pohjana. Kokouksessa YK:n jäsenmaat hyväksyivät kattavan, muun muassa köyhyyden vähentämiseen ja kehityksen edistämiseen liittyviin kysymyksiin keskittyvän agendan. (UN 2016d; UN 2016e.) Viisi vuotta myöhemmin järjestetyssä vuosituhattu huippukokouksen seurantakokouksessa maailman johtajat vahvistivat sitoumuksensa saavuttaa vuosituhattavoitteet niiden takarajaan eli vuoteen 2015 mennessä ja laativat tähän tähtäävän globaalin toimintasuunnitelman (UN 2010a).

Rio de Janeirossa vuonna 2012 järjestetty YK:n kestävän kehityksen konferenssi – eli Rio+20 – toimi ensimmäisenä sysäyksenä vuosituhattavoitteiden jälkeen voimaan astuneiden kestävän kehityksen tavoitteiden muodostumiselle. YK:n jäsenmaat sopivat kokouksessa käynnistävänsä uusien kehitystavoitteiden muotoiluprosessin ja hyväksyivät samalla kestävän kehityksen toimeenpanoa käsittelevän loppuasiakirjan. (UN 2016f.) YK:n pääsihteeri valmisti tätä muotoiluprosessia peilaavan ja uuden kehitysaktsendan sisältöä hahmottelevan synteisiraportin ”Transforming our world by 2030” joulukuussa 2014, ja syksyllä 2015 YK:n jäsenmaat hyväksyivät Agenda 2030:n sekä seitsemäntoista kestävän

kehityksen tavoitetta ”historiallisessa” kestävä kehityksen huippukokouksessa. Universaalien kehitysagendan tavoitteet rakentuvat viisitoista vuotta aiemmin syntyneille vuosituhattavoitteille ja pyrkivät muun muassa poistamaan köyhyyden, vähentämään epätasa-arvoa sekä hillitsemään ilmastonmuutosta. (UN 2016g; UN 2016h.)

Kosmopolitanistiset oikeutukset

Kaikista aineistooni sisältyvistä dokumenteista on löydettävissä kosmopolitanistiselle teorialle keskeisiä elementtejä. Olen jaotellut tällaisia heijastavat kehitystä oikeuttavat eettiset argumentit tai normatiiviset käsitteet yhteentoista kategoriaan: yhteiseen ihmisyyteen (ks. Lu 2000, 245), maailmankansalaisuuteen (ks. Widdows 2011, 71), jaettuun tulevaisuuteen (ks. Nussbaum 1994, 12), moraaliseen universaalisuuteen (ks. Lu 2000, 245), ihmiskeskeisyyteen (ks. Pogge 1992, 48), tasa-arvoon (ks. Brown & Held 2010, 1-2), ihmisarvoon (ks. Lu 2000, 245), tulevien sukupolvien oikeuksiin (ks. Widdows 2011, 240), keskinäisriippuvuuden moraaliseen velvoittavuuteen (ks. Brown & Held 2010, 3), globaaliin oikeudenmukaisuuteen perustuvaan vastuuseen (ks. Brock & Brighouse 2005, 8) ja erilaisuuden kunnioittamiseen (ks. Held 2002b, 58). Vaikka olenkin listannut taulukkoon 1 (s. 55), kuinka monta kertaa kuhunkin kategoriaan kuuluva oikeutus esiintyy aineistossa ja suhteuttanut nämä lukumäärät kaikkiin aineistosta löytämiini kehitystavoitteita oikeuttaviin eettisiin argumentteihin, tarkoitukseni ei ole tässä vaiheessa niinkään vertailla eri dokumenttien välisiä eroja, vaan osoittaa, että YK:n kehitystavoitteita käsittelevät julistukset, toimeenpanosuunnitelmat ja raportit ylipäänsä sisältävät kosmopolitanistisia elementtejä.

Normatiivinen käsite	1969	1972	1982	1986	1987	1992a	1992b	1994a	1994b	1995a	1995b	2000a	2000b	2002a	2002b	2005a	2005b	2010	2012	2014	2015
Yhteinen ihmisyyys												1	1			2					
												7 %	8 %			33 %					
Maailmankansalaisuus												1									1
												7 %									7 %
Jaettu tulevaisuus									1			1	1	1						2	
									10 %			7 %	8 %	14 %						8 %	
Moraalinen universaalisuus												1								3	4
												7 %								12 %	27 %
Ihmiskeskeisyys		1		2		1		2	1	3	2	1	1	1					2	4	4
		14 %		40 %		33 %		25 %	10 %	27 %	33 %	7 %	8 %	14 %					33 %	16 %	27 %
Tasa-arvo	1	2		3		1	1	2	3	4	2	2	4	1	1		1	1	2	7	2
	25 %	29 %		60 %		33 %	100 %	25 %	30 %	36 %	33 %	13 %	31 %	14 %	100 %		50 %	100 %	33 %	28 %	13 %
Ihmisarvo	3	1	1					1	1	2	2	2	2	3		3	1			8	2
	75 %	14 %	50 %					13 %	10 %	18 %	33 %	13 %	15 %	43 %		50 %	50 %			32 %	13 %
Tulevien sukupolvien oikeudet		3	1		5	1		3	3	1		1	2						2	1	1
		43 %	50 %		100 %	33 %		38 %	30 %	9 %		7 %	15 %						33 %	4 %	7 %
Keskinäisriippuvuuden moraalinen velvoittavuus												1				1					
												7 %				17 %					
Vastuu									1			2		1							
									10 %			13 %		14 %							
Erilaisuuden kunnioittaminen										1		2	2								1
										9 %		13 %	15 %								7 %
Yhteensä	4	7	2	5	5	3	1	8	10	11	6	15	13	7	1	6	2	1	6	25	15
Kaikki oikeutukset	24	29	8	20	63	10	8	34	37	51	13	46	23	18	2	53	16	10	11	90	53
Kosmopolitanismi, %	17 %	24 %	25 %	25 %	8 %	30 %	13 %	24 %	27 %	22 %	46 %	33 %	57 %	39 %	50 %	11 %	13 %	10 %	55 %	28 %	28 %

Taulukko 1. Kosmopolitanistista teoriaa heijastavat oikeutukset kategorioittain. Jokaisen dokumentin kohdalla on ilmoitettu erilaisten kosmopolitanististen oikeutusten lukumäärät ja se, kuinka suuren osuuden kuhunkin kategoriaan kuuluvat argumentit muodostavat tarkastelun kohteena olevien dokumenttien kosmopolitanistisista oikeutuksista. Kohta ”Kaikki oikeutukset” ilmoittaa kunkin dokumentin kaikkien kehitystä edistävien oikeutusten lukumäärän.

Etenkin 2000-luvun alkupuolella julkaistuista dokumenteista on löydettävissä eettisiä argumentteja, joissa kehityksen toivottavuutta perustellaan yhteisellä ihmisyydellä, jaetulla tulevaisuudella ja maailmankansalaisuudella. Vuonna 2000 ilmestyneessä "We the Peoples" -raportissaan YK:n pääsihteeri Kofi Annan kirjoittaa, että globalisaation muuttaminen positiiviseksi, kaikkia ihmisiä hyödyttäväksi voimaksi edellyttää laajoja ponnistuksia yhteiselle ihmisyydellemme perustuvan jaetun tulevaisuuden luomiseksi (Annan 2000, 6). Sama seikka nostetaan esille myös YK:n vuosituhatjulistuksessa (2000) hieman erilaisin sanankääntein (UN 2000, 2). Vuosituhattavoitteiden saavuttamista käsittelevässä raportissaan "In larger freedom" (2005) Annan puolestaan argumentoi, että yhteisen ihmisyyden tulisi yhdistää valtiot toimimaan kehityksen edistämiseksi (UN 2005, 3).

Myös yhdessä 1990-luvun puolivälin tienoilla julkaistussa dokumentissa kehityksen edistämistä oikeutetaan yhteisellä tulevaisuudella: vuonna 1994 järjestetyn YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportissa todetaan, että siinä listatut toimintasuositukset on tehty yhteisen tulevaisuuden takaamiseksi (UN 1994b, 12). Kestävää kehitystä käsitelleessä Rio+10 -seurantakokouksessa hyväksytyssä Johannesburgin julistuksessa (2002) maailman lapset puolestaan rinnastetaan ihmiskunnan kollektiiviseen tulevaisuuteen, ja YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon korostaa raportissaan "The road to dignity by 2030" (2014), että kehityshaasteet vaativat yhteiseen tulevaisuuteen tähtäävää, jaetuille arvoille, periaatteille ja prioriteeteille perustuvaa toimintaa (UN 2002a, 1; UN 2014, 4). Kofi Annan taas huomauttaa "We the Peoples" -raportissaan, että valtiot suojelevat kollektiivisesti elämää, jonka kaikkien maiden kansalaiset jakavat keskenään, ja YK:n uudessa kestävä kehityksen agendassa Agenda 2030:ssa (2015) jäsenmaat vakuuttavat edistävänsä globaalin kansalaisuuden etiikkaa (Annan 2000, 13; UN 2015, 10).

Kosmopolitanismille ominainen ajatus moraalisen universaalisuudesta korostuu niin ikään aineistoon kuuluvien, vuosituhaten vaihteen jälkeen julkaistujen dokumenttien eettisissä argumenteissa. Annan kirjoittaa "We the Peoples" -raportissaan (2000), että ihmisoikeuksien suojeleminen on hallitukset ja

valtiorajat ylittävä universaali huolenaihe, ja Ban korostaa raportissaan ”The road to dignity by 2030” (2014) universaalisuuden olevan ihmisoikeuksien ja sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden keskeinen ominaisuus (Annan 2000, 68; UN 2014, 11). Lisäksi YK:n uuden kestävän kehityksen agendan universaalisuus nostetaan esille useaan otteeseen edellä mainitussa Banin raportissa ja agendan lopullisessa muotoilussa (UN 2014, 1-6; UN 2015, 3-6, 31).

Näkemyks ihmistä ensisijaisina moraaliharkinnan kohteina ja heidän huomioimisensa kaikessa toiminnassa taas on yksi aineistossa yleisimmin esiintyvistä kosmopolitanistisista sitoumuksista (ks. taulukko 1). YK:n ensimmäisessä ympäristökonferenssissa vuonna 1972 hyväksytyssä julistuksessa ihmisten painotetaan olevan maailman arvokkain asia, vuonna 1986 syntyneessä julistuksessa oikeudesta kehitykseen korostetaan, että ihminen on kehityksen keskeinen kohde, ja pääsihteeri Boutros-Ghalin ”An agenda for development” –raportissa (1994) vaaditaan, että kehitys täytyy suunnata koskettamaan jokaista ihmistä (UN 1972, 3; UN 1986, 3; UN 1994a, 43). Pääsihteeri Annan puolestaan kirjoittaa vuonna 2000 julkaistussa ”We the Peoples” –raportissaan, ettei mikään ole kriittisempää kuin ihmisten laittaminen kaiken toiminnan keskiöön, vuonna 2012 järjestetyn Rio+20 –ympäristökokouksen loppuasiakirjassa ”The Future we want” YK:n jäsenmaat tunnustavat ihmisten olevan kestävän kehityksen keskiössä, ja Agenda 2030:n (2015) korostetaan olevan ihmisille suunnattu toimintasuunnitelma (Annan 2000, 7; UN 2012, 2; UN 2015, 1).

Myös kehitystavoitteiden oikeuttaminen tasa-arvoon viittaamalla on hyvin yleistä. Vuonna 1969 hyväksytyssä sosiaalisen edistyksen ja kehityksen julistuksessa linjataan, että kaikilla ihmisillä on oikeus elää arvokkaasti ja vapaina sekä nauttia sosiaalisen edistyksen hedelmistä (UN 1969, 49). Kööpenhaminan julistuksessa (1995) YK:n jäsenmaat sitoutuvat edistämään tasa-arvolle perustuvaa kestävää kehitystä, vuosituhatjulistuksessa ne tunnustavat kollektiivisen vastuunsa ylläpitää tasa-arvoa, ja Rio+20 –huippukokouksen loppuasiakirjassa (2012) jäsenmaiden pyrkimyksenä mainitaan tasa-arvoisen maailman saavuttaminen (UN 1995, 9; UN 2000, 1; UN 2012, 2). YK:n uudessa kestävän kehityksen agendassa (2015) jäsenmaat puolestaan sitoutuvat toimeenpanemaan agendaa kaikkien

ihmisten hyväksi (UN 2015, 6). Etenkin juuri tällaisia eettisiä argumentteja, joissa kehitystavoitteiden korostetaan kohdistuvan kaikkiin ihmisiin, esiintyy aineistossa runsaasti.

Niin ikään kosmopolitanismiin kiinteästi kuuluva käsitys ihmisarvosta esiintyy monissa aineistosta löytyvissä eettisissä argumenteissa. YK:n sosiaalisen edistyksen ja kehityksen julistuksessa (1969) alleviivataan, että sosiaalisen edistyksen ja kehityksen tulee perustua ihmisarvon kunnioittamiselle, Nairobien julistuksessa (1982) maailmanyhteisö vaatii kaikkia hallituksia takaamaan, että planeettamme säilyy tuleville sukupolville sellaisessa kunnossa, joka takaa ihmisarvoisen elämän kaikille, ja maailman väestö- ja kehityskonferenssin raportissa (1994) korostetaan jokaisen ihmisen yhtäläistä ihmisarvoa (UN 1969, 49; UN 1982, 51; UN 1994b, 14). YK:n vuosituhajulistuksessa jäsenmaat tunnustavat vastuunsa ylläpitää ihmisarvon periaatetta, ja Johannesburgin julistuksessa (2002) ne nostavat esille ihmisarvon jakamattomuuden (UN 2000, 1; UN 2002, 3). Raportissaan "In larger freedom" (2005) pääsihteeri Annan vaatii hallituksia kunnioittamaan yksilöiden ihmisarvoa, ja myös pääsihteeri Ban korostaa ihmisarvon saavuttamisen olevan keskeinen tavoite vuonna 2014 julkaistussa raportissaan "The road to dignity by 2030" (UN 2005a, 34; UN 2014, 1-2, 11, 34).

Kosmopolitanismiin sisältyy myös näkemys tulevien sukupolvien oikeuksista. Siihen viittaavia argumentteja on löydettävissä erityisesti kestävästä kehitystä käsittelevistä julistuksista, raporteista ja toimeenpanosuunnitelmista. YK:n ensimmäisen ympäristökonferenssin (1972) julistuksessa todetaan, että nykyisten ja tulevien sukupolvien hyväksi tapahtuvasta ympäristönsuojelusta on tullut ihmiskunnan välttämätön tavoite, Brundtlandin komission vuonna 1987 julkaisemassa raportissa "Our Common Future" luonnonsuojelu yhdistetään kehitystavoitteiden lisäksi ihmisten moraalisiin velvollisuuksiin muita eläviä olentoja ja tulevia sukupolvia kohtaan, ja Rion julistuksessa (1992) vaaditaan, että oikeuden kehitykseen tulee toteutua niin, että nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeet täyttyvät (UN 1972, 3; World Commission on Environment and Development 1987, 57; UN 1992a, 3). Myös YK:n vuosituhajulistuksessa (2000)

vaaditaan kestävämmien tuotanto- ja kulutusmallien muuttamista ”meidän ja jälkeläistemme tulevan hyvinvoinnin” nimissä, ja YK:n jäsenmaat lupaavat toimeenpanna uuden kestävä kehityksen agendan (2015) nykyisten ja tulevien sukupolvien hyväksi (UN 2000, 2; UN 2015, 6).

Globaalista keskinäisriippuvaisuudesta kumpuava moraalinen velvoittavuus ja globaaliin oikeudenmukaisuuteen perustuva vastuu sisältyvät niin ikään kosmopolitanistiseen moraalikäsitelmään. Näihin viittaavia näkemyksiä on löydettävissä yhteensä neljästä dokumentista. YK:n kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin raportissa (1994) korostetaan jäsenmaiden vastuuta toisistaan sekä planeetasta, ja pääsihteeri Annan kirjoittaa ”We the Peoples” –raportissaan (2000), ettei mikään vastuu ole suurempi kuin ”sen mahdollistaminen, että miehet, naiset ja lapset - - voivat tehdä elämästään parempaa” (UN 1994b, 13; Annan 2000, 7). Samaisessa raportissaan Annan myös mainitsee, että ihmiset ovat uusilla tavoilla yhteydessä toisiinsa, ja tarve globaalilla tasolla esiintyvälle kollektiiviselle vastuulle on alettu tunnustaa laajemmin (Annan 2000, 77). Johannesburgin julistuksessa (2002) YK:n jäsenmaat niin ikään ilmaisevat vastuunsa toisiaan, kuten myös ”suurempaa elämänyhteisöä ja lapsi[aan]”, kohtaan, ja ”In larger freedom” –raportissaan (2005) Annan korostaa moraalisten välttämättömyyksien yhdistävän ihmisiä (UN 2002a, 1; UN 2005a, 53).

Erilaisuuden kunnioittaminen puolestaan on erityisesti kulttuuriseen kosmopolitanismiin sisältyvä piirre. Siihen liittyviä argumentteja on löydettävissä aineistosta 1990-luvun puolivälistä lähtien. Kööpenhaminan julistuksessa (1995) sosiaalisen kehityksen mainitaan kunnioittavan kulttuurista moninaisuutta, ja Annan korostaa ”We the Peoples” –raportissaan (2000), että yhteiskuntien sisäisiä ja välisiä eroja tulisi vaalia (UN 2005a, 11; Annan 2000, 77). Annanin näkemystä vastaava muotoilu on löydettävissä myös YK:n vuosituhatjulistuksesta (2000), jossa vaaditaan lisäksi kulttuurien välisen rauhan ja dialogin kulttuurin aktiivista edistämistä (UN 2000, 2). Myös YK:n uudessa kestävä kehityksen agendassa (2015) luvataan edistää kulttuurien välistä ymmärrystä, suvaitsevaisuutta ja keskinäistä kunnioitusta (UN 2015, 10).

Aineistosta poimimieni kehityksen edistämistä oikeuttavien argumenttien joukosta löytyy kuitenkin myös näkemyksiä, jotka kosmopolitanismiin sisältyvän moraalisen universalismin sijaan korostavat valtiorajojen merkitystä kansainvälisessä politiikassa. Nämä muistuttavat Charles R. Beitzin kuvausta sosiaalisesta liberalismista, jonka mukaan valtioilla on ensisijainen velvollisuus huolehtia omien kansalaistensa hyvinvoinnista (ks. Beitz 1999a, 214-215). Yhteensä tällaisia eettisiä argumentteja löytyy kahdeksasta aineistoon kuuluvasta dokumentista.

Julistuksessa oikeudesta kehitykseen (1986) linjataan, että valtioilla on oikeus ja velvollisuus muotoilla sellaisia kansallisia ja kehityspolitiikkoja, jotka tähtäävät koko väestön ja kaikkien yksilöiden hyvinvoinnin parantamiseen. Lisäksi siinä korostetaan yksilöiden velvollisuuksia omia yhteiskuntiaan kohtaan. (UN 1969, 4.) Brundtlandin komission raportissa (1987) puolestaan alleviivataan valtioiden vastuuta omia kansalaisiaan ja muita valtioita kohtaan ympäristön suojelemiseksi (World Commission on Environment and Development 1987, 331). YK:n pääsihteeri Boutros-Ghali kutsuu vuonna 1994 julkaistussa kehitysraportissaan ihmisiä valtioiden ”tärkeimmäksi kilpailuvaltiksi”, ja myös samana vuonna järjestetyn väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportin mukaan ihmiset ovat jokaisen valtion tärkein ja arvokkain resurssi (UN 1994a, 18; YK 1994b, 14). Kyseisessä raportissa tuodaan myös esille, että väestöpolitiikkojen muotoilu ja toimeenpano on jokaisen valtion omalla vastuulla, ja että maiden tulisi taata, että kaikki yksilöt saavat mahdollisuuden hyödyntää potentiaaliaan (UN 1994b, 12, 14). Vuoden 1995 Kööpenhaminan julistuksessa YK:n jäsenmaiden päämiehet puolestaan korostavat, että sosiaalinen kehitys on jokaisen valtion vastuulla. Toisaalta he myös tunnustavat, ettei sen saavuttaminen onnistu ilman kansainvälisen yhteisön yhteisiä ponnistuksia. (UN 1995a, 9.)

Vuosituhanteen vaihteen jälkeen vastaavanlaisten argumenttien yleisyys harvenee. Pääsihteeri Annan mainitsee ”We the Peoples” -raportissaan (2000) erilliset velvollisuudet, joita valtioilla on kansalaisiaan kohtaan, mutta kutsuu valtioita myös ”yhteisen elämämme suojelijoiksi” (Annan 2000, 13). Niin ikään samana vuonna syntyneessä vuosituhatjulistuksessa tunnustetaan valtioiden

erillinen vastuu yhteiskuntiaan kohtaan, mutta siinäkin korostetaan myös niiden kollektiivista vastuuta ylläpitää ihmisarvon ja tasa-arvon periaatteita globaalilla tasolla (UN 2000, 1). Raportissaan "In larger freedom" (2005) pääsihteeri Annan puolestaan nostaa esille, että valtioita on aika vaatia tilille sekä niiden kansalaisia että muita valtioitakin ajatellen yksilöiden ihmisarvon kunnioittamisesta, ja pääsihteeri Ban korostaa "The road to dignity by 2030" -raportissaan (2014), että "tällä sukupolvella on velvollisuus muuttaa yhteiskuntiamme" (UN 2005a, 35; UN 2014, 33). Erottelu valtioiden ja kansainvälisen yhteisön tehtävien sekä velvollisuuksien välillä on siis löydettävissä osasta aineistoon kuuluvista dokumenteista, joskaan se ei esiinny niissä kovin vahvana – edellä mainitut esimerkit kattavat kaikki kehitystä oikeuttavien eettisten argumenttien joukosta löytyvät näkemykset, joiden on mahdollista tulkita antavan valtiorajoille jonkinlaista moraalista painoarvoa.

Utilitaristiset oikeutukset

Aineistoon kuuluvista dokumenteista on löydettävissä myös kehityksen edistämistä oikeuttavia eettisiä argumentteja, jotka heijastavat utilitaristista, toiminnan seurauksiin keskittyvää moraalikäsitystä. Olen jakanut kyseiset argumentit yhdeksään eri kategoriaan: hyvinvoinnin edistämiseen (ks. Ellis 1992, 158), ihmisten (perus)tarpeiden tyydyttymiseen (ks. Jones 1999, 25), ihmisten intresseihin ja pyrkimykseen (ks. Sen & Williams 1982, 8), ihmispotentiaalin täyttymiseen (ks. Saastamoinen 2000, 133), toiminnan positiivisiin seurauksiin (ks. Ellis 1992, 158; Jones 1999, 23), toimimattomuuden negatiivisiin seurauksiin (ks. Singer 1972, 231), mahdollisuudesta kumpuavaan velvollisuuteen toimia jonkin moraalisesti pahan välttämiseksi (ks. *ibid.*), yhteisen hyvän edistämiseen (ks. Ellis 1992, 173) ja jaettuun vastuuseen (ks. Goodin 1995, 308-314).

Aineiston 21 dokumentin joukosta löytyy neljä julistusta tai raporttia, joissa kehitystä oikeuttavista eettisistä argumenteista yli puolet on utilitaristisia: Nairobien julistus (1982), Brundtlandin komission raportti (1987), Agenda 21 (1992) ja vuonna 2010 järjestetyn, vuosituhattavoitteita käsitelleen korkean tason kokouksen loppuasiakirja (ks. taulukko 6, s. 98). Dokumentteja, joissa kyseisiä oikeutuksia on neljästäkymmenestä viiteenkymmeneen prosenttia, on puolestaan

viisi kappaletta: Tukholman julistus (1972), pääsihteeri Boutros-Ghalin kehitysraportti (1994), Kööpenhaminan julistus (1995), Johannesburgin julistuksen toimeenpano-ohjelma (2002) ja pääsihteeri Annanin raportti "In larger freedom" (2005). Eniten utilitaristisia argumentteja esiintyy siis kestävästä kehitystä käsittelevissä dokumenteissa, vaikkakin vuoden 2010 korkean tason kokouksen loppuasiakirja tekee tähän mielenkiintoisen poikkeuksen – siinä utilitarismia heijastavia oikeutuksia on kaikkein runsaimmin, yhteensä kahdeksankymmentä prosenttia.

Vajaassa puolessa dokumenteista, yhteensä yhdeksässä kappaleessa, utilitaristisia oikeutuksia on kuitenkin noin kolmestakymmenestä neljäänkymmeneen prosenttia. Nämä sijoittuvat etenkin 1990-luvun puoliväliin ja 2000-luvulle. Julistuksia, joissa utilitaristisia argumentteja esiintyy erityisen vähän, löytyy yhteensä kolme: julistus oikeudesta kehitykseen (1986), ehkä hieman yllättäen Rion julistus (1992) ja YK:n vuosituhajulistus (2000). Vaikuttaisikin siltä, että vuosien 1969 ja 1995 välillä vaihtelu on ollut suurempaa, ja 1990-luvun puolivälin jälkeen utilitarististen oikeutusten osuus on pysynyt suhteellisen tasaisena muutamaa yksittäistä piikkiä ja laskua lukuun ottamatta. Niiden keskimääräinen osuus kaikista oikeutuksista on kuitenkin pysynyt neljäänkymmenen prosentin tienoilla: 41 prosenttia vuosina 1969-1995 ja 40 prosenttia 2000-luvulla.

Hyvinvoinnin edistäminen on keskeinen utilitarismiin sisältyvä sitoumus, ja joidenkin näkemysten (ks. esim. Ellis 1992, 158) mukaan myös ainoa itsessään arvokas asia. Argumentteja, joissa kehityksen toivottavuutta perustellaan hyvinvoinnin kasvulla, on löydettävissä 1970-1990-luvuilla syntyneistä kestävästä kehitystä käsittelevistä dokumenteista, 1990-luvun puolivälissä järjestettyjen sosiaalista kehitystä käsitelleiden konferenssien loppuasiakirjoista ja muutamasta 2000-luvun julistuksesta ja raportista.

Normatiivinen käsite	1969	1972	1982	1986	1987	1992a	1992b	1994a	1994b	1995a	1995b	2000a	2000b	2002a	2002b	2005a	2005b	2010	2012	2014	2015
Hyvinvointi		2		2	3		1	2	1	3	1		1				1	1			
		15 %		67 %	8 %		20 %	12 %	9 %	14 %	25 %		33 %				17 %	13 %			
Ihmisten (perus)tarpeet	1	1			6		1		1	5		2				1					1
	11 %	8 %			17 %		20 %		9 %	23 %		14 %				4 %					6 %
Ihmisten intressit ja pyrkimykset	1				3					2		2	1			1					
	11 %				8 %					9 %		14 %	33 %			4 %					
Ihmispotentiaalin täyttyminen				1					1								1				1
				33 %					9 %								17 %				6 %
Toiminnan pos. seuraukset	5	5	2		11	2	1	5	6	10	3	6	1	3	1	4	4	5	4	8	11
	56 %	38 %	40 %		31 %	100 %	20 %	29 %	55 %	45 %	75 %	43 %	33 %	50 %	100 %	16 %	67 %	63 %	100 %	33 %	69 %
Toimimattomuuden neg. seuraukset		3	2		5		1	6		1				2		4				1	
		23 %	40 %		14 %		20 %	35 %		5 %				33 %		16 %				4 %	
Mahdollisuus toimia	2	2	1		6		1	4	2			2		1		14		2		11	1
	22 %	15 %	20 %		17 %		20 %	24 %	18 %			14 %		17 %		56 %		25 %		46 %	6 %
Yhteinen hyvä																				1	
																				4 %	
Jaettu vastuu					2					1		2				1				3	2
					6 %					5 %		14 %				4 %				13 %	13 %
Yhteensä	9	13	5	3	36	2	5	17	11	22	4	14	3	6	1	25	6	8	4	24	16
Kaikki oikeutukset	24	29	8	20	63	10	8	34	37	51	13	46	23	18	2	53	16	10	11	90	53
Utilitarismi, %	38 %	45 %	63 %	15 %	57 %	20 %	63 %	50 %	30 %	43 %	31 %	30 %	13 %	33 %	50 %	47 %	38 %	80 %	36 %	27 %	30 %

Taulukko 2. Utilitaristista teoriaa heijastavat oikeutukset kategorioittain. Jokaisen dokumentin kohdalla on ilmoitettu erilaisten utilitarististen oikeutusten lukumäärät ja se, kuinka suuren osuuden kuhunkin kategoriaan kuuluvat argumentit muodostavat tarkastelun kohteena olevien dokumenttien utilitaristisista oikeutuksista. Kohta ”Kaikki oikeutukset” ilmoittaa kunkin dokumentin kaikkien kehitystä edistävien oikeutusten lukumäärän.

YK:n ensimmäisen ympäristökokouksen julistuksessa vuodelta 1972 todetaan, että ihmisympäristön suojelu ja parantaminen on tärkeä kysymys, joka vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin ja taloudelliseen kehitykseen ympäri maailman, ja vuonna 1987 julkaistun Brundtlandin komission raportin esipuheessa korostetaan, että sen viesti on kohdistettu ihmisille, joiden hyvinvointi on kaikkien ympäristö- ja kehityspolitiikkojen perimmäinen tavoite (UN 1972, 3; Brundtland 1987, xiv).

YK:n pääsihteeri Boutros-Ghali nostaa esille vuonna 1994 kirjoittamassaan kehitysraportissa, että ihmisten hyvinvointi määrittää kehitystä, ja Kööpenhaminan julistuksessa (1995) tunnustetaan kaikkien ihmisten hyvinvoinnin merkitys (UN 1994a, 18; UN 1995a, 5). Vuonna 2005 ja vuonna 2010 järjestettyjen, vuosituhattavoitteiden saavuttamista käsitelleiden konferenssien loppuasiakirjoissa puolestaan todetaan, että rauha, turvallisuus, kehitys ja ihmisoikeudet ovat kollektiivisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin perusta (UN 2005b, 2; UN 2010b, 3). Kehityksen edistämisen ja hyvinvoinnin lisäämisen yhdistävien argumenttien yleisyys on kuitenkin vähentynyt selkeästi vuosituhtaan vaihteen jälkeen (ks. taulukko 2, s. 63).

Ihmisten perustarpeiden täyttyminen on utilitaristisen teorian mukaan kiinteästi yhteydessä heidän hyvinvointiinsa. Argumentteja, joissa kyseisten tarpeiden täyttyminen nousee keskeiseksi kehityspolitiikan tavoitteeksi ja täten myös kehityksen oikeuttajaksi, esiintyy erityisesti kestävää kehitystä käsittelevissä dokumenteissa sekä 1990-luvun puolivälin tienoilla järjestettyjen kehityskonferenssien loppuasiakirjoissa. YK:n jäsenmaat toteavat sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa (1969) olevansa tietoisia siitä panoksesta, jonka tiede ja teknologia voivat tarjota kaikille ihmisille yhteisten tarpeiden täyttymisessä, Brundtlandin komission vuonna 1987 julkaisemassa raportissa nostetaan esille, että ihmisten tarpeiden ja pyrkimysten täyttyminen on kehityksen merkittävä tavoite, ja Agenda 21:ssä (1992) korostetaan, että ympäristöön ja kehitykseen liittyvien huolenaiheiden yhdistäminen sekä suuremman huomion suominen niille johtaa muun muassa ihmisten perustarpeiden tyydyttymiseen ja korkeampaan elämänlaatuun (UN 1969, 49; World Commission on Environment and Development 1987, 43-44; UN 1992b, 1).

Vuoden 1995 Kööpenhaminan julistuksessa YK:n jäsenmaat puolestaan myöntävät, että niiden yhteiskuntien täytyy vastata tehokkaammin yksilöiden materiaaliin ja henkisiin tarpeisiin, pääsihteeri Annan korostaa ”We the Peoples” –raportissaan (2000), että globalisaation haasteisiin vastaamisessa menestyminen riippuu viime kädessä ihmisten tarpeiden täyttymisestä, ja Agenda 2030:n (2015) tekstissä luetellaan lukuisia haavoittuvaisia ihmisryhmiä, joiden tarpeita kyseinen toimenpideohjelma heijastaa (UN 1995a, 5; Annan 2000, 14; UN 2015, 7).

Utilitarismiin kuuluu myös kaikkien yksilöiden intressien, pyrkimysten ja mielihalujen tasa-arvoinen kohtelu. Niitä korostavia eettisiä argumentteja löytyy yhteensä kuudesta aineistoon kuuluvasta dokumentista. Sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa (1969) YK:n jäsenmaat toteavat olevansa vakuuttuneita siitä, että ihmisten pyrkimykset voivat täytyä vain oikeudenmukaisessa yhteiskunnallisessa järjestyksessä, ja tämän vuoksi on perustavanlaatuisen tärkeää kiihdyttää sosiaalista ja taloudellista kehitystä kaikkialla (UN 1969, 49). Myös Brundtlandin komission raportissa (1987) korostetaan ihmisten tarpeiden ja pyrkimysten täyttymisen keskeistä roolia kestävässä kehityksessä, ja vuoden 1995 Kööpenhaminan julistuksessa puolestaan nostetaan esille, että sosiaalinen kehitys on tärkeää kaikkialla maailmassa asuvien ihmisten tarpeiden ja pyrkimysten kannalta (World Commission on Environment and Development 1987, 54; UN 1995a, 7). Pääsihteeri Annan kirjoittaa ”We the Peoples” –raportissaan (2000), että ihmisten pyrkimysten toteuttaminen säilyy YK:n tavoitteena myös uudella vuosituhanhannella, YK:n vuosituhatjulistuksessa (2000) jäsenmaat vakuuttavat pyrkivänsä toteuttamaan universaaleja pyrkimyksiä rauhan, yhteistyön ja kehityksen saavuttamiseksi, ja raportissaan ”In larger freedom” (2005) Annan kirjoittaa, että jokaisen maan kansalaisten tarpeet huomioiva globaali yhteistyö edistää kaikkien intressejä (Annan 2000, 14; UN 2000, 9; UN 2005a, 6).

Ihmisten mahdollisuus kehittää omaa yksilöllisyyttään puolestaan on John Stuart Millin mukaan keskeinen edellytys heidän onnellisuudelleen (ks. Saastamoinen 2000, 133). Tätä näkemystä muistuttavia, ihmisten ja heidän potentiaalinsa täyttymisen merkitystä korostavia eettisiä argumentteja esiintyy neljässä

dokumentissa. Vuonna 1986 hyväksytyssä julistuksessa oikeudesta kehitykseen todetaan, että vain kehitys, josta jokainen ihminen on vastuussa ja joka pitää sisällään ihmisoikeuksien ja perustavanlaatuisten vapauksien kunnioittamisen sekä ihmisten velvollisuudet yhteiskuntaansa kohtaan, voi taata ihmisten vapaan ja kokonaisen täyttymyksen (UN 1986, 4). YK:n väestö- ja kehityskonferenssin (1994) raportissa puolestaan vaaditaan maita takaamaan, että kaikille yksilöille tarjotaan mahdollisuus hyödyntää potentiaaliaan parhaalla mahdollisella tavalla, vuonna 2005 järjestetyn vuosituhattavoitteiden saavuttamista käsitelleen konferenssin loppuasiakirjassa korostetaan kaikkien yksilöiden oikeutta kehittää potentiaaliaan, ja uudessa kestävän kehityksen agendassa (2015) YK:n jäsenmaat päättävät rakentaa kaikille ihmisille paremman tulevaisuuden, johon sisältyy myös yksilöiden mahdollisuus saavuttaa täysi potentiaalinsa (UN 1994b, 14; UN 2005b, 31; UN 2015, 12).

Hyvinvoinnin edistämisen ja siihen kiinteästi liittyvien seikkojen lisäksi kehityksen toivottavuutta perustellaan myös viittaamalla sen muihin suotuisiin seurauksiin. Tällaiset argumentit vastaavat selkeimmin van Leeuwenin legitimaatiostrategioihin lukeutuvia instrumentaalisia rationalisointeja, jotka korostavat oikeutettavan toiminnan hyödyllisyyttä, ja toisaalta myös edellisessä luvussa esiteltyjä normatiivisia käsitteitä (ks. van Leeuwen 2007, 100-101; van Leeuwen & Wodak 1999, 105-106; Abulof 2015, 74-75). Kehityksen edistämisen positiivisia vaikutuksia korostavia argumentteja löytyy yhtä poikkeusta – vuonna 1986 hyväksyttyä julistusta oikeudesta kehitykseen – lukuun ottamatta kaikista aineistoon kuuluvista dokumenteista. Erityisen paljon (yli tai vähintäänkin lähes puolet kaikista utilitaristisista oikeutuksista) niitä esiintyy kuitenkin vuoden 1969 sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa, 1990-luvun puolivälin tienoilla järjestettyjen kehityskonferenssien loppuasiakirjoissa, 2000-luvulla julkaistuissa kestävää kehitystä käsittelevissä dokumenteissa, vuosien 2005 ja 2010 dokumenteissa, jotka käsittelevät vuosituhattavoitteiden saavuttamista, sekä uudessa Agenda 2030:ssa. Tarkemmat lukumäärät on listattu taulukossa 2.

Sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa (1969) sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen vauhdittamisen nähdään edistävän kansainvälistä rauhaa ja solidaarisuutta, Kööpenhaminan julistuksessa (1995) sosiaalisen kehityksen mainitaan pyrkivän valtioiden välisen sekä sisäisen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, solidaarisuuden, harmonian ja tasa-arvon saavuttamiseen, ja Johannesburgin julistuksessa (2002) korostetaan, että YK:n jäsenmaita yhdistää päättäväisyys pelastaa planeettamme, edistää inhimillistä kehitystä sekä saavuttaa universaali vauraus ja rauha (UN 1969, 49; UN 1995a, 11; UN 2002a, 5). Vuoden 2005 huippukokouksen loppuasiakirjassa jäsenmaat puolestaan sitoutuvat edistämään ihmisten hyvinvointia, vapautta ja kehitystä edistääkseen kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta, Rio+20 -huippukokouksen ”The future we want” -loppuasiakirjassa (2012) ne takaavat edistävänsä taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristön kannalta kestävää tulevaisuutta, ja YK:n uudessa kestävä kehityksen agendassa korostetaan maailman olevan parempi paikka vuonna 2030, mikäli jäsenmaat onnistuvat tavoitteissaan (UN 2005b, 2; UN 2012, 1; UN 2015, 12). Huomionarvoista on se, että dokumenteista, joista kehityksen positiivisia vaikutuksia korostavia argumentteja on löydettävissä runsaasti, hyvinvoinnin edistämistä korostavia näkemyksiä esiintyy vastaavasti vähemmän tai ei ollenkaan.

Suotuisten seurausten lisäksi kehityksen toivottavuutta perustellaan myös viittaamalla siihen, millaisia negatiivisia vaikutuksia sen edistämättä jättämisellä voisi olla. Tällaisia argumentteja esiintyy noin puolessa tarkastelun kohteena olevista dokumenteista, ja ne ovat melko yleisiä etenkin kestävä kehitystä käsittelevissä asiakirjoissa. Vuonna 1972 hyväksytyssä ympäristöjulistuksessa korostetaan, että ihmisten kyky muokata ympäristöään voi väärin tai harkitsemattomasti käytettynä tuottaa mittaamatonta vahinkoa ihmisille ja ympäristölle, Gro Harlem Brundtland esittää johtamansa komission 1987 julkaiseman raportin esipuheessa, että köyhyyden ja ympäristön tuhoutumisen muodostama kierre on mahdollisuuksien ja resurssien tuhlaamista, ja Johannesburgin julistuksessa (2002) mainitaan, että kehittyneen ja kehittyvän maailman välillä kasvava kuilu muodostaa suuren uhan globaalille vauraudelle, turvallisuudelle ja vakaudelle (UN 1972, 3; Brundtland 1987, xii; UN 2002a, 2).

Myös YK:n pääsihteerit korostavat raporteissaan, millaisia negatiivisia vaikutuksia toimimattomuudella on: Boutros-Ghali nostaa vuonna 1994 julkaistussa kehitysraportissaan esille, että jokainen yhteistyötä viivyttävä päivä tekee kehityksen edistämisestä kalliimpaa ja hankalampaa, ja Annan maalaa ”In larger freedom” -raportissaan (2005) karun kuvan siitä, mihin vuosituhattavoitteiden saavuttamiseen liittyvän mahdollisuuden menettäminen johtaa: miljoonien, pelastettavissa olleiden elämien menettämiseen, lukuisten turvattavissa olleiden vapauksien kieltämiseen ja vaarallisempaan sekä epävakaampaan maailmaan (UN 1994a, 5; UN 2005a, 23). Ban puolestaan alleviivaa vuonna 2014 julkaistussa ”The road to dignity by 2030” -raportissaan, että mikäli globaali yhteisö ei osoita kansallista ja kansainvälistä johtajuutta maailman ihmisten palveluksessa, se vaarantaa sekä planeetan että kestäväen kehityksen ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen tulevaisuuden (UN 2014, 33).

Vaikka utilitarismin perusajatuksen mukaisesti toiminnan seuraukset ovat keskeisessä osassa arvioitaessa tekojen moraalisuutta, teoriaan sisältyy myös muita moraalisuuteen liittyviä näkemyksiä. Peter Singerin kuuluisa utilitaristinen argumentti (ks. Singer 1972) pitää sisällään ajatuksen siitä, että mikäli toimijan on mahdollista estää jotain pahaa tapahtumasta ilman, että hän joutuisi uhraamaan jotain moraalisesti yhtä tärkeää, hänen tulisi myös toimia näin. Tätä vastaava näkemys, jossa kehityksen edistämistä oikeutetaan mahdollisuudella toimia, esiintyy lähes kahdessa kolmasosassa aineistoon kuuluvista dokumenteista. Se on yleinen etenkin kestäväää kehitystä käsittelevissä dokumenteissa ja YK:n pääsihteerien raporteissa, joiden tavoite on kannustaa YK:n jäsenmaita aktiivisempaan yhteistyöhön.

YK:n ensimmäisessä ympäristökonferenssissa syntyneessä julistuksessa (1972) painotetaan, että paremman tiedon ja viisaamman toiminnan kautta valtiot voivat saavuttaa paremman elämän, joka on sopusoinnussa ihmisten tarpeiden ja toiveiden kanssa, ja Brundtlandin komission raportissa (1987) korostetaan ihmiskunnan kykyä tehdä kehityksestä kestäväää (UN 1972, 3; World Commission on Environment and Development 1987, 8). Myös vuonna 1992 hyväksytyssä

Agenda 21:ssä todetaan, että vaikka yksikään valtio ei voi saavuttaa kestävästä kehitystä yksin, se on mahdollista globaalien yhteistyön avulla, ja Johannesburgin julistuksessa (2002) korostetaan, että globaalilta yhteisöltä löytyy keinot ja resurssit köyhyyden poistamiseen ja kestävästä kehitykseen liittyviin haasteisiin vastaamiseksi (UN 1992b, 1; UN 2002a, 4).

YK:n pääsihteeri Boutros-Ghali alleviivaa vuonna 1994 julkaistussa kehitystä käsittelevässä raportissaan, että mahdollisuudet yhteisen ymmärryksen saavuttamiseen ja koordinoituun yhteistoimintaan ovat suuremmat kuin koskaan aiemmin, ja pääsihteeri Ban painottaa ”The road to dignity by 2030” –raportissaan (2014) ihmisarvon saavuttamisen olevan mahdollista seuraavan viidentoista vuoden aikana, mikäli valtiot mobilisoivat poliittisen tahdon ja välttämättömät resurssit monenkeskisen järjestelmän ja kansakuntien vahvistamiseksi (YK 1994a, 42; YK 2014, 2). YK:n jäsenmaat myös toteavat uudessa Agenda 2030:ssä (2015) voivansa olla ensimmäinen sukupolvi, joka onnistuu köyhyyden poistamisessa, ja toisaalta myös viimeinen, jolla on mahdollisuus pelastaa planeettamme (UN 2015, 12). Vastaavanlaisten, mahdollisuutta toimia painottavien argumenttien tarkat lukumäärät on ilmoitettu taulukossa 2, mutta yleisesti ottaen niitä on alkanut esiintyä 1990-luvun puolivälin jälkeen enenevässä määrin myös sosiaalista kehitystä käsittelevissä dokumenteissa.

Utilitaristisesta näkökulmasta tarkasteltuna valtioiden toiminnan tulisi myös heijastaa yhteisen hyvän edistämistä (ks. Ellis 1992, 173). Pääsihteeri Ban korostaakin vuonna 2014 julkaistussa raportissaan ”The road to dignity by 2030”, että ympäri ”ihmisperheen” ilmennyt luovuus ja käsitys yhteisestä tarkoituksesta on todiste siitä, että voimme innovoida ja tehdä yhteistyötä ratkaisujen sekä yhteisen hyvän löytämiseksi (YK 2014, 5). Robert E. Goodinin (ks. Goodin 1995, 308-314) utilitaristinen argumentti, jonka mukaan globaalien ympäristöongelmien ratkaisemisen tulisi perustua valtioiden jaetulle vastuulle yhdessä sovitun lopputuloksen saavuttamisesta, muistuttaa paljon tätä näkemystä, ja sitä vastaavia, valtioiden jaettua vastuuta korostavia argumentteja löytyy etenkin lukuisista raporteista, joissa pyritään kannustamaan YK:n jäsenmaita tehokkaampiin

kehitystä edistäviin toimiin. Toisin kuin Goodin, ne kuitenkin käsittelevät myös sosiaalista kehitystä.

Brundtlandin komission raportin (1987) esipuheessa nostetaan esille, että vastuu ihmiskunnan tavoitteiden ja pyrkimysten saavuttamisesta vaatii ”meidän kaikkien” aktiivista tukea, ja pääsihteeri Annan painottaa vuonna 2000 julkaistussa ”We the Peoples” -raportissaan kollektiivisen vastuun kasvanutta tarvetta sekä huomauttaa viisi vuotta myöhemmin julkaistussa ”In larger freedom” -raportissaan, että ”me kaikki jaamme vastuun toistemme kehityksestä ja turvallisuudesta” (Brundtland 1987, x; Annan 2000, 77; UN 2005a, 55). Myös pääsihteeri Banin raportti ”The road to dignity by 2030” (2014) peräänkuuluttaa jaetun vastuun kulttuuria (UN 2014, 2). YK:n jäsenmaat tunnustavatkin Kööpenhaminan julistuksessa (1995), että kestävä kehitys kuuluu kaikkien valtioiden vastuulle, ja uudessa Agenda 2030:ssa ne lupaavat edistää jaettua vastuuta (UN 1995a, 5; UN 2015, 10).

Deontologiset oikeutukset

Tarkastelun kohteena olevissa dokumenteissa esiintyy myös kehitystä oikeuttavia eettisiä argumentteja, jotka heijastavat toiminnan motiiveja ja velvollisuuksia korostavan deontologisen teorian moraalikäsitystä. Olen jakanut kyseiset argumentit kahdeksaan kategoriaan: ihmiskeskeisyyteen eli ihmisyyden periaatteen kunnioittamiseen (ks. Kant 1996 [1785], 79), ihmisarvoon (ks. Wick 1983, xv), ihmis- ja muihin oikeuksiin (ks. Brown 1992, 91), vapauteen (ks. Kant 1996 [1797], 376, 393), velvollisuuksiin (ks. Brown 1992, 91), muiden ihmisten hyvinvoinnin ja onnellisuuden edistämiseen (Kant 1996 [1797], 570-572), ajatukseen maapallon resurssien kuulumisesta kaikille (ks. Donaldson 1992, 142) ja kategorisen imperatiivin noudattamiseen (ks. Kant 1996 [1785], 57). Osa argumenttien kategorioista liittyy etenkin kosmopolitanismia käsitelleessä osiossa esiteltujen kategorioiden kanssa, mikä selittyy sillä, että kantilainen deontologia on vaikuttanut suuresti kosmopolitanistisen teorian sisältöön (ks. esim. Fine 2003, 609).

Dokumentteja, joissa esiintyvistä oikeutuksista deontologisia argumentteja on yli puolet, löytyy aineistosta kaksi kappaletta: julistus oikeudesta kehitykseen (1986) ja Kööpenhaminan julistuksen toimeenpanosuunnitelma (1995) (ks. taulukko 6, s. 98). Tarkastelun kohteena olevista julistuksista ja muista asiakirjoista kolmessa – sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa (1969), Rion julistuksessa (1992) ja YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportissa (1994) – näiden argumenttien osuus taas vaihtelee neljäkymmenen ja viidenkymmenen prosentin välillä. Rion julistusta lukuun ottamatta deontologisia oikeutuksia siis löytyy suhteellisesti eniten sosiaalista kehitystä käsittelevistä dokumenteista.

Kolmasosassa kaikista aineistoon kuuluvista asiakirjoista deontologisia argumentteja esiintyy vajaasta kolmestakymmenestä prosentista neljäänkymmeneen prosenttiin, ja valtaosassa eli yhdeksässä dokumentissa niitä on alle kaksikymmentäviisi prosenttia. Kahdessa kestävässä kehitykseen liittyvässä toimintaohjelmassa, vuonna 1992 syntyneessä Agenda 21:ssä ja kymmenen vuotta myöhemmin hyväksytyssä Johannesburgin julistuksen toimeenpano-ohjelmassa, näitä argumentteja ei esiinny lainkaan. Deontologisten argumenttien suhteellisen osuuden huiput sijoittuvatkin vuosien 1969-1995 välille, ja 2000-luvun alusta lähtien näiden argumenttien osuus on jäänyt alle neljäkymmenen prosentin, usein huomattavasti alhaisemmaksikin. Keskimäärin deontologiset argumentit muodostavat vuosina 1969-1995 36 prosenttia kaikista kehityksen edistämiseen liittyvistä oikeutuksista, kun 2000-luvulla osuus on keskimäärin 24 prosenttia.

Keskeinen osa kantilaista moraaliteoriaa on ihmisyyden periaate eli näkemys, jonka mukaan ihmiset ovat olemassa päämäärinä sinänsä. Tästä myös seuraa, että ihmisyyttä tulisi kohdella aina päämääränä eikä keinona jonkin toisen asian saavuttamiseksi (ks. Kant 1996 [1785], 79-80). Ihmisyyden periaate muistuttaa pitkälti kosmopolitanismiin sisältyvää ajatusta ihmisistä ensisijaisina moraaliharkinnan kohteina, ja nämä kaksi eroavat toisistaan hienoisesti vain siinä, että ensimmäinen vaatii kohtelemaan ihmisyyttä toiminnan perimmäisenä päämääränä, kun jälkimmäinen puolestaan korostaa ihmisten huomioimista kaikessa toiminnassa.

Normatiivinen käsite	1969	1972	1982	1986	1987	1992a	1992b	1994a	1994b	1995a	1995b	2000a	2000b	2002a	2002b	2005a	2005b	2010	2012	2014	2015
Ihmisyysperiaate				2		1		1	1	3	2	1	1	1					2	4	4
				13 %		25 %		17 %	7 %	20 %	25 %	8 %	11 %	25 %					67 %	14 %	40 %
Ihmisarvo	3	1	1					1	1	2	2	2	2	3		3	1			8	2
	30 %	9 %	50 %					17 %	7 %	13 %	25 %	15 %	22 %	75 %		25 %	17 %			29 %	20 %
(Ihmis) oikeudet	4	3		8	3	2		1	10	5	2	5	2			4	3			9	2
	40 %	27 %		50 %	25 %	50 %		17 %	67 %	33 %	25 %	38 %	22 %			33 %	50 %			32 %	20 %
Vapaus	3	1		3					1	2	1	2	1			2	2			1	
	30 %	9 %		19 %					7 %	13 %	13 %	15 %	11 %			17 %	33 %			4 %	
Velvollisuudet		1		1	2								1							3	
		9 %		6 %	17 %								11 %							11 %	
Muiden hyvinvointi ja onnellisuus		2		2	2			1	1	2	1	2	1			1		1		1	2
		18 %		13 %	17 %			17 %	7 %	13 %	13 %	15 %	11 %			8 %		100 %		4 %	20 %
Maapallon resurssien kuulumisen kaikille		3	1		5	1		1	1	1		1	1						1		
		27 %	50 %		42 %	25 %		17 %	7 %	7 %		8 %	11 %						33 %		
Kategorinen imperatiivi								1								2				2	
								17 %								17 %				7 %	
Yhteensä	10	11	2	16	12	4	0	6	15	15	8	13	9	4	0	12	6	1	3	28	10
Kaikki oikeutukset	24	29	8	20	63	10	8	34	37	51	13	46	23	18	2	53	16	10	11	90	53
Deontologia, %	42 %	38 %	25 %	80 %	19 %	40 %	0 %	18 %	41 %	29 %	62 %	28 %	39 %	22 %	0 %	23 %	38 %	10 %	27 %	31 %	19 %

Taulukko 3. Deontologista teoriaa heijastavat oikeutukset kategorioittain. Jokaisen dokumentin kohdalla on ilmoitettu erilaisten deontologisten oikeutusten lukumäärät ja se, kuinka suuren osuuden kuhunkin kategoriaan kuuluvat argumentit muodostavat tarkastelun kohteena olevien dokumenttien deontologisista oikeutuksista. Kohta ”Kaikki oikeutukset” ilmoittaa kunkin dokumentin kaikkien kehitystä edistävien oikeutusten lukumäärän.

Ihmisyiden periaatetta heijastavia, kehityksen toivottavuutta korostavia eettisiä argumentteja esiintyy aineistossa etenkin 1990-luvun puolivälistä lähtien. Ne keskittyvät pääasiassa sosiaalista kehitystä käsitteleviin julistuksiin ja raportteihin, mutta myös muutamasta kestävästä kehitystä käsittelevästä dokumentista on löydettävissä vastaavia argumentteja.

Vuonna 1986 hyväksytyssä julistuksessa oikeudesta kehitykseen YK:n jäsenmaat tunnustavat ihmisten olevan kehityksen keskeinen kohde, ja tästä johtuen kehityspolitiikan tulisi tehdä ihmisistä kehityksen tärkein osallistuja ja edunsaaja (UN 1986, 3). Näkemys ihmisistä kehityksen keskiössä toistuukin Rion julistuksessa (1992), YK:n väestö- ja kehityskonferenssin raportissa (1994), Kööpenhaminan julistuksessa ja sen toimeenpanosuunnitelmassa (1995) sekä Rio+20 -kokouksen loppuasiakirjassa (2012) (UN 1992a, 3; UN 1994b, 14; UN 1995a, 5; UN 1995b, 30; UN 2012, 2). Pääsihteeri Ban ehdottaa vuonna 2014 kirjoittamassaan ”The road to dignity by 2030” -raportissa kehitysagendaa, jossa ihmiset ja planeetta sijoittuvat toiminnan keskiöön, ja YK:n uudessa Agenda 2030:ssa korostetaankin siihen sisältyvien tavoitteiden ihmiskeskeisyyttä (UN 2014, 1; UN 2015, 3). YK:n jäsenmaat myös painottavat agendan tekstissä, että kyseessä on ”21. vuosisadan peruskirja ihmisille ja planeetalle” (UN 2015, 12). Kehityksen ihmiskeskeisyyttä korostavat näkemykset ovatkin lisääntyneet jonkin verran 2010-luvulla julkaistuissa dokumenteissa, ja Rio+20 -konferenssin loppuasiakirjassa sekä YK:n uusimmassa kestävästä kehityksen agendassa ne myös muodostavat suurimman osan kyseisiin asiakirjoihin sisältyvistä deontologista moraalikäsitystä heijastavista eettisistä argumenteista (ks. taulukko 3, s. 72).

Deontologiaan kuuluu olennaisesti myös velvollisuus kunnioittaa muiden ihmisten ihmisarvoa. Kosmopolitanismista tämä eroaa siinä, että Kant perustelee ihmisarvon kunnioittamista ihmisten rationaalisuudella, jota hän pitää myös moraalijärjestyksen perustana (ks. Wick 1989, xv; Donaldson 1992, 138). Analyysin kohteena olevissa dokumenteissa ihmisarvoa ei liitetä rationaalisuuteen, mutta siihen suhtaudutaan siitä huolimatta universaalina arvona. Eettisiä argumentteja, joissa kehityksen edistäminen oikeutetaan liittämällä se ihmisarvoon, esiintyy pääasiassa sosiaalista kehitystä käsittelevissä

dokumenteissa. Vuonna 1969 hyväksytyssä sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa YK:n jäsenmaat vakuuttavat uskoaan jokaisen ihmisarvoon, ja vuoden 1995 Kööpenhaminan julistuksessa ne korostavat sitoutuneensa ihmisarvolle perustuvaan kestävään kehitykseen (UN 1969, 49; UN 1995a, 9). Kööpenhaminan julistuksen toimeenpanosuunnitelmassa ihmisarvon puolestaan painotetaan olevan perustavanlaatuinen, kaikkien yhteiskuntien jakama arvo (UN 1995b, 30).

YK:n vuosituhatjulistuksessa taas tuodaan esille, että ihmisillä on oikeus elää arvokkaasti, ja sama argumentti toistuu vuonna 2005 järjestetyn, vuosituhattavoitteiden toimeenpanoa käsitelleen huippukokouksen loppuasiakirjassa (UN 2000, 2; UN 2005b, 31). Myös Agenda 2030:ssa painotetaan ihmisarvon perustavanlaatuisuutta (UN 2015, 3). Yhteensä ihmisarvoa korostavia argumentteja löytyy neljästätoista eli kahdesta kolmasosasta aineistoon kuuluvasta dokumentista, ja niiden lukumäärässä sekä suhteellisessa osuudessa vaikuttaa olevan havaittavissa hienoista kasvua 2000-luvulla (ks. taulukko 3).

Ihmisten oikeudet ja velvollisuudet ovat niin ikään tärkeässä osassa kantilaista velvollisuusetiikkaa, ja termi ”deontologia” viittaakin nimenomaan niihin (ks. Brown 1992, 91). Ihmisoikeuksiin ja muihin oikeuksiin viittaaminen onkin keskimäärin yleisin deontologista moraaliteoriaa heijastava tapa, jolla kehityksen edistämistä oikeutetaan tarkastelun kohteena olevissa dokumenteissa. Vuoden 2010 korkean tason kokouksen loppuasiakirjaa lukuun ottamatta tämänkaltaisia argumentteja esiintyy kaikissa sosiaalista kehitystä käsittelevissä julistuksissa ja raporteissa, ja kestävää kehitystä käsittelevistäkin dokumenteista niitä löytyy noin puolesta. Vuonna 1969 hyväksytyssä sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa todetaan, että sosiaalinen edistys ja kehitys takaavat ihmisoikeuksien edistämisen, vuonna 1972 syntyneessä ympäristöjulistuksessa korostetaan ympäristön merkitystä ihmisten hyvinvoinnin sekä ihmisoikeuksien ja oikeuden elämään toteutumisen kannalta, ja vuonna 1986 hyväksytyssä julistuksessa oikeudesta kehitykseen painotetaan, että oikeus kehitykseen on luovuttamaton ihmisoikeus (UN 1969, 49; UN 1972, 3; UN 1986, 3). Rion julistuksessa (1992) puolestaan mainitaan, että kaikilla ihmisillä on oikeus elää

tervettä ja antoisaa elämää harmoniassa luonnon kanssa, YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuasiakirjassa (1994) vahvistetaan universaalisti tunnustettujen ihmisoikeusstandardien soveltaminen väestöohjelmien kaikilla osa-alueilla, ja vuotta myöhemmin syntyneessä Kööpenhaminan julistuksessa korostetaan, että sosiaalinen kehitys kunnioittaa kaikkia ihmisoikeuksia (UN 1992a, 3; UN 1994b, 13; UN 1995a, 11).

Pääsihteeri Annan painottaa vuonna 2000 julkaistussa "We the Peoples" -raportissaan perustavanlaatuisten ihmisoikeuksien suojelemisen olevan universaali, valtorajat ylittävä kysymys, ja YK:n jäsenmaat toteavat samana vuonna hyväksytyssä vuosituhatjulistuksessa, että naisten ja miesten yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet on taattava (Annan 2000, 68; UN 2000, 2). Myös vuonna 2005 järjestetyn, vuosituhattavoitteiden saavuttamista käsitelleen huippukokouksen loppuasiakirjassa tunnustetaan, että kaikilla yksilöillä on oikeus elää ilman pelkoa ja puutetta asemassa, joka takaa heille tasa-arvoisen mahdollisuuden nauttia kaikista oikeuksistaan, ja Agenda 2030:ssa (2015) puolestaan tunnustetaan tarve rakentaa ihmisoikeuksien ja oikeuden kehitykseen kunnioittamiselle perustuvia yhteiskuntia (UN 2005b, 31; UN 2015, 9). Eniten ihmis- ja muihin oikeuksiin liittyviä argumentteja esiintyy sosiaaliseen edistykseen ja kehitykseen liittyvässä julistuksessa (1969), julistuksessa oikeudesta kehitykseen (1986), Rion julistuksessa (1992), YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportissa (1994), Kööpenhaminan julistuksessa (1995), pääsihteeri Annanin raporteissa "We the Peoples" (2000) ja "In larger freedom" (2005), vuosituhattavoitteiden toteutumista käsittelevän huippukokouksen loppuasiakirjassa (2005) ja pääsihteeri Banin raportissa "The road to dignity by 2030" (2014). Näissä dokumenteissa ihmis- ja muihin oikeuksiin viittaaminen on yleisin kehitystä oikeuttava, deontologista moraalikäsitystä heijastava argumentti – niitä siis esiintyy melko tasaisesti läpi aineiston. Argumenttien tarkemmat lukumäärät ja prosenttiosuudet on eritelty taulukossa 3.

Tärkeä osa yksilöiden oikeuksia on vapaus, joka Kantin mukaan on ainoa ehdottomiin moraalilakeihin perustuva toimijan sisäinen oikeus (ks. Kant 1996 [1979], 393). Siihen liittyviä eettisiä argumentteja esiintyy noin puolessa

aineistoon kuuluvista dokumenteista, jotka käsittelevät yhtä poikkeusta eli vuoden 1972 ympäristöjulistusta lukuun ottamatta sosiaalisen kehityksen edistämistä. YK:n sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa (1969) korostetaan kaikkien ihmisten oikeutta elää arvokkaina ja vapaina, vuoden 1972 ympäristöjulistuksessa painotetaan niin ikään ihmisten perustavanlaatuista oikeutta vapauteen, ja julistuksessa oikeudesta kehitykseen (1986) huomioidaan ihmisoikeuksien ja perustavanlaatuisten vapauksien kunnioittamisen merkitys (UN 1969, 49; UN 1972, 4; UN 1986, 4). Kööpenhaminan julistuksessa (1995) mainitaan niin ikään, että sosiaaliseen kehitykseen kuuluu perustavanlaatuisten vapauksien kunnioittaminen, ja vuonna 2000 hyväksytyssä vuosituhatjulistuksessa korostetaan ihmisten oikeutta elää vapaina nälästä sekä väkivallan, sorron tai epäoikeudenmukaisuuden pelosta (UN 1995a, 11; UN 2000, 2). Pääsihteeri puolestaan Annan toteaa vuonna 2005 julkaistussa ”In larger freedom” –raportissaan, että vapaamman maailman rakentaminen on mahdollista, ja samana vuonna järjestetyn huippukokouksen loppuasiakirjassa korostetaan edellä mainittujen dokumenttien tavoin ihmisten oikeutta elää vapaina (UN 2005a, 53; UN 2005b, 31). Yleisesti ottaen vapauteen liittyvien argumenttien määrä on kuitenkin melko pieni (ks. taulukko 3).

Oikeuksien lisäksi osassa tarkastelun kohteena olevista dokumenteista kehityksen edistäminen liitetään myös velvollisuuksiin. Tällaisia argumentteja löytyy viidestä aineistoon kuuluvasta dokumentista. Vuonna 1972 syntyneessä ympäristöjulistuksessa todetaan, että ympäristön suojeleminen on hallituksien velvollisuus, ja vuoden 1986 julistuksessa oikeudesta kehitykseen korostetaan, että valtioilla on oikeus ja velvollisuus muotoilla sopivia kansallisia kehityspolitiikkoja, jotka tähtäävät koko väestön hyvinvoinnin parantamiseen (UN 1972, 3; UN 1986, 4). Brundtlandin komission raportissa (1987) puolestaan painotetaan, että luonnon suojeleminen on osa moraalisia velvollisuuksia, joita ihmisillä on muita eläviä olentoja ja tulevia sukupolvia kohtaan. Lisäksi raportissa mainitaan, että kaikista oikeuksista nauttiminen vaatii kunnioittamaan muiden vastaavia oikeuksia, ja ”tunnustamaan vastavuoroiset, jopa yhteiset vastuut”. (World Commission on Environment and Development 1987, 57, 331.) YK:n vuosituhatjulistuksessa (2000) jäsenmaiden edustajat tuovatkin esille, että

johtajina niillä on velvollisuus kaikkia maailman ihmisiä kohtaan (UN 2000, 1). Pääsihteeri Ban korostaa raportissaan "The road to dignity by 2030" (2014), että nykyisellä sukupolvella on velvollisuus muuttaa yhteiskuntiamme ja toimia arvokkaan elämän saavuttamiseksi kaikille. Hän pitää niin ikään vuosituhattavoitteiden työn jatkamista ja köyhyydestä vapaan, ihmisoikeuksille, tasa-arvolle ja kestävyydelle rakentuvan tulevaisuuden rakentamista "velvollisuutenamme". (UN 2014, 4, 33-34.) Oleellista näissä velvollisuuksiin liittyvissä argumenteissa onkin se, että niitä löytyy – pienestä lukumäärästään huolimatta – etenkin muutamasta sosiaalista kehitystä käsittelevästä dokumentista, jolloin ne toimivat tietynlaisena vastinparina näkemykselle jokaisen ihmisen oikeudesta kehitykseen.

Kantin moraaliteoriaan sisältyy myös käsitys hyvántahtoisuuden periaatteesta, jonka mukaan ihmisten tulisi tehdä muiden hyvinvoinnista ja onnellisuudesta päämääränsä (ks. Kant 1996 [1797], 570-572). Erona utilitarismiin sisältyvään käsitykseen hyvinvoinnin moraalisesta arvosta Kantin näkemyksessä on se, että yleisen hyvinvoinnin sijaan siinä korostuu vahvemmin muiden yksilöiden onnellisuuden edistäminen. Kehityksen ja hyvinvoinnin yhdistävien utilitarististen argumenttien tavoin muiden hyvinvointia ja onnellisuutta korostavia näkemyksiä löytyy pääsääntöisesti sosiaalista kehitystä käsittelevistä julistuksista ja raporteista, yhteensä kolmestatoista dokumentista. Julistuksessa oikeudesta kehitykseen (1986) korostetaan, että kehitys on kokonaisvaltainen taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja poliittinen prosessi, joka tähtää koko väestön ja kaikkien yksilöiden hyvinvoinnin jatkuvaan parantamiseen, ja YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportissa (1994) todetaan, että kestävä kehitys toimii keinona kaikkien ihmisten nyt ja tulevaisuudessa jakaman hyvinvoinnin edistämiseksi (UN 1986, 1; UN 1994b, 15). Vuoden 1995 Kööpenhaminan julistuksessa YK:n jäsenmaat puolestaan sitoutuvat tehostamaan kestäväää kehitystä, jotta kaikki ihmiset voivat elää tyydyttävää elämää ja edistää perheidensä, yhteisöjensä ja ihmiskunnan hyvinvointia (UN 1995a, 6).

Myös pääsihteeri Annan korostaa vuonna 2000 julkaistussa "We the Peoples" – raportissaan, ettei "mikään kutsumus ole jalompi eikä vastuu suurempi, kuin sen

mahdollistaminen, että miehet, naiset ja lapset kaupungeissa ja kylissä ympäri maailman voivat tehdä elämästään parempaa”, ja huomauttaa raportissaan ”In larger freedom” (2005), että vuoden 2005 vuosituhattavoitteiden toteutumista käsittelevä konferenssi tarjoaa maailman johtajille ainutlaatuisen mahdollisuuden tehdä päätöksiä, jotka parantavat merkittävästi ympäri maailmaa asuvien ihmisten elämää (Annan 2000, 7; UN 2005a, 55). Pääsihteeri Ban puolestaan kirjoittaa raportissaan ”The road to dignity by 2030” (2014), että on aika toimia historiallisesti [ihmisten] elämien muuttamiseksi ja planeetan suojelemiseksi, ja uudessa Agenda 2030:ssa (2015) todetaan, että mikäli valtiot toteuttavat kunnianhimonsa koko toimintasuunnitelman laajuudelta, kaikkien [ihmisten] elämät parantuvat perin pohjin, ja maailmamme muuttuu paremmaksi (UN 2014, 6; UN 2015, 2). Kaiken kaikkiaan kehityksen ja muiden ihmisten onnellisuuden tai hyvinvoinnin edistämisen yhdistäviä argumentteja on aavistuksen verran enemmän kuin pelkkää hyvinvointia korostavia näkemyksiä (ks. taulukot 2 ja 3).

Kansainvälisten suhteiden kontekstissa Kantin moraaliteoriaan kuuluu käsitys siitä, että maapallon resurssit kuuluvat kaikille yksilöille (ks. Donaldson 1992, 142). Näkemys muistuttaa pitkälti kosmopolitanismiin sisältyvää painotusta tulevien sukupolvien oikeuksista, joskin sen vahva ympäristönäkökulma tekee siitä hieman suppeamman. Tätä muistuttavia argumentteja löytyy noin joka toisesta aineistoon kuuluvasta dokumentista: ne ovat yleisiä etenkin kestävä kehityksen edistämistä käsittelevissä julistuksissa ja raporteissa, mutta niitä esiintyy myös 1990-luvun puolivälissä ja 2000-luvun alussa syntyneissä dokumenteissa. YK:n ensimmäisessä ympäristökonferenssissa hyväksytyssä julistuksessa (1972) todetaan, että maapallon luonnonvarat täytyy turvata nykyisten ja tulevien sukupolvien etua silmällä pitäen, kymmenen vuotta myöhemmin syntyneessä Nairobin julistuksessa hallituksia ja maailman ihmisiä vaaditaan turvaamaan planeettamme siirtyminen tuleville sukupolville kunnossa, joka takaa ihmisarvoisen elämän, ja Brundtlandin komission raportissa (1987) korostetaan, että valtioiden tulee suojella luontoa ja käyttää luonnonvaroja nykyisten sekä tulevien sukupolvien etu mielessään (UN 1972, 4; UN 1982, 51; World Commission on Environment and Development 1987, 348).

Vuonna 1994 järjestetyn väestö- ja kehityskonferenssin raportissa puolestaan todetaan, että oikeuden kehitykseen tulee toteutua niin, että nykyisten ja tulevien sukupolvien väestö-, kehitys- ja ympäristötarpeet täyttyvät tasa-arvoisesti, ja seuraavana vuonna syntyneessä Kööpenhaminan julistuksessa YK:n jäsenmaat lupaavat luovansa [kestävän kehityksen] toimintakehyksen, jotta ne täyttävät nykyisiä ja tulevia sukupolvia kohtaan kantamansa vastuun taata sukupolvien välinen tasa-arvo ja suojella ympäristön koskemattomuutta sekä kestäväää käyttöä (UN 1994b, 14; UN 1995a, 9). Pääsihteeri Annan vaatii ”We the Peoples” – raportissaan (2000), että kaikkia lajeja ja luonnonvaroja tulisi käsitellä järkevästi, sillä se on ainoa keino taata luonnon tarjoamien rikkauksien säilyminen ja periytyminen jälkeläisillemme, ja Rio+20 –konferenssin loppuasiakirjassa YK:n jäsenmaat uudistavat sitoumuksensa edistää taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväää tulevaisuutta planeetallemme sekä nykyisille ja tuleville sukupolville (Annan 2000, 77; UN 2012, 1).

Kehityksen edistämistä oikeutetaan myös sellaisilla eettisillä argumenteilla, jotka muistuttavat Kantin kategoriseen imperatiiviin sisältyvää kehotusta toimia sellaisen vain periaatteen mukaan, jonka toimija voisi haluta tulevan universaaliksi laiksi (ks. Kant 1996 [1785], 72-73). Tällaisia argumentteja löytyy kolmesta aineistoon sisältyvästä YK:n pääsihteerin kirjoittamasta raportista. Boutros-Ghali korostaa vuonna 1994 julkaistussa kehitysraportissaan, että YK edustaa ”maailman ihmisten parasta ja kattavinta pyrkimystä”, ja Annan viittaa raportissaan ”In larger freedom” (2005) vuosituhattavoitteisiin lunastamattomina lupauksina. Lisäksi hän korostaa, että on tullut aika vaatia hallituksia tilille ihmisarvon kunnioittamisesta, johon sisältyy liian usein pelkkiä tyhjiä lupauksia. (UN 1994a, 43; UN 2005a, 12, 35). Ban vaatii niin ikään ”The road to dignity by 2030” –raportissaan (2014) tehtyjen lupauksen lunastamista toiminnalla ja painottaa YK:n jäsenmaiden olevan historiallisessa tienristeyksessä, jossa valittu suunta määrää sen, onnistuvatko vai epäonnistuvatko ne antamiensa lupauksien täyttämisessä (UN 2014, 2-3). Boutros-Ghali, Annan ja Ban siis pyrkivät kannustamaan YK:n jäsenmaita toimintaan viittaamalla periaatteisiin – hyviin pyrkimyksiin ja lupauksen pitämiseen – jotka voi rinnastaa järjen määrittämiin velvollisuuksiin.

Diskurssieettiset oikeutukset

Kosmopolitanismia, utilitarismia ja deontologiaa heijastavien eettisten argumenttien lisäksi kehityksen edistämistä oikeutetaan tarkastelun kohteena olevissa dokumenteissa myös Habermasin diskurssietiikkaa muistuttavilla argumenteilla. Olen jakanut nämä argumentit kolmeen eri kategoriaan: ihmisten tahtoa (ks. Habermas 1990a, 122), konsensusta (ks. McCarthy 1990, viii) ja solidaarisuutta (ks. Habermas 1990b, 243-245) korostaviin. Lisäksi olen poiminut aineistosta argumentteja, joissa ihmisten tahtoon ei viitata eksplisiittisesti, mutta jotka kuitenkin muistuttavat suuresti kategorioista ensimmäiseen kuuluvia näkemyksiä.

Utilitaristisiin ja deontologisiin argumentteihin verrattuna diskurssieettisten oikeutusten suhteellinen osuus on aineistossa hyvin pieni (ks. taulukko 6, s. 98). Dokumentteja, joissa näitä oikeutuksia esiintyy runsaimmin eli kymmenen prosenttia tai enemmän, löytyy viisi kappaletta. Näitä ovat Rion julistus ja sen toimeenpanoa käsittelevä Agenda 21 (1992), Johannesburgin julistus (2002), pääsihteeri Banin ”The road to dignity by 2030” –raportti (2014) ja Agenda 2030 (2015). Kahdessa dokumentissa eli YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportissa (1994) ja pääsihteeri Annanin ”We the Peoples” –raportissa (2000) diskurssietiikkaa heijastavien argumenttien osuus vaihtelee viiden ja kymmenen prosentin välillä, ja viidessä dokumentissa – vuoden 1972 ympäristöjulistuksessa, Brundtlandin raportissa (1987), pääsihteeri Boutros-Ghalin kehitysraportissa (1994), Kööpenhaminan julistuksessa (1995) ja vuosituhattavotteiden saavuttamista käsittelevän huippukokouksen loppuasiakirjassa (2005) – niiden osuus jää alle viiden prosentin. Yhteensä yhdeksässä eli lähes joka toisessa aineistoon kuuluvassa asiakirjassa niitä ei esiinny ollenkaan. Diskurssieettisten argumenttien voi kuitenkin sanoa yleistyneen 1990-luvun alusta alkaen: vuosina 1969-1990 niiden osuus on keskimäärin vajaat puolitoista prosenttia (1,3 %), vuodesta 1992 vuoteen 2015 puolestaan yli viisi ja puoli prosenttia (5,6 %).

Habermasin diskurssieettiseen teoriaan kuuluu oletus vastavuoroisuuden muotojen kehityksestä, jonka seurauksena diskurssiin osallistuvat kykenevät

tarkastelemaan käsiteltävänä olevaa asiaa toistensa perspektiivistä ja huomioivat jokaisen näkemyksen tasapuolisesti (ks. Habermas 1990a, 165, 122). Aineistoon kuuluvissa dokumenteissa esiintyykin argumentteja, joissa YK:n jäsenmaat oikeuttavat kehityksen edistämistä ympäri maailmaa asuvien ihmisten tahdolla, ja toisaalta myös organisaation pääsihteerien näkemyksiä, jotka pyrkivät kannustamaan valtioita aktiivisempaan toimintaan niin ikään ihmisten tahtoon vedoten. Yhteensä tällaisia argumentteja löytyy seitsemästä dokumentista, joista kolme käsittelee kestäväää kehitystä, kaksi sosiaalista kehitystä ja kaksi YK:n uutta kestävään kehityksen agenda, ja yleisesti ottaen niiden lukumäärä on kasvanut vuosituhannen vaihteen jälkeen (ks. taulukko 4, s. 82).

YK:n ensimmäisessä ympäristökonferenssissa hyväksytyssä julistuksessa (1972) YK:n jäsenmaat painottavat, että ympäristön suojelu on koko maailman ihmisten kiireellinen toive, Brundtlandin komissio tuo esille "Our Common Future" – raportissaan (1987) törmänneensä joka puolella suureen huoleen ympäristön tilasta, ja vuoden 1995 Kööpenhaminan julistuksessa YK:n jäsenmaat myöntävät maailman ihmisten osoittaneen monin eri tavoin, että sosiaalisiin ongelmiin on tartuttava kiireellisesti (UN 1972, 3; World Commission on Environment and Development 1987, 28; UN 1995a, 5).

Pääsihteeri Annan puolestaan korostaa "We the Peoples" –raportissaan (2000) maailman ihmisten luottavan siihen, että heidän johtajansa tunnistavat tulevaisuuden haasteet ja toimivat niiden mukaisesti vuosituhatuippukokouksessa. Viitaten vuonna 1999 suoritettuun "maailman kattavimpaan mielipidemittaukseen"² hän myös painottaa maailman ihmisten ilmaisseen, etteivät YK:n aiemmat saavutukset ole riittäviä. (Annan 2000, 5, 17.) Vuonna 2002 hyväksytyssä Johannesburgin julistuksessa muiden ihmisten perspektiivien omaksuminen nousee niin ikään esille.

---

² Gallup Internationalin elokuussa 1999 suorittama Millennium Survey kattaa 57 000 ihmisen mielipiteet 60 maasta, jotka edustavat kaikkia maailman alueita. Siihen osallistuneet vastasivat muun muassa ihmisoikeuksiin, ympäristöön, YK:n toimintaan ja demokratiaan liittyviin kysymyksiin sekä kertoivat, mikä merkitsee heille eniten elämässä. (Annan 2000, 16; Inter-university Consortium for Political and Social Research (ICPSR) 2016.)

Normatiivinen käsite	1969	1972	1982	1986	1987	1992a	1992b	1994a	1994b	1995a	1995b	2000a	2000b	2002a	2002b	2005a	2005b	2010	2012	2014	2015
Ihmisten tahto		1								1		2		1						6	4
		100 %			50 %					50 %		67 %		33 %						50 %	67 %
Lähellä ihmisten tahtoa					1	1						1				1				4	1
					50 %	100 %						33 %				50 %				33 %	17 %
Konsensus							1	1	3	1				1		1				2	1
							100 %	100 %	100 %	50 %				33 %		50 %				17 %	17 %
Solidaarisuus														1							
														33 %							
Yhteensä	0	1	0	0	2	1	1	1	3	2	0	3	0	3	0	2	0	0	0	12	6
Kaikki oikeutukset	24	29	8	20	63	10	8	34	37	51	13	46	23	18	2	53	16	10	11	90	53
Diskurssietiikka, %	0 %	3 %	0 %	0 %	3 %	10 %	13 %	3 %	8 %	4 %	0 %	7 %	0 %	17 %	0 %	4 %	0 %	0 %	0 %	13 %	11 %

Taulukko 4. Diskurssieettistä teoriaa heijastavat oikeutukset kategorioittain. Jokaisen dokumentin kohdalla on ilmoitettu erilaisten diskurssieettisten oikeutusten lukumäärät ja se, kuinka suuren osuuden kuhunkin kategoriaan kuuluvat argumentit muodostavat tarkastelun kohteena olevien dokumenttien diskurssieettisistä oikeutuksista. Kohta ”Kaikki oikeutukset” ilmoittaa kunkin dokumentin kaikkien kehitystä edistävien oikeutusten lukumäärän.

YK:n jäsenmaiden edustajat mainitsevat siinä ”maailman lasten” puhuneen heille huippukokouksen alussa ja haastaneen heidät takaamaan, että lapset perivät köyhyyden, ympäristön tuhoutumisen ja kestäättömän kehityksen aiheuttamasta ”häpeästä ja säädyttömyydestä” vapaan maailman (UN 2002a, 1).

YK:n uutta kestävän kehityksen agendaa käsittelevässä pääsihteeri Banin raportissa ”The road to dignity by 2030” (2014) ja itse Agenda 2030:ssa (2015) ihmisten tahtoa ilmentävään toimintaan liittyviä eettisiä argumentteja esiintyy huomattavasti runsaammin. Pääsihteeri Ban painottaa raportissaan ”kaikkien äänien” eli uuden kehitysagendan muotoiluun osallistuneiden ihmisten vaatimuksia³, joissa korostuu muun muassa ihmiskeskeisen ja planeetan huomioivan, universaalin sekä tasa-arvoisen kehitysagendan merkitys. Lisäksi hän alleviivaa YK:hon ja sen jäsenmaihin kohdistuvia odotuksia: ihmiset ympäri maailman luottavat YK:n vastaavan kehitykseen liittyviin haasteisiin, ja jäsenmaita vaaditaan johtamaan ja toimimaan rohkeasti. Ban myös korostaa, että uuden kehitysagendan muotoiluun liittyvän prosessin legitimaatio riippuu siitä, miten hyvin sen lopullinen muoto heijastaa laajan julkisen konsultaatioprosessin myötä esille nousseita ydinviestejä. (UN 2014, 3-6, 11.)

Agenda 2030:ssa (2015) alleviivataan kyseisen konsultaatioprosessin merkitystä uusien kehitystavoitteiden synnyssä ja painotetaan, että siinä on huomioitu erityisesti ”kaikkein köyhimpien ja haavoittuvaisimpien” ihmisten äänet. Uusi kehitysagenda heijastaakin lukuisten ihmisryhmien, kuten lasten ja nuorten, vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja pakolaisten, tarpeita. YK:n jäsenmaat korostavat miljoonien ihmisten sitoutuneen agendan muotoiluun ja

---

³ Ihmiset ympäri maailman osallistuivat uusien kehitystavoitteiden sisällön muotoiluprosessiin kansallisten ja alueellisten konsultaatioiden sekä ”MY World” – kyselytutkimuksen kautta. Niiden tulokset on kerätty YK:n kehitysryhmän (UNDG) ”A Million Voices : The World We Want” –raporttiin (2013). Sitä täydentävä YK:n kehitysryhmän ”Delivering the Post-2015 Agenda: Opportunities at the National and Local Levels” –raportti (2014) puolestaan käsittelee lähes viiden miljoonan ”globaaliin keskusteluun” osallistuneen ihmisen näkemyksiä. (UNDG 2013; UNDG 2014.) ”MY World”-kyselytutkimus jatkui myös kyseisten raporttien julkaisun jälkeen, ja tuloksia keräävä sivusto oli edelleen auki syyskuussa 2016 (MY World 2016).

”omistavan” sen, sekä painottavat, että kyseessä on ”ihmisten agenda, joka on ihmisten muotoilema ja ihmisille suunnattu”. (UN 2015, 3, 7, 12.)

Osasta edellä mainituista julistuksista ja raporteista sekä kahdesta muusta dokumentista löytyy myös sellaisia eettisiä argumentteja, jotka viittaavat ihmisten tahtoon kehityksen oikeuttajana aavistuksen tulkinnanvaraisemmalla tavalla. Vuonna 1987 julkaistussa Brundtlandin komission raportissa nostetaan esille ihmisten perustellut, elämänlaadun parantamiseen liittyvät toiveet, Rion julistuksessa (1992) mainitaan, että YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi työskentelee sellaisten kansainvälisten sopimusten eteen, jotka kunnioittavat kaikkien intressejä, ja pääsihteeri Annan korostaa ”We the Peoples” –raportissaan (2000), että YK:n tulee vastata kaikkialla asuvien ihmisten tarpeisiin ja toiveisiin (World Commission on Environment and Development 1987, 43-44; UN 1992a, 3; Annan 2000, 6). Viisi vuotta myöhemmin julkaistussa vuosituhatvuoteiden saavuttamista käsittelevässä raportissaan ”In larger freedom” Annan painottaa niin ikään, että kaikkialla asuvien ihmisten tarpeiden ja toiveiden tulee olla YK:n jäsenmaiden toimintaa ohjaava valo (UN 2005a, 5). Pääsihteeri Ban puolestaan alleviivaa uuden kehitysongelman muotoiluun liittyneen julkisen konsultaatioprosessin avoimuutta ja kattavuutta sekä vaatii kansainvälistä yhteisöä osoittamaan kansallista ja kansainvälistä johtajuutta ”maailman ihmisten palveluksessa”. Hän myös viittaa YK:n jäsenmaiden tahtoon korostaessaan niiden vaatimien ketään syrjimätöntä ja ihmiskeskeistä kestävästä kehityksestä sekä yhtenäistä kestävästä kehityksestä lähestymistapaa. (UN 2014, 1, 8, 33.) YK:n jäsenmaat taas korostavat Agenda 2030:ssa tehneensä historiallisen päätöksen palvelemissa ihmisten nimissä (UN 2015, 3).

Jokaisen näkemyksen tasapuolisen kohtelun lisäksi diskurssietiikkaan sisältyy vaatimus kaikkien diskurssin vaikutuspiirissä olevien harkitusta yhteisymmärryksestä (ks. McCarthy 1990, viii). Vaikka tarkastelun kohteena olevissa YK:n kehitystavoitteita käsittelevissä julistuksissa ja raporteissa ei viedä kyseistä näkemystä aivan näin pitkälle, niissä korostetaan saavutettua konsensusta kehityksen edistämisen oikeuttajana. Tällaisia argumentteja löytyy yhteensä kahdeksasta aineistoon kuuluvasta dokumentista. Vuonna 1992

hyväksytyssä Agenda 21:ssä nostetaan esille, että kyseinen Rion julistuksen toimeenpano-ohjelma heijastaa globaalia konsensusta, ja pääsihteeri Boutros-Ghali korostaa vuonna 1994 julkaistussa kehitysraportissaan, että muutaman edeltäneen vuoden aikana on saavutettu lähes universaali hyväksyntä sille, että dramaattisesti muuttunut globaali konteksti vaatii harkitsemaan uudenlaisia keinoja rauhan, vapauden, oikeudenmukaisuuden ja kehityksen edistämiseksi (UN 1992b, 12; UN 1994a, 42). Samana vuonna järjestetyn YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportissa painotetaan niin ikään kasvavaa globaalia konsensusta tarpeesta lisätä kansainvälistä yhteistyötä väestöön liittyvissä kestävä kehityksen kysymyksissä ja mainitaan, että raportin toimintaohjelma perustuu ”huomattavalle kansainväliselle konsensukselle” ja että siinä tehdyt toimintasuositukset on laadittu ”konsensuksen hengessä” ja kansainvälisellä yhteistyöllä (UN 1994b, 9-12). Sama sanamuoto toistuu vuoden 1995 Kööpenhaminan julistuksessa: YK:n jäsenmaat nostavat siinä esille, että niiden globaali päättäväisyys edistää sosiaalista kehitystä ja julistuksen toimeenpano-ohjelmassa esiintyvät toimintasuositukset ovat ”konsensuksen hengen” sekä kansainvälisen yhteistyön tulosta (UN 1995a, 6).

Vuonna 2002 järjestetyssä Rio+10 –konferenssissa hyväksytyssä Johannesburgin julistuksessa painotetaan kyseisen huippukokouksen vahvistaneen, että kaikkia planeettamme ihmisiä koskettavan globaalin konsensuksen ja kumppanuuden saavuttamisessa on tapahtunut merkittävää edistystä, ja pääsihteeri Annan esittää ”In larger freedom” –raportissaan (2005) YK:n vuosituhatavotteiden heijastavan kiireellisiä, globaalisti jaettuja ja kannatettuja prioriteetteja, joihin organisaation jäsenmaiden tulee keskittyä samana vuonna järjestettävässä huippukokouksessa (UN 2002a, 2; UN 2005a, 10). Myös pääsihteeri Ban korostaa ”The road to dignity by 2030” –raportissaan (2014) uuden kehitysagendan muotoiluprosessin myötä syntynyttä yleistä ymmärrystä universaalin toimintaohjelman tarpeesta ja vaatii YK:n jäsenmaita hyväksymään jaetun vastuun kulttuurin, joka perustuu sovituille universaaleille normeille, globaaleille sitoumuksille ja yhteisille säännöille (UN 2014, 11, 30). Agenda 2030:ssa (2015) korostetaankin, että se on kaikkien YK:n jäsenmaiden hyväksymä ja myös pätee niihin kaikkiin (UN 2015, 3).

Jokaisen diskurssiin osallistujan näkemyksen huomioimisen ja konsensuksen saavuttamisen lisäksi myös solidaarisuus on keskeinen osa diskurssietiikkaa. Habermasin mukaan se toimii yksilöiden tasa-arvoisen kunnioittamisen perustana ja on myös yksi kommunikatiivisen toiminnan sekä yhteisen ymmärryksen saavuttamisen edellytyksistä (ks. Habermas 1990b, 243-245). Aineistosta löytyy yksi dokumentti, jossa solidaarisuuden merkitys nostetaan esille diskurssietiikkaa muistuttavalla tavalla: YK:n jäsenmaat tunnustavat vuoden 2002 Johannesburgin julistuksessa ihmisten välisen solidaarisuuden rakentamisen tärkeyden sekä vaativat kaikkien maailman kulttuurien ja ihmisten välisen dialogin ja yhteistyön edistämistä (UN 2002a, 3).

Poikkeavat dokumentit

Aineistosta löytyy neljä dokumenttia, jotka erottuvat sisältämiensä kehityksen edistämistä oikeuttavien eettisten argumenttien puolesta: vuonna 1972 Tukholmassa järjestetyn YK:n ympäristökonferenssin julistus, vuonna 1986 syntynyt julistus oikeudesta kehitykseen, vuosituhannen vaihteessa hyväksytty vuosituhattajulistus ja vuonna 2015 syntynyt Agenda 2030. Dokumenttien sisällöllisiä eroja tarkastellessani olen keskittynyt pelkkiin YK:n julistuksiin, jotta dokumentit ovat keskenään vertailukelpoisia. Lisäksi olen huomionut, että julistuksissa esiintyvien eettisten argumenttien lukumäärä on riittävän suuri, jotta niihin liittyviä poikkeuksellisia piirteitä ei voi pitää esimerkiksi pelkkänä sattumana. Kaikkiin aineistoon sisältyvien dokumenttien eettisten argumenttien lukumäärät ja prosentuaaliset osuudet on listattu analyysin yhteenveto-osiossa esiintyvässä taulukossa 6 (s. 98).

YK:n ympäristökonferenssin julistus erottuu muista 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla syntyneistä julistuksista siinä, että se on ensimmäinen – ja myös ainoa – dokumentti, josta löytyy diskurssieettinen kehityksen edistämistä oikeuttava argumentti. Oikeutta kehitykseen käsittelevässä julistuksessa taas 80 prosenttia kehitystä oikeuttavista eettisistä argumenteista on deontologisia, mikä on samalla suurin deontologisten oikeutusten suhteellinen osuus koko aineistossa. YK:n vuosituhattajulistuksesta puolestaan löytyy aineiston suurin kosmopolitanististen oikeutusten suhteellinen osuus, yhteensä 57 prosenttia, ja toisaalta vähiten

utilitaristisia oikeutuksia, joita on vain 13 prosenttia kaikista oikeutuksista. Agenda 2030:ssa diskurssieettisiä oikeutuksia on jo 11 prosenttia. Lisäksi agendan osallistavaa, julkisia konsultaatioita sisältänyttä muotoiluprosessia korostetaan sen tekstissä useaan otteeseen.

Kehitystä oikeuttavien eettisten argumenttien käsittelyn sijaan tutkin kuitenkin edellä mainittuja dokumentteja kokonaisuuksina keskittymällä niiden keskeisiin normatiivisiin käytännöllisiin argumentteihin, jotka käsittelevät myös muuta toimintaa kuin kehityksen edistämistä. Ne ovat seurausta poliittisessa keskustelussa ja päätöksenteossa esiintyvistä käytännöllisistä järkeilyistä, joka on sen pohtimista, mitä jossakin tilanteessa tulisi tehdä, ja hyvien toiminnan syiden tarjoamista (Fairclough & Fairclough 2011, 245-246). Kun tietynlaisen toiminnan perusteluihin yhdistetään moraalisia näkökohtia, on kyse normatiivisesta käytännöllisestä argumentista. Tällainen argumentti rakentuu tavallisesti väitteelle, jonka mukaan vallitsevat olosuhteet ja olemassa olevat tavoitteet huomioivan, tietyille arvoille perustuvan toiminnan edistäminen on oikein. Argumentin esittäminen voi johtaa julkiseen sitoumukseen ja päätökseen toimia. (Ibid., 247, 253.) Globaalia kehitystä käsitteleviä YK:n julistuksia voi pitää juuri tällaisina julkisina sitoumuksina ja päätöksinä.

Keskitynkin siihen, millaisia väitteitä ja tavoitteita neljässä valitsemassani dokumentissa esitetään ja miten niissä käsitellään vallitsevia olosuhteita, arvoja ja tavoitteiden saavuttamiseen tähtääviä keinoja. Lisäksi analysoin, millaista perspektiiviä kyseisissä dokumenteissa esiintyvät normatiiviset käytännölliset argumentit ilmaisevat. Tällaisten näkökulmastrategioiden (*perspectivization strategies*) tarkoituksena on asemoida puhujan tai kirjoittajan näkökanta ja toisaalta myös ilmaista yhteys johonkin ideologiseen näkemykseen tai vastaavasti tehdä pesäero siihen (Reisigl & Wodak 2009, 113). Keskeisimmät löydökset on koottu taulukkoon 5 (s. 88).

	1972	1986	2000	2015
Väite	Ympäristön suojeleminen tärkeää: vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin ja taloudelliseen kehitykseen, ihmisten toive ja valtioiden velvollisuus	Oikeus kehitykseen luovuttamaton ihmisoikeus: jokainen ihminen on aktiivinen osallistuja ja edunsaaja	Keskeinen haaste: muuttaa globalisaatio ketään syrjimättömäksi ja tasa-arvoiseksi	Nykyiset haasteet edellyttävät uutta lähestymistapaa: agendan transformatiivisuus; köyhyyden poistaminen suurin yksittäinen haaste
Olosuhteet	Ihmisten kasvanut kyky muovata ympäristöään, alhaisesta kehityksestä aiheutuvat ongelmat	Aiemmat aiheeseen liittyvät julistukset ja sopimukset, YK:n peruskirjaan pohjautuvat velvollisuudet	Etujen ja taakkojen epätasainen jakautuminen, keskinäisriippuvuuden kasvu, historiallinen ajankohta	Suurten haasteiden ja mahdollisuuksien ajankohta; ihmiskunnan ja planeetan tulevaisuus jäsenmaiden käsissä; kaikkia koskettava kehitysagenda
Tavoitteet	Ympäristön suojeleminen, sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen	Kehityksen edistäminen: hyvinvoinnin edistäminen, ihmisoikeuksien toteutuminen	Rauhanomaisempi, vauraampi ja oikeudenmukaisempi maailma; köyhyyden vähentäminen, ympäristön suojeleminen	Köyhyyden poistaminen, kestävän kehityksen edistäminen; ketään ei jätetä kehityksen ulkopuolelle
Arvot	Hyvinvointi, ihmisten arvokkuus, vapaus, tasa-arvo, ihmisten vastuu ympäristöstä	Tasa-arvo, valtioiden vastuu kansalaisistaan ja kehitykselle suotuisista kansainvälisistä olosuhteista	Vapaus, tasa-arvo, solidaarisuus, suvaitsevaisuus, luonnon kunnioittaminen, jaettu vastuu; valtioiden velvollisuudet maailman kaikkia ihmisiä kohtaan	Ihmisoikeudet, ihmisarvo, tasa-arvo, tulevien sukupolvien tarpeet
Keinot	Kansainvälinen yhteistyö, kehitysmaiden tukeminen	Ihmisoikeusloukkausten eliminointi, rauhan ja turvallisuuden edistäminen, kansainvälinen yhteistyö, uusi kansainvälinen talousjärjestys	Globaalit, kehitysmaiden tarpeisiin vastaavat politiikat, avoin kauppajärjestelmä, uusi ympäristönsuojelun etiikka	Globaali kumppanuus, heikoimpien tarpeisiin vastaaminen; jokainen valtio ensisijaisessa vastuussa kehityksestään; globaalin kansalaisuuden ja jaetun vastuun etiikka
Perspektiivi	Sosiaalinen liberalismi	Sosiaalinen liberalismi, uusliberalismi?	Kosmopolitanistinen liberalismi	Kosmopolitanistinen liberalismi, sosiaalinen liberalismi, uusliberalismi

Taulukko 5. Vuoden 1972 YK:n ympäristökongressin julistuksen, vuonna 1986 hyväksytyn julistuksen oikeudesta kehitykseen, vuonna 2000 syntyneen vuosituhattajulistuksen ja vuonna 2015 hyväksytyn Agenda 2030:n keskeiset normatiiviset käytännölliset argumentit eriteltyinä keskeisiin väitteisiin, vallitseviin olosuhteisiin, tavoitteisiin, arvoihin, tavoitteiden saavuttamiseen tähtääviin keinoihin ja argumenttien heijastamiin perspektiiveihin.

Vuonna 1972 Tukholmassa järjestetyn ympäristökonferenssin julistus korostaa tarvetta jäsenmaiden yhteisille periaatteille, jotka ohjaisivat ympäristön suojeluun ja kohentamiseen tähtäävää toimintaa. Dokumentin keskeinen väite on, että ympäristön suojeleminen on merkittävä kysymys, joka vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin ja taloudelliseen kehitykseen ympäri maailman. Lisäksi se on ”koko maailman ihmisten kiireellinen toive” ja kaikkien hallitusten velvollisuus. (UN 1972, 3.) Kontekstina toimii ihmisten kasvanut kyky muovata ympäristöään niin hyvässä kuin pahassakin: ”viisaasti käytettynä” tämä kyky voi ”tarjota kaikille ihmisille kehityksen mukanaan tuomat edut ja parantaa elämänlaatua”, mutta ”väärin tai harkitsemattomasti sovellettuna sama voima voi tuottaa mittaamatonta vahinkoa ihmisille ja ihmisympäristölle” (ibid., 3). Toisaalta myös alhaisen kehityksen ja luonnonkatastrofien negatiiviset ympäristövaikutukset aiheuttavat suuria ongelmia (ibid., 4).

Julistuksessa linjattuihin tavoitteisiin lukeutuukin ihmisympäristön suojelu ja kohentaminen, jonka seuraukset yhdistetään ”parempaan elämään ympäristössä, joka on enemmän sopusoinnussa ihmisten tarpeiden ja toiveiden kanssa” (UN 1972, 3-4). Lisäksi dokumentissa korostetaan taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen merkitystä: molemmat ovat tärkeitä ”otollisen asuin- ja työskentely-ympäristön takaamisessa ihmisille ja sellaisten olosuhteiden luomisessa, jotka ovat välttämättömiä elämänlaadun parantamisessa” (ibid., 4). Nämä tavoitteet liitetään paitsi hyvinvoinnin edistämiseen, myös muihin arvoihin. Julistuksessa painotetaan, että ”kaikista maailman asioista ihmiset ovat arvokkaimpia”, ja sen ensimmäisessä periaatteessa linjataan, että ihmisillä on perustavanlaatuinen oikeus vapauteen, tasa-arvoon ja asiaankuuluviin elinolosuhteisiin sellaisessa ympäristössä, joka sallii ihmisarvoisen ja hyvinvoivan elämän. Lisäksi ihmisillä on vastuu suojella ympäristöä nykyisiä ja tulevia sukupolvia varten, ja julistuksessa myös vedotaan valtioita toimimaan näin ”kaikkien ihmisten ja heidän jälkipolviensa edun nimissä”. (Ibid., 3-4.)

Julistuksessa alleviivataan myös, että ympäristön suojeleminen edellyttää, että ”kaikki kansalaiset ja yhteisöt sekä yritykset ja instituutiot hyväksyvät vastuunsa” ja osallistuvat tasapuolisesti ”yhteisiin pyrkimyksiin” (UN 1972, 4). Toisaalta

kehitys- ja teollistuneilta mailta odotettavat toimet erotetaan toisistaan, ja kansainvälisen yhteistyötä pidetään tärkeänä, jotta kehitysmaita voidaan tukea ”niiden vastuiden mukaisessa toiminnassa” (ibid., 3-4). Lisäksi julistuksessa linjataan, että valtioiden tulisi suunnitella kehitystään integroidulla ja koordinoitulla tavalla taatakseen, että ”kehitys on yhteensopivaa ympäristön suojelemisen ja kohentamisen tarpeen kanssa niiden väestön edun nimissä” (ibid., 4).

Utilitaristinen moraalikäsitelmä – ympäristönsuojelun ja kehityksen edistämisen yhdistäminen niiden positiivisiin vaikutuksiin ja muun muassa ihmisten hyvinvoinnin lisääntymiseen – elää siis melko vahvana vuoden 1972 ympäristökonferenssin julistuksessa, joskin ihmisarvon ja vapauden korostaminen tuovat siihen myös deontologisia vivahteita. Kaikkien ihmisten väliseen tasa-arvoon ja tulevien sukupolvien oikeuksiin viittaaminen puolestaan ovat kosmopolitanistisia elementtejä. Tästä huolimatta julistuksesta on löydettävissä selkeä sosiaalisen liberalismien (ks. Beitz 1999a, 214-215) perspektiivi: valtioilla on sen mukaan ensisijaisia velvollisuuksia omia kansalaisiaan kohtaan, ja kansainvälinen yhteistyön tehtävänä on näiden velvollisuuksien toteutumisen mahdollistaminen.

Vuonna 1986 hyväksytyssä julistuksessa oikeudesta kehitykseen puolestaan linjataan, että oikeus kehitykseen on ”luovuttamaton ihmisoikeus”, ja että ihmisyyksilö on kehityksen keskeinen subjekti. Julistuksen mukaan ihmisen tulisi olla oikeuden kehitykseen ”aktiivinen osallistuja ja edunsaaja”, ja kaikilla ihmisillä on vastuu kehityksestä niin yksilötasolla kuin kollektiivisestikin. (UN 1986, 3-4.) Julistuksen perustana toimivat muun muassa YK:n universaali ihmisoikeuksien julistus (1948), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966), kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (1966), muut aiheeseen liittyvät sopimukset sekä organisaation peruskirjaan perustuva valtioiden velvollisuus ”edistää kaikkien [ihmisten] ihmisoikeuksien ja perustavanlaatuisien vapauksien kunnioittamista sekä noudattamista” (ibid., 1-2). Lisäksi siinä mainitaan, että kehitys on ”kokonaisvaltainen taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja

poliittinen prosessi, joka tähtää koko väestön ja kaikkien yksilöiden hyvinvoinnin jatkuvaan parantamiseen heidän aktiivisen, vapaan ja mielekkään osallistumisensa pohjalta sekä siitä seuraavaan hyötyjen oikeudenmukaiseen jakautumiseen” sekä tuodaan esille huoli olemassa olevista esteistä kehitykselle (ibid., 1-2).

Keskeisiksi tavoitteiksi julistuksessa nousevatkin kehityksen edistäminen ja siihen yhdistetty ihmisten hyvinvoinnin lisääminen, ihmisoikeuksien ja perustavanlaatuisten vapauksien toteutuminen sekä oikeuden kehitykseen toteutumisen parantuminen (UN 1986, 1, 3, 6). Nämä yhdistyvät periaatteeseen ihmisten tasa-arvoisesta kohtelusta (ibid., 5). Tämän lisäksi julistuksen arvoissa korostuu ajatus valtioiden vastuusta ja velvollisuuksista: ihmisten ja yksilöiden kehitykselle suotuisten olosuhteiden luominen on heidän valtioidensa ensisijainen vastuu, ja valtioilla on oikeus ja velvollisuus muotoilla sopivia kansallisia kehityspolitiikkoja (ibid., 3-4). Toisaalta dokumentissa korostetaan, että valtioiden vastuulla on myös luoda sellaiset kansainväliset olosuhteet, jotka ovat suotuisat oikeuden kehitykseen toteutumiselle, ja niillä on velvollisuus tehdä yhteistyötä kehityksen edistämiseksi (ibid., 4).

Keinoiksi julistuksessa linjattujen tavoitteiden saavuttamiseksi listataan edellä mainittujen lisäksi muun muassa törkeiden ihmisoikeusloukkausten eliminointi sekä kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden edistäminen (UN 1986, 2-3). Kansainvälistä yhteistyötä pidetään myös tärkeänä, kehitysmaiden ponnisteluja täydentävänä tekijänä (ibid., 4). Lisäksi valtioiden tulisi ”toteuttaa oikeutensa ja täyttää velvollisuutensa - - edistämällä uutta kansainvälistä talousjärjestystä, joka perustuu suvereeniin tasa-arvoon, keskinäisriippuvuuteen, kaikkien valtioiden yhteisiin intresseihin ja yhteistyöhön, sekä kannustamalla ihmisoikeuksien noudattamiseen ja toteutumiseen” (ibid., 4).

Ihmisoikeuksien keskeinen asema ja ihmisten asettaminen toiminnan perimmäiseksi päämääräksi sekä yksilöiden vapauksien ja valtioiden velvollisuuksien korostaminen tekevät oikeutta kehitykseen käsittelevästä julistuksesta sävyltään hyvin deontologisen. Kehityksen yhdistäminen tasa-arvoisesti kaikkien yksilöiden hyvinvoinnin parantamiseen ja kaikkien yksilöiden

ihmisoikeuksien kunnioittamisen painottaminen puolestaan viittaavat kosmopolitanistiseen moraalikäsitteeseen. Toisaalta vuoden 1972 ympäristöjulistuksen tavoin sosiaalisen liberalismiin perspektiivi ilmenee näkemyksessä valtioiden ensisijaisista velvollisuuksista omia kansalaisiaan kohtaan sekä kansainvälisestä yhteistyöstä näiden velvollisuuksien täydentäjänä, ja ”uusi kansainvälinen talousjärjestys” – jonka sisältöä ei käsitellä julistuksessa edellä olevaa lainausta laajemmin – saattaa tasa-arvon ja ihmisoikeuksien korostamisesta huolimatta heijastaa myös aikakaudelle tyypillisiä uusliberalistisia arvoja.

Vuonna 2000 hyväksytyssä vuosituhatjulistuksessa YK:n jäsenmaat pitävät nykyajan keskeisenä haasteena sen takaamista, että ”globalisaatiosta tulee positiivinen voima kaikille maailman ihmisille”. Globalisaation muuttaminen ketään syrjimättömäksi ja tasa-arvoiseksi edellyttää kuitenkin ”laajoja ja jatkuvia pyrkimyksiä luoda jaettu tulevaisuus, joka perustuu yhteiselle ihmisyydellemme kaikessa moninaisuudessaan”. (UN 2000, 2.) Kontekstina näille väitteille toimivat globalisaation tuomien etujen ja taakkojen tämänhetkinen hyvin epätasainen jakautuminen ja YK:n peruskirjan ”ajattomat ja universaalit” periaatteet, joiden merkitys ja kyky inspiroida ovat julistuksen mukaan kasvaneet valtioiden ja ihmisten välisten yhteyksien ja keskinäisriippuvuuden kasvun seurauksena (ibid., 1). Lisäksi julistuksen ajankohta on erityinen: se on syntynyt historiallisella hetkellä ”uuden vuosituhatvuoden aamunkoitossa” (ibid., 1, 9).

Vuosituhatjulistuksen perimmäisenä tavoitteena on rauhanomaisemman, vauraamman ja oikeudenmukaisemman maailman rakentaminen. Tämän lisäksi jäsenmaat sitoutuvat tukemaan muun muassa kaikkien maiden ”suvereenin tasa-arvon” ylläpitämistä ja ihmisoikeuksien, perustavanlaatuisien vapauksien sekä kaikkien ihmisten yhtäläisten oikeuksien kunnioittamista. (UN 2000, 1.) Ne aikovat tehdä kaikkensa ”vapauttaakse[en] väke[nsä] sodan kurimuksesta - - [sekä] äärimmäisen köyhyyden kurjista ja epäinhimillisistä oloista” (ibid., 2, 4). Jäsenmaat painottavat julistuksessa myös, että ”meidän tulee tehdä kaikkemme vapauttaaksemme koko ihmiskunnan, ennen kaikkea lapsemme ja lapsenlapsemme, uhasta joutua elämään ihmisten toiminnan peruuttamattomasti

tuhoamalla planeetalla, jonka resurssit eivät ole riittäviä tyydyttämään heidän tarpeitaan” (ibid., 6). Lisäksi ne lupaavat edistävää demokratiaa ja ihmisoikeuksia, suojella heikossa asemassa olevia ja tehdä YK:sta tehokkaamman välineen näiden kaikkien tavoitteiden edistämisessä (ibid., 6-8).

Vuosituhatjulistuksessa nostetaan myös esille arvoja, jotka ovat ”välttämättömiä kansainvälisille suhteille 21. vuosisadalla” (UN 2000, 2). Näihin lukeutuvat vapaus, tasa-arvo, solidaarisuus, suvaitsevaisuus, luonnon kunnioittaminen ja jaettu vastuu. YK:n jäsenmaat tunnustavatkin, että niiden erillisten vastuiden lisäksi, joita valtioilla on omia yhteiskuntiaan kohtaan, niillä on myös kollektiivinen vastuu ylläpitää ihmisarvon, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden periaatteita globaalilla tasolla. Lisäksi valtioiden päämiehillä on velvollisuuksia kaikkia maailman ihmisiä, etenkin kaikkein heikoimmassa asemassa olevia, kohtaan. (Ibid., 1-2.) Julistuksessa peräänkuulutetaan sellaisia globaalin tason politiikkoja, jotka vastaavat kehitysmaiden tarpeisiin. Lisäksi jokaisen yksittäisen tavoitteen yhteydessä on listattu lukuisia sen saavuttamiseen liittyviä keinoja: jäsenmaat ovat esimerkiksi päättäneet luoda ”kehitystä ja köyhyyden poistamista edistävän ympäristön” ja ne ovat sitoutuneet ”avoimeen, oikeudenmukaiseen, sääntöihin perustuvaan, ennustettavissa olevaan ja syrjimättömään” monenkeskiseen kauppa- ja finanssijärjestelmään. (Ibid., 2, 4.) Lisäksi ne ovat päättäneet omaksua kaikkea ympäristötoimintaansa koskettavan ”uuden ympäristönsuojelun ja hoitamisen etiikan” (ibid., 6).

Vuosituhatjulistus eroaa vuoden 1972 ympäristöjulistuksesta ja vuoden 1986 oikeutta kehitykseen käsittelevästä julistuksesta ennen kaikkea siinä, että julistuksessa nostetaan esille kosmopolitaneettisen liberalismiin (ks. Beitz 1999a, 182) mukainen näkemys velvollisuuksista, joita valtioilla on myös muita kuin omia kansalaisiaan kohtaan. Vuosituhattulistuksen vahvasti kosmopolitaneettista näkökulmaa ilmentävät myös yksilöiden välisen tasa-arvon, tulevien sukupolvien oikeuksien sekä yhteisen ihmisyyden korostaminen, ja lisäksi ihmisoikeuksien sekä velvollisuuksien merkityksen painottaminen heijastavat deontologista moraalikäsitystä. Toisin kuin vuoden 1986 julistuksessa oikeudesta kehitykseen, globaaliin kauppapolitiikkaan liittyviä toimia käsitellään köyhiä valtioita

suosivasta näkökulmasta: teollistuneita maita vaaditaan muun muassa poistamaan tullimaksut ja kiintiöt vähiten kehittyneiden maiden vientituotteilta, toimeenpanemaan velanlievitysohjelmia sekä mitätöimään kahdenvälisiä velkoja sellaisilta valtioilta, jotka sitoutuvat selvästi köyhyyden vähentämiseen (UN 2000, 4).

Vuonna 2015 syntyneessä Agenda 2030:ssa painotetaan, että aiemmissa kestävästä kehitystä käsitelleissä konferensseissa tunnistettuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää uutta lähestymistapaa. Uuden kehitysagendan hyväksyminen onkin ”historiallinen päätös kokonaisvaltaisesta, kauaskantoisesta ja ihmiskeskeisestä joukosta universaaleja ja transformatiivisia päämääriä ja tavoitteita” – yli kaksi vuotta kestäneen konsultaatioprosessin myötä syntynyt toimintasuunnitelma on YK:n kaikkien jäsenmaiden hyväksymä ja koskettaa niitä kaikkia. (UN 2015, 3, 5.) Jäsenmaat linjaavat köyhyyden poistamisen olevan suurin globaali haaste ja kestävä kehityksen välttämätön edellytys. Ne myös toteavat, että mikäli agenda toteutuu kokonaisuudessaan, ”kaikkien elämä kohenee huomattavasti ja maailmamme muuttuu paremmaksi” (ibid., 1-2). Käsillä olevaa hetkeä kuvataan agendassa ”valtavien haasteiden”, mutta toisaalta myös ”suunnattomien mahdollisuuksien”, ajaksi: YK:n jäsenmaat tunnistavat, että ihmiskunnan ja planeetan tulevaisuus on niiden käsissä (ibid., 5, 12).

Agenda 2030 on ”toimintasuunnitelma ihmisille, planeetalle ja vauraudelle”: sen tavoitteena on ”vapauttaa ihmiskunta köyhyyden ja puutteen tyranniasta sekä parantaa ja turvata planeettamme” (UN 2000, 1). Jäsenmaat sitoutuvat agendassa edistämään kestävästä kehitystä sen taloudellisella, sosiaalisella ja ympäristöllisellä osa-alueella ja pyrkivät jatkamaan vuosituhattavoitteiden keskeneräistä työtä. Yhteensä agendassa on 17 kestävä kehityksen tavoitetta, jotka liittyvät muun muassa köyhyyden ja nälänhädän poistamiseen, terveen elämän ja hyvinvoinnin takaamiseen, jatkuvan, ketään syrjimättömän talouskasvun edistämiseen ja rauhanomaisten yhteiskuntien tukemiseen. (Ibid., 3, 14.) YK:n jäsenmaat visioivat agendassa maailman, jossa ”kunnioitetaan universaaleja ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa, oikeusturvaa, oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, syrjimättömyyttä, rotua, syntyperää ja kulttuurista monimuotoisuutta sekä tasa-arvoista

mahdollisuutta ihmispotentiaalin täyteen hyödyntämiseen ja jaetun vaurauden edistämiseen” (ibid., 4). Ne myös lupaavat, että ketään ei jätetä kehityksen edistämisen ulkopuolelle (ibid., 3).

Ihmisoikeudet, ihmisarvo ja tasa-arvo nousevatkin Agenda 2030:ssa tärkeiksi arvoiksi, ja niiden ohella siinä korostetaan muun muassa nykyisten ja tulevien sukupolvien tarpeita sekä ihmisten toimien ja luonnon välistä harmoniaa (UN 2015, 2-3). Keskeistä agendan toimeenpanossa on ”elvytetty kestävän kehityksen globaali kumppanuus”, joka rakentuu globaalin solidaarisuuden hengelle ja keskittyy erityisesti kaikkein köyhimpien ja heikoimmassa asemassa olevien tarpeisiin. Siihen osallistuvat kaikki maat, sidosryhmät ja ”kaikki ihmiset”. (Ibid., 2.) Agendassa kuitenkin tunnistetaan, että jokainen valtio on ensisijaisessa vastuussa taloudellisesta ja sosiaalisesta kehityksestään, ja ”kansallisten politiikkojen sekä kehitysstrategioiden merkitystä ei voida korostaa liikaa” (ibid., 10, 28). Toisaalta jäsenmaat sitoutuvat vaalimaan kulttuurien välistä ymmärrystä, suvaitsevaisuutta, keskinäistä kunnioitusta ja ”globaalin kansalaisuuden sekä jaetun vastuun etiikkaa” (ibid., 10). Nämä myös liitetään muun muassa ihmisoikeuksien ohella teemoihin, joita koululaisille tulisi opettaa kestävän kehityksen edistämiseksi (ibid., 17).

Agenda 2030:sta on löydettävissä edellä käsiteltyjä julistuksia selkeämmin viittauksia kaikkiin tässä tutkielmassa käsiteltäviin moraalikäsitteisiin. Kaikkien ihmisten tasa-arvoisen huomioimisen korostaminen globaalissa kehityspolitiikassa ja muun muassa suvaitsevaisuuden sekä globaalin kansalaisuuden alleviivaaminen ovat selkeästi kosmopolitaneettisia elementtejä. Utilitaristinen moraalikäsite heijastuu ennen kaikkea tavoitteessa muuttaa maailmaa paremmaksi ja taata ihmisten hyvinvointi, ja ihmisoikeuksien sekä ihmisarvon korostaminen taas ilmentävät deontologista moraalikäsitettä. Agendan osallistavan syntyprosessin painottaminen – joka käy ilmi ennen kaikkea yltä löytyvästä diskurssieettisistä oikeutuksista analysoivasta osiosta (s. 80-86) – puolestaan kertoo diskurssieettisistä arvoista.

Agendassa esiintyvä perspektiivi ei kuitenkaan ole yksiselitteinen: toisaalta siinä esille nostettu ”globaali kumppanuus” vaikuttaa viittaavan toimintaan, jossa valtiorajat jäävät moraalisesti merkityksettömiksi, mutta toisaalta agendassa myös korostetaan valtioiden ensisijaista vastuuta omasta kehityksestään. Tässä mielessä se on siis tietynlainen sekoitus kosmopolitanistista ja sosiaalista liberalismia. Vuosituhattulistuksen tavoin YK:n jäsenmaat sitoutuvat myös Agenda 2030:ssa edistämään ”universaalia, sääntöihin perustuvaa, avointa, läpinäkyvää, ennustettavissa olevaa, ketään syrjimätöntä ja oikeudenmukaista” monenvälistä kauppajärjestelmää, mutta nyt sillä viitataan Maailman kauppajärjestön (WTO) alaiseen toimintaan ja ”mielekkääseen kaupan vapauttamiseen” (UN 2015, 29). Uusi kehitysagenda vaikuttaisikin heijastavan myös uusliberalistisia ihanteita.

Yhteenveto

Tavoissa, joilla globaalin kehityksen edistämistä oikeutetaan vuosina 1969-2015 julkaistuissa YK:n kehitysjulistuksissa, -raporteissa ja muissa aiheeseen liittyvissä virallisissa dokumenteissa, on tapahtunut useita selkeitä, joskin suuruudeltaan melko vaatimattomia, muutoksia. Kyseiset muutokset liittyvät ennen kaikkea kosmopolitanismia ja diskurssietiikkaa heijastavien eettisten argumenttien yleistymiseen sekä deontologista moraalikäsitystä heijastavien argumenttien vähenemiseen 1990-luvulta alkaen. Myös näiden argumenttien kirjo, jota olen pyrkinyt kuvaamaan jakamalla niitä erilaisiin kategorioihin, on muuttunut.

Kuten analyysin alkupuolella käy ilmi, kaikissa aineistoon kuuluvissa dokumenteissa esiintyy kosmopolitanistisia elementtejä. Niiden suhteellisessa osuudessa näyttää kuitenkin tapahtuneen hienoista kasvua: vuonna 1992 hyväksytty Rion julistus on ensimmäinen aineistoon kuuluva dokumentti, jossa kosmopolitanististen argumenttien osuus ylittää kolmeenkymmeneen prosenttiin, ja etenkin 2000-luvun alussa niiden osuus on tätäkin suurempi (ks. taulukko 6, s. 98). Niin ikään Rio+20 –huippukokouksen loppuasiakirjassa (2012) ja YK:n uuden Agenda 2030:n (2015) sisältöä käsittelevissä dokumenteissa kosmopolitanistisia argumentteja esiintyy runsaasti, joskin niiden osuus jää molemmissa hieman alle kolmenkymmenen prosentin. Vuosina 2002-2012 puolestaan on havaittavissa selvä notkahdus – kosmopolitanismia heijastavien eettisten argumenttien osuus

putoaa niissä vain kymmenen prosentin tuntumaan –, joten lineaarisesta kasvusta ei kuitenkaan voi tässä yhteydessä puhua.

Kosmopolitanistista sanastoa sisältävät eettiset argumentit, joilla kehityksen edistämistä oikeutetaan viittaamalla yhteiseen ihmisyyteen, jaettuun tulevaisuuteen ja maailmankansalaisuuteen, ovat yleistyneet 2000-luvun alun aikana – ennen tätä niitä ei esiintynyt aineistossa yhtä poikkeusta lukuun ottamatta lainkaan. Näiden argumenttien suhteellinen osuus on kuitenkin edelleen melko vaatimaton: niiden yhteenlaskettu osuus muodostaa noin 15-20 prosenttia kaikista kosmopolitanistisista oikeutuksista, ja vuoden 2005 jälkeen ne ovat harventuneet (ks. taulukko 1). Myös keskinäisriippuvuuden moraaliseen velvoittavuuteen ja globaaliin vastuuseen liittyvät argumentit ovat yleistyneet samalla aikavälillä. Erilaisten kulttuurien kunnioittamiseen liittyviä argumentteja esiintyy niin ikään vuosituhannen vaihteen tuntumassa, ja kosmopolitanismille vastakkaista sosiaalista liberalismia heijastavat, valtiorajoille moraalista painoarvoa antavat eettiset argumentit ovat vähentyneet samasta ajankohdasta lähtien.

Kosmopolitanististen argumenttien hienoisen kasvun myötä olisi luontevaa päätellä, että myös teoriaan suuresti vaikuttanutta deontologiaa heijastavien argumenttien suhteellinen osuus olisi kasvanut. Kuten analyysistä käy ilmi, näin ei kuitenkaan ole tapahtunut: utilitarismiin sisältyvää moraalikäsitystä heijastavien argumenttien osuus on pysynyt suhteellisen tasaisena, kun deontologisten argumenttien osuus puolestaan on vähentynyt 1990-luvun puolivälistä lähtien.

Utilitarististen ja deontologisten argumenttien kirjossa on kuitenkin tapahtunut muutoksia tarkasteltavalla aikavälillä. Kehityksen edistämisen ja hyvinvoinnin lisäämisen yhdistävät argumentit ovat vähentyneet 2000-luvun alusta lähtien: vuosituhanteen vaihteen jälkeen niitä esiintyy vain kolmessa aineistoon kuuluvassa dokumentissa, ja uudessa Agenda 2030:ssa (2015) ne loistavat poissaolollaan (ks. taulukko 2). YK:n jäsenmaiden jaettua vastuuta kehityksen edistämisessä puolestaan on alettu korostaa 2000-luvun alkupuolelta lähtien paitsi pääsihteerien raporteissa, myös Agenda 2030:ssa.

Oikeutus	1969	1972	1982	1986	1987	1992a	1992b	1994a	1994b	1995a	1995b	2000a	2000b	2002a	2002b	2005a	2005b	2010	2012	2014	2015
Kosmopolitanismi %	4	7	2	5	5	3	1	8	10	11	6	15	13	7	1	6	2	1	6	25	15
	17 %	24 %	25 %	25 %	8 %	30 %	13 %	24 %	27 %	22 %	46 %	33 %	57 %	39 %	50 %	11 %	13 %	10 %	55 %	28 %	28 %
Utilitarismi %	9	13	5	3	36	2	5	17	11	22	4	14	3	6	1	25	6	8	4	24	16
	38 %	45 %	63 %	15 %	57 %	20 %	63 %	50 %	30 %	43 %	31 %	30 %	13 %	33 %	50 %	47 %	38 %	80 %	36 %	27 %	30 %
Deontologia %	10	11	2	16	12	4	0	6	15	15	8	13	9	4	0	12	6	1	3	28	10
	42 %	38 %	25 %	80 %	19 %	40 %	0 %	18 %	41 %	29 %	62 %	28 %	39 %	22 %	0 %	23 %	38 %	10 %	27 %	31 %	19 %
Diskurssietiikka %	0	1	0	0	2	1	1	1	3	2	0	3	0	3	0	2	0	0	0	12	6
	0 %	3 %	0 %	0 %	3 %	10 %	13 %	3 %	8 %	4 %	0 %	7 %	0 %	17 %	0 %	4 %	0 %	0 %	0 %	13 %	11 %
Muut %	4	2	1	0	14	2	1	6	2	9	0	7	3	2	0	12	3	1	1	13	12
	17 %	7 %	13 %	0 %	22 %	20 %	13 %	18 %	5 %	18 %	0 %	15 %	13 %	11 %	0 %	23 %	19 %	10 %	9 %	14 %	23 %
Useaan kategoriaan kuuluvat %	3	5	2	4	6	2	0	4	4	8	5	6	5	4	0	4	1	1	3	12	6
	13 %	17 %	25 %	20 %	10 %	20 %	0 %	12 %	11 %	16 %	38 %	13 %	22 %	22 %	0 %	8 %	6 %	10 %	27 %	13 %	11 %
Kaikki oikeutukset	24	29	8	20	63	10	8	34	37	51	13	46	23	18	2	53	16	10	11	90	53

Taulukko 6. Kosmopolitanismia, utilitarismia, deontologiaa ja diskurssietiikkaa heijastavien argumenttien sekä näiden kategorioiden ulkopuolelle jäävien argumenttien lukumäärät ja prosentuaaliset osuudet. Useaan kategoriaan kuuluvien argumenttien lukumäärä on vähennetty kussakin dokumentissa esiintyvien oikeutusten kokonaismäärästä (eli jokainen aineistossa esiintyvä oikeutus on laskettu kokonaismäärään vain kerran). Dokumenteissa, joissa esiintyy runsaasti useampaan kategoriaan kuuluvia oikeutuksia, oikeutusten yhteenlaskettu prosentuaalinen osuus saattaa kuitenkin olla suurempi kuin 100 %.

Kyseisissä dokumenteissa tällaisten argumenttien suhteellinen osuus on vajaat 15 prosenttia kaikista utilitaristisista oikeutuksista.

Deontologista moraalikäsitystä heijastavissa argumenteissa kehityksen edistämisen ja ihmisyyden periaatteen yhdistävien näkemysten yleisyys on lisääntynyt 1990-luvun alusta lähtien, ja niitä löytyy erityisen runsaasti Rio+20 – huippukokouksen ”The future we want” – loppuasiakirjasta (2012) ja Agenda 2030:sta (2015) – ensiksi mainitussa ne muodostavat 67 prosenttia kaikista deontologisista oikeutuksista, jälkimmäisessä neljäkymmentä prosenttia (ks. taulukko 3). Niin ikään ihmisarvoon liittyvät argumentit ovat yleistyneet: ennen vuotta 1994 niitä esiintyy pelkästään sosiaalisen edistyksen ja kehityksen julistuksessa (1969), vuoden 1972 ympäristöjulistuksessa ja Nairobin julistuksessa (1982), kun tämän jälkeen niitä löytyy kaikista dokumenteista lukuun ottamatta Johannesburgin julistuksen toimeenpanosuunnitelmaa (2002), vuonna 2010 järjestetyn, vuosituhattavotteiden saavuttamista käsitelleen korkean tason kokouksen loppuasiakirjaa ja Rio+20 –huippukokouksen loppuasiakirjaa (2012). Niiden suhteellisessa osuudessa ei tosin ole tapahtunut suuria muutoksia.

Myös argumentteja, joissa kehityksen edistäminen oikeutetaan viittaamalla ihmisoikeuksiin ja muihin oikeuksiin, esiintyy suhteellisen runsaasti: kahdessa kolmasosassa aineistoon kuuluvista dokumenteista ne muodostavat kaksikymmentä prosenttia tai enemmän kaikista deontologisista oikeutuksista. Toisaalta 2000-luvulta on löydettävissä neljä asiakirjaa, joista niitä ei löydy ollenkaan, kun vuosien 1969-1995 välillä tällaisia tapauksia on vain kaksi. Jaettua vastuuta korostavien argumenttien hienoisesta yleistymisestä huolimatta YK:n jäsenmaiden velvollisuuksia koskevat argumentit eivät kuitenkaan ole yleistyneet, vaan niitä esiintyy hyvin harvakseltaan. Kiinnostava huomio on myös se, että vaikka utilitaristiset, yleisellä tasolla tapahtuvaan hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät argumentit ovat vähentyneet 2000-luvulla, samalla ajanjaksolla esiintyy kuitenkin deontologiaa heijastavia, muiden ihmisten hyvinvoinnin ja onnellisuuden edistämistä korostavia argumentteja.

Diskurssietiikkaa heijastavien argumenttien, etenkin kehityksen ja ihmisten tahdon yhdistävien oikeutusten, osuus puolestaan on kasvanut 1990-luvun alusta lähtien, vaikka niiden kokonaisuus onkin pysynyt vaatimattomana: se nousee kymmeneen prosenttiin ensimmäisen kerran vuoden 1992 Rion julistuksessa ja nousee tämän rajan yli myös kyseisen julistuksen toimeenpanosuunnitelmassa (13 %), vuoden 2002 Johannesburgin julistuksessa (17 %) sekä pääsihteeri Banin vuonna 2014 julkaistussa ”The road to dignity by 2030” -raportissa (13 %) ja seuraavana vuonna hyväksytyssä Agenda 2030:ssa (11 %) (ks. taulukot 4 ja 6). Keskeistä tässä kehityksessä on se, että Banin raportti ja Agenda 2030 liittävät nämä argumentit myös sosiaalisen kehityksen edistämiseen. Kyseisissä dokumenteissa esiintyy erityisen paljon ihmisten tahtoon viittaavia ja näitä hyvin paljon muistuttavia argumentteja.

Kiinnostavaa on myös se, että utilitaristiseen teoriaan sisältyvä käsitys ihmisten intressien ja pyrkimysten tasa-arvoisesta kohtelusta muistuttaa sekin pitkälti diskurssietiikan painottamaa muiden ihmisten perspektiivien omaksumista, ja näitä kahdenlaisia argumentteja myös esiintyy pitkälti samoissa dokumenteissa, kuten Brundtlandin komission raportissa (1987), Kööpenhaminan julistuksessa (1995) ja pääsihteeri Annanin 2000-luvulla kirjoittamissa raporteissa (ks. taulukot 2 ja 4). Pääsihteeri Banin ”The road to dignity by 2030” -raportista (2014) ja Agenda 2030:sta (2015) niitä ei kuitenkaan enää löydy. Tämä muutos olisi mahdollista tulkita niin, että vuoden 2005 jälkeen kehityksen edistäminen on alettu yhdistää aineistoon kuuluvissa dokumenteissa ihmisten intressien kunnioittamisen sijaan enenevässä määrin heidän varsinaiseen tahtoonsa.

Moraalikehityksen ja kollektiivisen oppimisen näkökulmasta tarkasteltuna analyysin tulokset eivät ole yksiselitteisiä. Kohlbergin moraalikehitysteorian kuudennelle eli ylimmälle vaiheelle ominainen ihmisarvon korostaminen (ks. Kohlberg 173, 632) – kuten myös Kantin ihmisyyden periaate – on yleistynyt aineistoon kuuluvissa dokumenteissa, mutta siihen kiinteästi sidoksissa oleva oikeuksien ja velvollisuuksien korrelatiivisuus ei ole juurikaan kasvanut. Habermasin diskurssieettisen teorian ominaispiirteitä heijastavat argumentit ovat niin ikään lisääntyneet, mutta ne eivät nouse yhdessäkään dokumentissa

läheskään keskeisimmäksi kehityksen edistämisen oikeuttajaksi. Näiden argumenttien voisi tulkita edustavan myös näkemystä dialogin käymisen ja moraalisen näkökulman hyödyntämisestä kaikkien yksilöiden tasa-arvoisen kunnioittamisen takaamiseksi, joka on olennainen osa Kohlbergin moraalikehitysteorian kuudetta vaihetta (ks. Kohlberg, Boyd & Levine 1990, 154). Kyseiset muutokset eivät kuitenkaan ole tapahtuneet utilitarististen oikeutusten suhteellisen osuuden vähenemisen kustannuksella, ja myös edellä mainitut, valtioiden jaettua vastuuta korostavat argumentit vaikuttavat ilmentävän pääasiassa rationaalista huolta ihmisten hyvinvoinnista, joka kuuluu moraalikehityksen viidenteen vaiheeseen (ks. Kohlberg 1973, 637).

Aineistosta nousee kuitenkin esille joitain säännönmukaisuuksia: kestävän kehityksen edistämistä käsittelevissä dokumenteissa esiintyy pääsääntöisesti enemmän utilitaristisia, moraalikehityksen viidettä vaihetta vastaavia argumentteja, ja sosiaalista kehitystä käsittelevissä dokumenteissa moraalikehityksen kuudenteen vaiheeseen kuuluvat deontologiset oikeutukset ovat yleisempiä. Varsinaista lineaarista kehitystä ei kuitenkaan ole havaittavissa. Esimerkiksi vuonna 1969 hyväksytyssä sosiaalista edistystä ja kehitystä käsittelevässä julistuksessa ja vuonna 1986 syntyneessä julistuksessa oikeudesta kehitykseen deontologisten oikeutusten suhteellinen osuus on suurempi kuin yhdessäkään 2000-luvun dokumentissa, ja vuonna 2000 hyväksytyssä YK:n vuosituhatjulistuksessa niiden osuus on niin ikään suurempi kuin vuonna 2015 syntyneessä Agenda 2030:ssa. Toisaalta uudessa YK:n kestävän kehityksen agendassa esiintyy moraalikehityksen ylimpään vaiheeseen kuuluvia diskurssieettisiä oikeutuksia, jotka puolestaan puuttuvat kokonaan edellä mainituista dokumenteista.

Analyysin perusteella ei siis voi väittää, että YK:n kehityspoliittisissa julistuksissa ja muissa dokumenteissa tarkasteltavana ajanjaksona esiintyvät, kehityksen oikeuttamiseen liittyvät muutokset ilmentäisivät Kohlbergin moraalikehitysteorian mukaista, postkonventionaaliselle tasolle sijoittuvaa kehitystä. Tällaisen oletuksen tekeminen saattaisi olla alunperinkin hieman ongelmallista, sillä Kohlberg myöntää itsekkin, ettei yksilön moraalikäsitys

tavanomaisesti vastaa vain yhtä kehitysvaihetta (Kohlberg 1971, 171). Lisäksi yksilön oma moraalikäsitelmä saattaa erota tietyn sosiaalisen ryhmän kehitysvaiheesta, ja ympäristöllä voi olla vaikutusta siihen, millaista moraalisia päätöksiä yksilöt tekevät ryhmän jäseninä (Sonnert 1994, 128). Toisaalta myös ryhmät voivat sisäistää, institutionalisoida ja oikeuttaa normeja, jolloin tällainen ”moraalinen ilmapiiri” saattaa mahdollistaa niiden toiminnan selittämisen (Kohlberg, Levine & Hewer 1983, 8). Ongelmallisuudestaan huolimatta Kohlbergin teoriaan sisältyvät moraalikehityksen eri vaiheiden kategoriat ovat kuitenkin hyödyllisiä kehitystä oikeuttavissa argumenteissa tapahtuneiden muutosten jäsentämisessä, ja niistä saattaisi olla myös apua näiden argumenttien kritisoimisessa ja kehittämisessä.

Analyysissa esiin nousseiden muutosten voisi sen sijaan sanoa muistuttavan Habermasin näkemystä moraalikehityksen postkonventionaalisella tasolla tapahtuvasta kehityksestä, joka ei ilmene siirtymänä utilitarismista deontologiseen moraalikäsitelmään, vaan vuorovaikutuksen kasvusta seuraavana pyrkimyksenä oikeuttaa moraaliperiaatteet diskurssin kautta (ks. Habermas 1990a, 130-132, 172). Tämä muutos on toki hyvin pieni, ja voisikin olla mielekkäämpää kuvata sitä pikemminkin mahdolliseksi, vielä täysin realisoitumattomaksi muutokseksi, jonka toteutumista ei voi kuitenkaan pitää vääjäämättömänä.

Globaalin kehityksen edistämistä oikeuttavien argumenttien tarkastelun yhteydessä on kuitenkin huomioitava, että näiden argumenttien kirjossa tapahtuneet muutokset eivät anna koko kuvaa tarkastelun kohteena olevissa dokumenteissa esiintyvistä moraalikäsitelmistä, arvoista ja ideologioista. Tämä ilmenee hyvin aineistosta esille nousevien, sisällöltään poikkeavien dokumenttien analyysistä: vaikka YK:n ympäristökonferenssin julistus (1972), julistus oikeudesta kehitykseen (1986) ja Agenda 2030 (2015) sisältävät suhteellisen runsaasti (25-28 %, ks. taulukko 6) kosmopolitaneettisia eettisiä argumentteja, niissä esitellyt keinot asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ilmentävät kosmopolitaneettisen liberalismien sijaan sosiaalista liberalismia ja paikoin myös uusliberalistisia arvoja. Se, kuinka kansainvälisiä politiikkatavoitteita ja sitoumuksia oikeutetaan, auttaa kuitenkin omalta osaltaan ymmärtämään

globaalin hallinnan taustalta löytyviä moraalisia arvoja ja niihin liittyviä muutosmahdollisuuksia. Tämän vuoksi analyysissa tehdyt havainnot ovat hyödyllisiä sekä YK:n kehityspolitiikan kehittämisen että globaalin etiikan tutkimuksen kannalta.

7 Havaitun muutoksen selittäminen

Viime vuosikymmenien aikana YK:n kehitystavoitteiden oikeutuksessa tapahtuneiden hienoisten muutosten – diskurssieettisten argumenttien lisääntymisen, ihmisarvoa ja valtioiden jaettua vastuuta korostavien näkemysten yleistymisen ja kosmopolitanististen, muun muassa yhteiseen ihmisyyteen ja maailmankansalaisuuteen viittaavien argumenttien kasvun 2000-luvun alussa – voi katsoa olevan seurausta useista ilmiöistä, kuten kestävän kehityksen ja inhimillisen kehityksen paradigmojen lujittumisesta ja kosmopolitanistisen teorian suosion kasvusta 1990-luvulta lähtien. Tässä luvussa käsitellenkin sitä, miten kyseiset ilmiöt ovat vaikuttaneet YK:n kehityspolitiikan muotoutumiseen. Sitä ennen esittelen kuitenkin lyhyesti YK:n kehityspolitiikan tärkeimpiä trendejä 1960-luvulta nykypäivään.

YK:n kehityspolitiikan vuosikymmenet

Vuonna 1945 syntynyttä YK:n peruskirjaa voi pitää ensimmäisenä globaalin kehityksen edistämiseen tähdänneenä tiekarttana, joka piti sisällään organisaation jäsenmaiden sopimat periaatteet, säännöt ja politiikkatavoitteet. Sitä seurasi vuonna 1948 hyväksytty yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus. 1960-luvun alusta lähtien kehittyvien ja teollistuneiden maiden välisen kuilun kuromiseen alettiin kiinnittää enemmän huomiota, ja YK:n jäsenmaat päättivät 1960-, 1970-, 1980- ja 1990-luvuille sijoittuneista ensimmäisen, toisen, kolmannen ja neljännen kehityksen vuosikymmenen strategioista. Nämä kehityksen edistämiseen pyrkivät toimet heijastivat kuitenkin ylhäältä päin määräytyvää kehitysnäkemystä ja keskittyivät ennen kaikkea taloudellisen kehityksen edistämiseen köyhimmissä maissa. (Pronk 2015, 366-367; Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 18, 22.)

1970-luvulla näkemys talouskasvun rajattomuudesta alkoi kuitenkin saada osakseen kritiikkiä, ja sen vastapainoksi nousi vaatimus suojella ympäristöä sekä taata kaikille ihmisille hyvä, ihmisarvoinen elämä (Pronk 2015, 367). Vuonna 1972 Tukholmassa järjestetty YK:n ensimmäinen ympäristökonferenssi merkitsikin suurta käännekohtaa ennen kaikkea ympäristökysymyksiin liittyvässä kansainvälisessä yhteistyössä. Se teki ympäristöstä tärkeän kansallisen ja kansainvälisen politiikan kohteen, yhdisti ympäristökysymysten taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset ulottuvuudet, auttoi vahvistamaan näkemystä ympäristöongelmien globaalista luonteesta ja loi näitä ongelmia ratkaisemaan pyrkiviä organisaatioita. (Baker 2006, 54; Wirth 1995, 601; Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 153). Myös muissa saman vuosikymmenen aikana järjestetyissä, muun muassa ruokaturvaa, väestökysymyksiä ja terveydenhuoltoa käsitelleissä YK:n konferensseissa korostui näkemys, jonka mukaan globaali kehitys edellyttää ihmisten perustarpeiden tyydyttymistä ja heidän hyvinvointinsa edistämistä (Pronk 2015, 367).

Seuraava vuosikymmen osoittautui kuitenkin pysähtyneisyyden jaksoksi, ja 1980-lukua onkin kutsuttu ”kehityksen kadotetuksi vuosikymmeneksi”. Kansainvälinen velkakriisi, uusiin taloudellisiin realiteetteihin mukautuminen ja uuden aseellisen kilpavarustelun uhka saivat monet valtiot korostamaan tehokkuutta tasa-arvon ja solidaarisuuden edistämisen kustannuksella, mikä heikensi kansainvälistä yhteistyötä. Lisäksi vuosikymmenen aikana vallitsevaksi noussut uusliberalistinen ideologia korosti Bretton Woods -instituutioiden merkitystä, mikä heikensi YK-järjestelmän painoarvoa. Niin YK:ssa kuin kansalaisyhteiskunnassakin esitettiin vaatimuksia vaihtoehtojen arvojen ja periaatteiden puolesta, ja yleiskokouksen nimittämä Brundtlandin komissio korosti 1987 ilmestyneessä raportissaan kehityksen kestävyysmerkitystä. (Pronk 2015, 368; Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 25.) Sosiaaliseen tasa-arvoon liittyvät kysymykset, jotka olivat nousseet keskustelun aiheeksi jo Tukholmassa vuonna 1972, olivat monen raportissa esitellyn toimenpide-ehdotuksen keskiössä (Linnér & Selin 2013, 982). Brundtlandin raportissa esitellyt normatiiviset näkökulmat avasivatkin tietä kestävään kehitykseen yhdistetyille normatiivisille periaatteille, mutta ne eivät

vielä herättäneet poliittisten päättäjien kiinnostusta (Baker 2006, 36; Pronk 2015, 368).

Kylmän sodan loppumisella sen sijaan oli merkittäviä vaikutuksia YK:n kehityspolitiikan kannalta, ja se myös merkitsi kestävä kehityksen ”pelastumista”: kilpavarustelun loputtua valtiot pystyivät kohdentamaan taloudellisia resurssejaan myös köyhyyden vähentämiseen ja ympäristönsuojeluun (Pronk 2015, 368). Köyhyyden, väestönkasvun ja ympäristön pilaantumisen välinen yhteys oli alettu tunnustaa Brundtlandin komission raportin ilmestymisen jälkeen, ja se nousi myös keskeiseksi teemaksi vuonna 1992 järjestetyssä Rion ympäristö- ja kehityskonferenssissa. Kenties tärkein Tukholman ja Rion huippukokouksia erottaneiden kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtunut muutos oli globaaleita ympäristömuutoksia käsittävän paradigman ja globaalin kriisin tunteen syntyminen. (Hurrell 1995, 131.) Riossa tavoitteena olikin solmia siihenastisista kattavin globaali ympäristösopimus, joka myös viestitti yhteistyölle ja tasa-arvolle perustuvan oikeusjärjestyksen luomisen kiireellisyydestä (Held 2002c, 16). 1970-luvun lopusta lähtien hyväksyttiin julistuksiin verrattuna konferenssi merkitsi suurta muutosta: se johti kunnianhimoisen ja inspiroivan, mutta samalla myös käytännönläheisen kestävä kehityksen edistämiseen tähtäävän toimintaohjelman syntyyn (Pronk 2015, 369; Baker 2006, 55).

1970-luvun tavoin myös 1990-luvulla järjestettiin lukuisia kansainvälistä kehitystä käsitteleviä konferensseja, jotka korostivat köyhyyden vähentämisen ja ympäristönsuojelun merkitystä. Vastaavia kokouksia oli järjestetty myös 1980-luvulla, mutta niiden lopputulemat olivat heijastaneet vahvasti kyseisenä vuosikymmenenä vallinnutta kansainvälistä lukkiutuneisuutta. Nyt konferenssit kuitenkin johtivat uusien näkemysten syntyyn ja kansainvälisen konsensuksen saavuttamiseen esimerkiksi inhimillisen kehityksen sisällöstä sekä siitä, mitä oikeus kehitykseen käytännössä merkitsi. Niissä hyväksytyt sopimukset ja julistukset myös synnyttivät uusia, vallalla ollutta uusliberalistista ideologiaa haastavia arvoja. 1990-luku onkin mahdollista nähdä uuden ideologisen kamppailun vuosikymmenenä. Riossa sovittujen periaatteiden ja

politiikkatavoitteiden toimeenpano oli kuitenkin hidasta, ja ne alkoivat vaikuttaa jäävän tyhjiksi lupauksiksi. (Pronk 2015, 369-371.)

Vuosituhanne vaihte osoittautui kuitenkin uuden poliittisen sitoutumisen hetkeksi: se tarjosi loistavan tilaisuuden tarkastella mennyttä ja sopia uusista, pitkän aikavälin suuntalinjoista. YK:n jäsenmaiden koolle kutsumassa huippukokouksessa hyväksytty vuosituhatjulistus oli paitsi uusi toimintasuunnitelma, myös vaatimus globaalin ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisäämiseksi sekä sitoumus edistää rauhanomaista, kestävä kehitystä (Pronk 2015, 371; Wisor 2012, 115.) Se myös yhdisti 1990-luvun lukuisissa kehityskonferensseissa solmitut sopimukset yhdeksi kokonaisuudeksi (Baker 2006, 63). Edellisellä vuosikymmenellä vallinneen ideologisen kamppailun valossa uuden, yhteisiä tavoitteita koskevan konsensuksen nähtiin edellyttävän yhteisten arvojen uudelleen määrittelyä. Vuosituhattajulistus vaikutti lopettavan uusliberalismin ja kestävä kehityksen etiikan välisen vastakkainasettelun jälkimmäisen hyväksi – taloudellisen kasvun sijaan se asetti ihmisten hyvinvoinnin lisäämisen kehityspolitiikan keskiöön. Vuosituhattajulistuksen pohjalta muotoillut vuosituhattavoitteet myös olivat edellisen vuosituhanne perinteisiin kehitystavoitteisiin verrattuna aidosti globaaleja. (Pronk 2015, 371-374; Fukuda-Parr, Yamin & Greenstein 2014, 107.)

Vuosituhattavoitteiden syntyprosessia vastaan on kuitenkin myös esitetty kritiikkiä: YK:n jäsenmaat eivät sopineet niiden lopullisesta muodosta vuosituhatuippukokouksessa, vaan tämä tapahtui muutaman kehitysasiantuntijan ja virkamiehen johdolla. Vuosituhattavoitteet onnistuivat estämään vuosituhatjulistusta vaipumasta kansainvälisen politiikan taka-alalle, mutta ne eivät vanginneet julistuksen henkeä ja normatiivista kunnianhimoa. Tavoitteiden sisältöön liittyviä ongelmia onkin selitetty sillä, ettei niiden muotoiluprosessiin sisällytetty laajaa osallistujakirjoa tai julkisia neuvotteluja. (Wisor 2012, 115-120.) Lisäksi vuosituhatjulistuksessa esitellyt uudet arvot ja periaatteet alkoivat rapautua pian niistä sopimisen jälkeen etenkin kasvaneen terrorismin uhan seurauksena, ja juova kansainvälisen yhteisön tekemien lupauten ja käytännön toiminnan välillä jatkoi kasvuaan (Pronk 2015, 375-376).

Toisaalta turvallisuuden ja kehityksen välinen yhteys alkoi korostua aiempaa enemmän, ja myös ympäristöagenda sai uutta pontta Rio de Janeirossa vuonna 2012 järjestetyn YK:n kestävän kehityksen konferenssin myötä. Yksi kokouksen lopputuloksista oli jäsenmaiden päätös aloittaa prosessi vuosituhattavoitteiden jälkeen voimaan astuvien kestävän kehityksen tavoitteiden muotoilemiseksi. Kestävän kehityksen tavoitteista käytävissä keskusteluissa korostuivat myös kehityksen sosiaaliset aspektit, kuten sukupolvien välinen ja sisäinen oikeudenmukaisuus. (Linnér & Selin 2013, 971, 982.) Vuosituhattavoitteiden toteutumisen – joka osoittautui skeptikkojen ennustuksia menestyksekkäämmäksi – seuranta osana uuden kehitysagendan muotoilua myös vahvisti YK:n auktoriteettia kehityspoliittisena toimijana. Uudet, vuonna 2015 hyväksytyt kestävän kehityksen tavoitteet onkin mahdollista nähdä askeleena kohti systeemistä muutosta: niiden muotoiluprosessi erosi suuresti vuosituhattavoitteiden vastaavasta, ja se oli luonteeltaan osallistavampi, läpinäkyvämpi ja alhaalta ylöspäin suuntautuva. (Pronk 2015, 377-379.) Köyhyyden vähentämiseen keskittyneisiin vuosituhattavoitteisiin verrattuna kestävän kehityksen tavoitteet myös muodostavat laajemman agendan, johon sisältyy ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyYTEEN liittyviä kysymyksiä. Lisäksi tavoitteissa korostuu kehityskysymysten, -strategioiden ja ratkaisujen universaalisuus, ja vuosituhatjulistukseen verrattuna agendan kieli on selkeästi kattavampaa (Fukuda-Parr 2016, 45; Oldekop et al. 2016, 57; Palmer 2015, 263).

Kestävän kehityksen paradigma

Kestävän kehityksen keskiöstä löytyy pyrkimys sovittaa kehityksen ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen osa-alue yhteen ja tarkastella niiden globaalia ulottuvuutta (Baker 2006, 5). Tällainen kehityksen muoto huomioi ympäristön kantokyvyn ja on luonteeltaan sosiaalisesti oikeudenmukaista sekä taloudellisesti ketään syrjimätöntä. Brundtlandin komission vuonna 1987 julkaisemassa raportissa esitellyn näkemyksen, joka painottaa edellä mainittujen seikkojen ohella sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden merkitystä, katsotaan edustavan klassista kestävän kehityksen määritelmää, josta on muodostunut taloudellisen ja

sosiaalisen kehityksen edistämistä ohjaava periaate. Tämän ihmisten perustarpeiden tyydyttymistä ja ihmistoiminnan ekologista kestävyyttä korostavan näkemyksen taustalta löytyvät syyt ovat pohjimmiltaan ihmiskeskeisiä – sen tavoitteena on koko ihmiskunnan yhteisen tulevaisuuden suojeleminen. (Ibid., 5-6, 29.) Kestävästä kehityksestä onkin tullut keskeinen teema kansallisissa ja kansainvälisissä poliittisissa keskusteluissa vuoden 1987 jälkeen (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 150).

Kestävän kehityksen edistämisessä on kyse myös pyrkimyksestä muuttaa asenteita ja arvoja sekä synnyttää uusia poliittisia innovaatioita ja muutoksia, jotka takaavat kestävän tulevaisuuden. Susan Bakerin mukaan sitä on luontevaa tarkastella demokratian ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kaltaisena käsitteenä, jolla on sekä selkeä, poliittisen hyväksynnän saavuttanut merkitys että useita, syvempää kiistelyä aiheuttavia ydinajatuksia. (Baker 2006, 8, 27.) Yleisesti ottaen kestävän kehityksen edistäminen liitetään kuitenkin tiettyihin normeihin. Periaate valtioiden yhteisistä mutta eriävistä vastuista pyrkii jakamaan kestävän kehityksen edistämisen synnyttämän taakan reilulla tavalla kehittyvien ja kehittyneiden maiden välillä. Sukupolvien sisäisen oikeudenmukaisuus korostaa kaikkien ihmisten perustarpeiden tyydyttymisen tärkeyttä, ja kantilaiseen teoriaan pohjautuva sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden periaate puolestaan painottaa nimensä mukaisesti myös tulevien sukupolvien oikeutta hyvään elämään. Sosiaalisen ja taloudellisen oikeudenmukaisuuden sekä ekologisen kestävyiden välinen suhde ei siis ole kestävän kehityksen näkökulmasta tarkasteltuna pelkästään käytännöllinen, vaan sillä on myös normatiivinen ulottuvuus. (Ibid., 35-40).

Osallistumisen periaate on niin ikään olennainen osa kestävästä kehityksestä, ja myös sillä on sekä käytännöllisiä että normatiivisia perusteita. Osallistuminen yksilön elämää muovaavien päätösten tekoon on paitsi keskeinen demokratian tunnusmerkki, myös välttämätöntä siitä syystä, että kestävän kehityksen edistäminen liittyy subjektiivisiin, arvopohjaisiin kysymyksiin. Yksilöiden osallistuminen kestävästä kehityksestä koskevaan päätöksentekoon auttaa myös yhteiskunnan kaikkien osien edustajien tarpeiden sisällyttämistä tehtäviin

päätöksiin. Toisaalta osallistuminen ei toimi pelkkänä kestävästä kehitystä edistävää politiikkaa legitimoivana keinona, vaan se on myös olennainen osa tällaisen politiikan muotoilua, toimeenpanoa ja arviointia. Tähän kuuluu myös molempien sukupuolten tasa-arvoinen mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. (Baker 2006, 41-46).

Bakerin mukaan kestävä kehityksen diskurssin laajentuminen tulisi ymmärtää kasvaneen ympäristötietoisuuden, globaalin etelän ja globaalin pohjoisen välisen kuilun levenemisen ja taloudellisen kasvun negatiivisten seurausten kontekstissa (Baker 2006, 46). Kestävä kehitys sisältyvät normatiiviset periaatteet ovat johtaneet valtioiden oikeuksien ja velvollisuuksien sekä ympäristölakien ja -säästöjen muotoiluun, ja toisaalta myös synnyttäneet käsityksen siitä, että ympäristönsuojeluun liittyvät velvollisuudet kohdistuvat paitsi valtioiden ja tulevien sukupolvien, myös yksilöiden hyväksi. Lisäksi ne asettavat paineita poliittista hallintaa kohtaan vaatimalla ketään syrjimättömiä, sukupuolet huomioivia ja yksilöiden kattavamman osallistumisen mahdollistavia päätöksentekoprosesseja. (Ibid.) Kestävä kehityksen konsepti onkin omiaan osoittamaan, millainen poliittinen ja institutionaalinen vaikutus ajatuksilla voi olla (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 161).

Inhimillisen kehityksen paradigma

Kestävä kehityksen lisäksi myös inhimillinen kehitys on noussut viime vuosikymmeninä YK:ssa käytyjen keskustelujen keskiöön. Jo YK:n peruskirjan esipuheessa korostetaan ihmisarvon, miesten ja naisten yhtäläisten oikeuksien ja sosiaalisen kehityksen sekä paremman elintason edistämisen merkitystä, mutta nämä yhdistävän ihmiskeskeisen, taloudellista ja sosiaalista kehitystä käsittelevän viitekehityksen muotoilu osoittautui haastavaksi (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 186). Vuonna 1990 YK:n kehitysohjelma UNDP (United Nations Development Programme) julkaisi ensimmäisen inhimillistä kehitystä käsittelevän raporttinsa, jonka tarkoituksena oli toimia vaihtoehtona kehityksen taloudellisia puolia painottavalle uusliberaalille politiikalle ja suunnata kehityksen edistämisestä käytävää keskustelua kohti kokonaisvaltaisempaa kehitysnäkemyksiä. Raportti onnistuikin tuomaan tähän keskusteluun ihmiskeskeisen perspektiivin, ja pian

inhimillisen kehitys alkoi saada maailmanlaajuista huomiota. (Ibid., 187; Fukuda-Parr 2003, 302; Linnér & Selin 2013, 981.)

Inhimillisen kehityksen taustalta löytyy ihmisten perustarpeita korostava kehitysnäkemys, joka oli noussut keskeiseksi prioriteetiksi 1970-luvun puolivälin paikkeilla etenkin Kansainvälisen työjärjestön ILO:n (International Labour Organization) uraauurtavan työn seurauksena. Keskeisimmiksi näkemyksen painottamiksi seikoiksi nousivat tietyn minimielintason takaaminen yhteiskunnan köyhimmille ryhmille ja ihmisten perustarpeiden universaali luonne. Hetken aikaa 1970-luvun loppupuolella vaikuttikin siltä, että useat kehityksen eri osa-alueet yhdistävä näkemys oli saamassa jalansijaa kansainvälisessä politiikassa. Ihmisten perustarpeita korostava näkemys jäi kuitenkin taka-alalle, kun 1980-luvun taloudellisten ja ideologisten myllerrysten seurauksena kehityspolitiikan painopiste muuttui kohti kehitysmaiden kansallisen politiikan uudelleenmuotoilua. (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 23-25, 187.)

YK:n kehitysohjelman UNDP:n inhimillisen kehityksen raporttien myötä inhimillinen kehitys nousi 1990-luvun puoliväliin mennessä suureen rooliin kehitystä, köyhyyttä ja epätasa-arvoa käsittelevissä keskusteluissa. Inhimillinen kehitys käsitteli samoja kysymyksiä kuin ihmisten perustarpeita korostanut näkemys, mutta se rakentui vahvemmalle teoreettiselle pohjalle ja sisällytti kehitysnäkemukseensä myös ihmisoikeudet ja demokratian. Inhimillisen kehityksen raporttien voi sanoa luoneen uuden kehitysparadigman, joka vaikuttaa nykyään politiikkavalintoihin usealla kehitykseen liittyvällä osa-alueella. (Fukuda-Parr 2011, 126; Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 26; Fukuda-Parr 2003, 301-302.) Ensimmäinen inhimillisen kehityksen raportti oli pitkälti sen valmistelua johtaneen Mahbub ul Haqin ja projektissa johtavana asiantuntijana toimineen Amartya Senin yhteistyön tulosta. Raporttien kehitysanalyysi pohjautuukin Senin kehittämälle toimintamahdollisuuksien teorialle, ja se on saanut vaikutteita myös Martha Nussbaumin ja monien muiden tutkijoiden työstä. (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 188-189; Fukuda-Parr 2003, 301.)

Inhimillisen kehityksen näkemyksen mukaan kehityksen tarkoituksena on ihmisten hyvinvoinnin edistäminen, ja ihmisten toimijuus on keskeinen osa tätä prosessia (Fukuda-Parr 2011, 123). Näkemys erottaa taloudellisen vaurauden ja ihmisiin liittyvät kehitystavoitteet toisistaan, ja sen mukaan ensimmäisen tulisi toimia keinona jälkimmäisten saavuttamiseksi, eikä niinkään itsessään merkittävänä päämääränä (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 190). Inhimillinen kehitys viittaa nimenomaan ihmisten toimintamahdollisuuksien kasvattamiseen, ja se arvioi kehitystä ihmisten elämässä tapahtuneiden parannusten pohjalta sekä painottaa tässä oikeudenmukaista, kaikkien ihmisten hyvinvoinnin huomioivaa näkökulmaa. Näkemyksen juuret ulottuvat filosofiaan ja poliittiseen taloustieteeseen, ja ne heijastavat muun muassa Aristoteleen, Immanuel Kantin ja Adam Smithin teorioita. (Fukuda-Parr 2003, 303-305.) Yhtenä keskeisenä kehityksen mittarina toimii kolme kehityksen osa-aluetta – terveyden ja elämän pituuden, sivistyksen sekä elintason – yhdistävä inhimillisen kehityksen indeksi, jolla on ollut merkittävä poliittinen vaikutus. Inhimillisen kehityksen käsite on kuitenkin huomattavasti kyseistä mittaria monitahoisempi, ja se painottaa ihmisten mahdollisuuksia elää vapaata, ihmisarvoista elämää ja tehdä päätöksiä muovatakseen elämästään sisällökästä. (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 191; Fukuda-Parr 2003, 305-307). Tähän liittyen se korostaa myös tarvetta sisällyttää laajempi kirjo toimijoita poliittisiin päätöksentekoprosesseihin sekä ihmisoikeuksien, oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden kaltaisten arvojen merkitystä (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 197-198).

Inhimillisen kehityksen paradigmaa voi pitää merkittävänä intellektuaalisena edistyksenä, vaikka sen vaikutus ei olekaan aina ulottunut politiikkatavoitteiden toimeenpanoon asti, eikä sitä ole vielä hyväksytty yksiselitteisesti osaksi YK-järjestelmää (Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 194). Monista YK:n sopimuksista on kuitenkin löydettävissä inhimillisen kehityksen peruselementtejä: ne painottavat sosiaalisen kehityksen edistämistä, taloudellisen kasvun tuomia resursseja lisätä inhimillistä kehitystä, demokraattista hallintaa, joka takaa ihmisoikeuksien ja ihmisten osallistumismahdollisuuksien toteutumisen, kehityksen ulottamista koskemaan jokaista yksilöä sekä sellaisten poliittisten ja institutionaalisten uudistusten tekemistä, jotka helpottaisivat köyhien maiden pääsyä globaaleille

markkinoille. Tärkeää on myös se, että YK:n kehitysohjelma UNDP:n inhimillisen kehityksen raportit ovat kiinnittäneet huomiota yhteiskunnallisten ja poliittisten instituutioiden rooliin siinä, että köyhien ja heikossa asemassa olevien ryhmien mahdollisuudet osallistua poliittiseen päätöksentekoon kasvaisivat. (Fukuda-Parr 2003, 310-312.) Vallitseva konsensus köyhyydestä moninaisen inhimillisen kärsimyksen aiheuttajana ja tähän tarttuneet YK:n vuosittuhatavoitteet osoittavat, että ihmiskeskeinen kehitysnäkökulma on saanut jalansijaa organisaation sisällä (Fukuda-Parr 2011, 126; Jolly, Emmerij & Weiss 2009, 26). Tämän vaikutuksesta kehityspolitiikassa on alettu antaa entistä enemmän painoarvoa koulutuksen lisäämiselle ja terveydenhuollon parantamiselle, mitä voi pitää ainakin jonkinlaisena moraalisenä kehityksenä (Nussbaum 2007, 959). Inhimillisen kehityksen voi myös katsoa rakentavan valtioiden rajat ylittävää globaalia etiikkaa, joka kietoutuu paitsi paikallisten, myös globaalien instituutioiden toimintaan (Cortina 2014, 32-33).

Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen kehityksen edistämiseen

Kestävän kehityksen keskeisten periaatteiden mukaisesti YK:n kehityskonferenssit ovat käsitelleet kaikkien maiden ja ihmisten jaettua kohtaloa, jolle kansainvälinen toiminta perustuu (Linnér & Selin 2013, 974). Tähän liittyen myös osallistumisen periaatteen – jonka merkitys korostuu niin ikään inhimillisessä kehityksessä – vaikutus on nähtävissä näiden konferenssien historiassa: vaikka kokoukset ovatkin pysyneet valtiokeskeisinä, kansalaisyhteiskunnan osallistuminen niihin liittyviin neuvotteluihin on kasvanut huomattavasti viime vuosien aikana. Kansalaisyhteiskunnan edustajien ja muiden ryhmittymien rooli onkin muuttunut suuremmaksi kestävään kehitykseen liittyvien politiikkojen ja toimintaohjelmien muotoiluprosesseissa. (Ibid., 973.) Yhteiskunnallisten liikkeiden toiminnalla on ollut myös suuri merkitys sellaisten politiikkamuutosten saavuttamisessa, jotka ovat välttämättömiä inhimillisen kehityksen edistämässä (Fukuda-Parr 2003, 309). Tämä on seurausta avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen liittyvistä eduista sekä yleistyvistä näkemyksestä, jonka mukaan kansalaisyhteiskunnan sisällyttäminen neuvotteluihin lisää niiden legitimitettiä ja tuo hallinnassa tapahtuville muutoksille yhteiskunnallista tukea. Kuluneiden vuosikymmenien aikana valtioiden retoriikassa onkin tapahtunut muutoksia, jotka korostavat laajemman

osallistumisen ja ei-valtiollisten toimijoiden merkitystä. (Ibid., 973, 978; Bulkeley et al. 2013, 961.) YK:n konferenssien voi myös sanoa toimivan politiikan muotoilun keinona, jossa päätöksentekijöiden laaja kirjo mahdollistaa sellaisten näkemysten esiin tuomisen, jotka muussa tilanteessa saattaisivat jäädä esittämättä (McIntosh & Finkle 1995, 251).

Vuonna 1972 Tukholmassa järjestetyn YK:n ympäristökonferenssin myötä ympäristökysymyksiin keskittyneiden kansalaisjärjestöjen määrä alkoi kasvaa räjähdysmäisesti, ja etenkin Brundtlandin komission raportin ilmestymisen jälkeen ne alkoivat vaatia suurempia vaikutusmahdollisuuksia kansainvälisessä ympäristöpolitiikassa. Vuoden 1992 Rion ympäristö- ja kehityskonferenssissa tunnustettiin kansalaisyhteiskunnan osallistumisen tärkeys, ja järjestöt pääsivät osallistumaan virallisiin keskusteluihin (Baker 2006, 42, 54; Linnér ja Selin 2013, 978). Kaksi vuotta myöhemmin järjestetyssä YK:n väestö- ja kehityskonferenssissa kansalaisjärjestöjen edustajat osallistuivat ensimmäistä kertaa virallisten dokumenttien ja loppuraportin muotoiluun (McIntosh & Finkle 1995, 225). Vuoden 2012 YK:n kestävän kehityksen konferenssissa eli Rio+20:ssa kansalaisyhteiskunnan ja muiden toimijoiden merkitystä korostettiin entisestään, ja tämä näkyi myös kokouksen loppuasiakirjassa. Konferenssin onkin katsottu edustaneen uudenlaista dialogia valtioiden, kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin välillä. (Linnér & Selin 2013, 977-978; Baker 2006, 69).

Tästä huolimatta YK:n kehityspolitiikan muotoilua kohtaan on esitetty myös kritiikkiä, ja etenkin uusien kestävän kehityksen tavoitteiden muotoiluprosessiin liittyen esitettiin vaatimuksia laajasta konsultaatioprosessista ja julkisesta keskustelusta (Wisor 2012, 130). Jeffrey Sachs, joka oli toiminut pääsihteeri Annanin ja Banin erityisneuvonantajana vuosittuvavoitteisiin liittyneissä kysymyksissä ja sai vastaavan roolin myös uusien kehitystavoitteiden syntyprosessissa, peräänkuulutti aktiivista, maailmanlaajuista osallistumista. Hänen mukaansa ylhäältä alaspäin suuntautuva lähestymistapa ei olisi toimiva, vaan kestävän kehityksen edistämiseen tarvittaisiin laajoja verkostoja niin akateemisesta maailmasta, yksityissektorilta kuin kansalaisyhteiskunnastakin. (Sachs 2012, 2206, 2211.) Agenda 2030:n muotoiluprosessi sisälsi lukuisia ympäri

maailmaa ja internetissä käytyjä keskusteluja, joihin osallistui ennennäkemätön määrä hallitusten, kansalaisjärjestöjen, akateemisen maailman, yksityisen sektorin ja YK-järjestöjen edustajia. Agendan syntyprosessia onkin kuvattu YK:n historian osallistavimmaksi ja läpinäkyvimmäksi, ja sen tavoitteista löytyy monia kansalaisyhteiskunnan ja globaalin etelän ajamia asioita. (Fukuda-Parr 2016, 47-48; Pronk 2015, 379.)

Kansainvälisessä kehityspolitiikassa kuluneiden vuosikymmenten aikana tapahtuneet muutokset ovat siis omalta osaltaan auttaneet edistämään kansalaisyhteiskunnan nousua, millä on puolestaan ollut vaikutuksia uusien politiikkatavoitteiden muotoiluprosesseihin. YK on pyrkinyt kasvattamaan osallistumisen laajuutta neuvotteluissa paitsi edellä mainitun legitimitetin vuoksi, myös siksi, että kansalaisyhteiskunnan edustajien sisällyttäminen virallisiin keskusteluihin tarjoaa organisaatiolle tärkeää tietoa sekä auttaa muodostamaan uusia politiikkatavoitteiden toimeenpanoa edistäviä kumppanuuksia. (Baker 2006, 53, 62.) Huolimatta kansalaisyhteiskunnan edustajien kasvaneista vaikutusmahdollisuuksista YK-neuvotteluissa monet kuitenkin kritisoivat rajattua osallistumismahdollisuutta poliittiseen päätöksentekoon – YK-järjestelmä on yhä hyvin valtiokeskeinen (Linnér & Selin 2013, 978). Vaikka esimerkiksi globaaliin ympäristöhallintaan liittyvät institutionaaliset järjestelyt ovatkin muuttuneet avoimemmiksi ja demokraattisemmiksi, myös valtioiden välisillä valtasuhteilla ja poliittisen sekä taloudellisen vaikutusvallan epätasaisella jakautumisella on edelleen suuri vaikutus YK:n huippukokouksissa tehtäviin päätöksiin (Baker 2006, 77). Tässä mielessä globaalista hallinnasta löytyy vielä paljon uudistettavaa niin kehityksen edistämisen kuin muidenkin politiikka-alojen osalta.

Kosmopolitanistinen käänne

Kosmopolitanismin voi nähdä paitsi normatiivisena teoriana, myös yhtenä modernin ajan tärkeimmistä dynamiikoista ja kontekstina, jossa yhteiskunnat käsittelevät erilaisuuden, rajojen uudelleenjärjestymisen ja globalisaation synnyttämiä haasteita (Delanty 2009, 9). Sen kasvu johtuu muun muassa globalisaation vaikutuksiin liittyvistä huolista ja sen tunnistamisesta, että globaalissa maailmassa eläminen edellyttää sellaisia ratkaisuja, jotka huomioivat

toimijoiden omien kontekstien lisäksi myös muut perspektiivit. Kosmopolitanismin suosio voi liittyä nimenomaan teorian merkitykseen yhteiskunnallisten, ympäri maailmaa tapahtuvien muutosten sekä globaaleihin haasteisiin liittyvien eettisten ja poliittisten reaktioiden ymmärtämisessä. (Delanty 2012, 2-3) Myös kansainvälisillä muuttoliikkeillä, monikulttuurisuudella, feminismillä ja poliittisen vasemmiston esittämällä politiikkaehdotuksilla on ollut vaikutuksensa tähän (Vertovec & Cohen 2002, 1). Selkeästi läsnä olevan tai puuttuvan olosuhteen sijaan kosmopolitanismin olemassaoloa on kuitenkin mielekkäämpää käsitellä viittaamalla asteisiin tai määrään; sen elementtejä on mahdollista löytää kaikista yhteiskunnista (Delanty 2012, 4).

Demokratiaan, ihmisoikeuksiin ja ilmastonmuutokseen liittyvien kysymysten ympärille on muodostumassa globaali normatiivinen poliittinen kulttuuri, joka ilmenee kosmopolitanististen identiteettien vahvistumisena. Kosmopolitanistinen käänne näkyy myös kulttuurisissa tavoitteissa, kognitiivisissa muutoksissa ja aiempaa avoimemmissa poliittisissa muodoissa. Nykyisen poliittisen yhteiskunnan kosmopolitanistiset piirteet heijastuvatkin globaalin etiikan kasvavana suosiona sekä valtorajat ylittävinä kansalaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden ilmaisuina (Delanty 2009, 10-11, 200-201). Paul Taylor kutsuu kyseistä tendenssiä ”proaktiiviseksi kosmopolitanismiksi”, joka viittaa globaaliin pyrkimykseen päästä konsensukseen yhteisistä arvoista ja toiminnasta sekä kosmopolitanististen arvojen edistämiseen kansainvälisten organisaatioiden, kuten YK:n, kautta (Taylor 1999, 540).

Entistä laajempi tietoisuus globaaleista riskeistä on synnyttänyt näkemyksen jaetusta tulevaisuudesta, johon liittyvät poliittiset kysymykset eivät ole yksittäisten valtioiden ratkottavissa (Vertovec & Cohen 2002, 1). Ympäristöongelmien ja kosmopolitanismin vahvistumisen väliltä onkin löydettävissä yhteys: kasvaneet globaalit intressit suojella ympäristöä ja turvata ihmiskunnan tulevaisuus ovat vahvistaneet kosmopolitanistista moraalista tietoutta. Ajatus globaalista moraaliyhteisöstä on silti vielä pitkälti retorinen. Toisaalta kansainvälisen yhteisön luonteessa ja tavoitteissa on myös havaittavissa merkittäviä muutoksia kohti jaettua vastuuta ilmentävien sääntöjen ja

instituutioiden luomista. (Hurrell 1995, 139, 147-150.) Kosmopolitanismi myös helpottaa globaalin dialogin edistämistä (Vertovec & Cohen 2002, 17).

Kosmopolitanismin suosion kasvu on mahdollista paikallistaa 1990-luvulle, jolloin globaalia oikeudenmukaisuutta käsittelevä keskustelu sai selkeämpiä poliittisen harkinnan muotoja. Etenkin institutionaalinen kosmopolitanismi alkoi näyttäytyä tuolloin kokonaisvaltaisena hankkeena kansainvälisen järjestelmän uudistamiseksi. (Marchetti 2012, 355.) Kosmopolitanismin virkoaminen ja kasvu olivat seurausta vuoden 1989 jälkeisen aikakauden sisällään pitämistä valtavista maailmanpoliittisista muutoksista sekä kansalaisuuteen ja demokratiaan liittyvien kosmopolitanististen poliittisten konseptien lisääntymisestä (Delanty 2009, 51, 56). Olennainen osa tätä kehitystä olivat myös liberalismien menestyksestä seurannut oikeuksia korostavan kielen yleistyminen ja kansalaisyhteiskunnan sekä kansainvälisten organisaatioiden, kuten YK:n, roolin kasvu maailmanpolitiikassa (Beardsworth 2012).

Poliittiseen ja akateemiseen keskusteluun 1990-luvulla palannut kosmopolitanismi piti sisällään kaksoistehtävän, joka liittyi nationalismien puutteiden arvosteluun ja globaalin yhteiskunnan edistämiseen (Mignolo 2012, 87). Ensimmäisiin tätä keskustelua herättelleisiin julkaisuihin lukeutuu Martha Nussbaumin essee ”Patriotism and Cosmopolitanism”, joka julkaistiin Boston Review -lehdessä vuonna 1994 ja kimmoitti 29 julkista vastinetta laajalta joukolta yhdysvaltalaisia tutkijoita (Fine & Cohen 2012, 155). Nussbaum varoittaa esseessään amerikkalaisen isänmaallisen ylpeyden synnyttämistä moraalisisista vaaroista ja esittää, että monet patriotismiin kuuluvat moraaliset ideaalit, kuten oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo, toteutuisivat nykymaailmassa paremmin, mikäli ihmiset näkisivät itsensä tietyn kansakunnan edustajien sijaan koko ihmiskunnan muodostaman yhteisön jäseninä. Tähän liittyen hän myös vaatii, että lasten opetuksessa ja kasvatuksessa alettaisiin korostaa maailmankansalaisuuteen liittyviä kysymyksiä. (Nussbaum 1994, 4, 9.)

Toisaalta kosmopolitanistinen käänne, etenkin institutionaalisen kosmopolitanismin suosion kasvu, on mahdollista liittää myös uusliberalistisen

ideologian vahvistumiseen. Craig Calhounin mukaan 1990-luvulla syntyneen uuden kosmopolitanistisen näkökulman heikkoutena oli se, että se piti globalisaation eri ulottuvuuksia todisteena tarpeelle harjoittaa kosmopolitanistisempaa kansainvälistä politiikkaa, minkä vuoksi näiden ulottuvuuksien väliin jännitteisiin ei kiinnitetty riittävästi huomiota. Näin ollen kosmopolitanistista demokratiaa puolustavien aktivistien ja kosmopolitanistista retoriikkaa hyödyntävien, uusliberalistisia ihanteita kannattavien ja toiminnallaan epätasa-arvoa syventävien yritysjohtajien käyttämä kieli ei aina eronnut merkittävästi toisistaan. (Calhoun 2003, 87.) Myös nykyisen globaalin kansalaisuuden korostamisen on mahdollista nähdä heijastavan paitsi siihen sisältyviä moraalisia arvoja, myös kasvavaa globaalia kapitalismia: Calhoun väittääkin, että kosmopolitanismin ja rationalistisen liberaalin individualismin väliset yhtäläisyydet ovat estäneet monia teorian kannattajia näkemästä uusliberalismin aiheuttamia mullistuksia ja sen roolia jo saavutettujen sosiaalisten saavutusten potentiaalisena murentajana (ibid., 105, 109).

Peter Gowan puolestaan erottaa toisistaan institutionaalisen kosmopolitanismin – josta hän käyttää termiä ”demokraattinen kosmopolitanismi” – ja uuden liberaalin kosmopolitanismin. Hän määrittelee näistä jälkimmäisen näkemykseksi, joka pyrkii ylittämään kansallisen suvereniteetin rajat rakentamalla sellaisen globaalin järjestyksen, jossa kansainväliset regiimit määrittävät niin valtioiden sisäistä kuin ulkoistakin poliittista ja taloudellista toimintaa sekä turvaavat globaalien markkinoiden toiminnan. (Gowan 2003, 51-52.) Uuden liberaalin kosmopolitanismin vahvistuminen on seurausta etenkin länsivaltojen mahdollisuudesta julistaa liberaali demokratia yleiseksi arvoksi kylmän sodan voittamisen jälkeen, Euroopan unionin (EU) aktiivisesta ideologisen järjestelmänsä levittämisestä 1990-luvun laajentumisprosessin aikana ja valtioiden kansallisten lakien asteittaisesta harmonisoimisesta Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Maailman kauppajärjestön (WTO) direktiivien sekä alueellisten sopimusten kanssa. Gowan ennustaakin, että tällainen kosmopolitanistinen projekti, jossa voimakkaimmat kapitalistiset valtiot pyrkivät yhdistämään ihmiskunnan vetoamalla globaaliin kansalaisuuteen ja jokaisen yksilön oikeuksiin, ei onnistu pyrkimyksissään. (Ibid., 52, 57, 64.) Toisaalta Pheng Cheah huomauttaa, että

vaikka kapitalismia voi pitää kosmopolitanismin mahdollistavana olosuhteena, kosmopolitanismia ei voi pitää pelkkänä kapitalismin ideologisenä välineenä tai sen heijastumana (Cheah 1998, 31).

Erilaisten kosmopolitanististen näkökulmien vahvistumisesta huolimatta YK:ssa tapahtui 1990-luvulla muutoksia, joiden voi katsoa edustavan nimenomaan moraalista kosmopolitanismia. Kansainvälisessä diplomatiassa alettiin painottaa ihmisoikeuksien edistämistä, mikä mahdollisti ehdotukset, että myös kehitysstrategioiden laatimisessa alettaisiin korostaa ihmisoikeuksien, oikeudenmukaisuuden ja ympäristökysymysten merkitystä. Lisäksi yhä useammat toimijat pääsivät osallistumaan institutionaaliseen päätöksentekoon. (Taylor 1999, 563.) 1990-luvun alkupuolella ja puolivälissä YK nauttikin suurta luottamusta: valtaosa World Values Study –tutkimukseen osallistuneista kertoi luottavansa siihen enemmän kuin oman maansa hallitukseen (Norris 2000, 167). Vuosi 1995 osoittautui monessa mielessä hyvin tärkeäksi: kyseisenä vuonna juhlittiin Kantin ikuisen rauhan teorian, toisen maailmansodan loppumisen ja YK:n peruskirjan luomisen vuosipäiviä. Nämä vuosipäivät sijoittuivat myös YK:n ”kansainvälisen oikeuden vuosikymmenen” ajanjaksolle, jota johtanut Kansainvälisen oikeuden toimikunta (ILC) pyrki edistämään uuden vuosituhannen tarjoamia kosmopolitanistisia mahdollisuuksia. (Strydom 2012, 25.) Nykyään YK:n voikin sanoa vaativan kosmopolitanistisia moraalisia argumentteja, jotka korostavat jokaisen ihmisen oikeutta elää kestävä elämää ilmastonmuutoksesta ja muista globaaleista haasteista huolimatta (Beardsworth 2011, 11).

Yhteenveto

Kestävän kehityksen ja inhimillisen kehityksen paradigmojen kehityspoliittisten vaikutusten sekä 1990-luvulla tapahtuneen kosmopolitanistisen käänteen voi katsoa selittävän ainakin osittain useita edellisen luvun analyysissä esille nousseita muutoksia. Sekä kestävä että inhimillinen kehitys korostavat ihmisten osallistumismahdollisuuksien kasvattamisen ja osallistavien päätöksentekoprosessien merkitystä, ja tämä on alkanut näkyä myös YK-retoriikassa. Positiivista on kuitenkin ennen kaikkea se, että globaalin kansalaisyhteiskunnan mahdollisuudet osallistua uusien politiikkatavoitteiden

muotoiluun ovat lisääntyneet – Agenda 2030 vaikuttaisi olevan tuorein ja toistaiseksi paras esimerkki tästä kehityksestä. Kehityksen edistämisen oikeuttaminen utilitaristisen, yleisen hyvinvoinnin kasvattamisen sijaan muiden ihmisten hyvinvointiin ja onnellisuuteen sekä ihmisarvoon viittaamalla vaikuttaisivat niin ikään olevan seurausta inhimillisen kehityksen paradigman vahvistumisesta. Kestävän kehityksen paradigma puolestaan on varmasti osaltaan edistänyt valtioiden jaettuun vastuuseen kehityksen edistäjinä liittyvän näkemyksen yleistymistä. Nämä kaikki muutokset on mahdollista tulkita myös kosmopolitanistisiksi – korostavathan ne valtiorajat ylittävää toimintaa ja vähintäänkin implisiittisesti jokaisen ihmisen tasa-arvoista asemaa moraaliharkinnan kohteena. Toisaalta muusta aineistosta poikkeavien dokumenttien analyysin yhteydessä käsitelty uusliberalistista ideologiaa heijastavat näkemykset voivat olla seurausta kosmopolitanistisen retoriikan käytöstä uusliberalististen tarkoituksien ajamisessa ja uuden liberaalin kosmopolitanismin vaikutuksesta.

On kuitenkin huomioitava, että kaikki analyysin löydökset tuskin ovat selitettävissä tässä luvussa esiteltyjen prosessien avulla. Kestävää ja inhimillistä kehityskäsitystä korostavan ajattelun, kansalaisyhteiskunnan lisääntyneen osallistumisen sekä kosmopolitanismin suosion kasvun vaikutukset globaaliin kehityspolitiikkaan eivät näytä pystyvän vastaamaan esimerkiksi siihen, miksi kehityksen edistämistä oikeuttavien deontologisten argumenttien kokonaismäärä on vähentynyt YK-dokumenteissa 1990-luvun puolivälistä lähtien. Tämä toimisikin yhtenä potentiaalisena lähtökohtana aiheeseen liittyvälle jatkotutkimukselle.

8 Keskustelu

YK:n kehityspoliittisten dokumenttien kritiikki

Vaikka monia kahdessa edellisessä luvussa käsiteltyjä YK-dokumenteissa tapahtuneita muutoksia voi pitää pääosin positiivisina, on niistä mahdollista löytää myös kritisoitavaa. Esimerkiksi kestävän kehityksen paradigmaan sisältyviä perimmäisiä motiiveja on kritisoitu siitä, että ne ovat liian antroposentrisiä (Baker 2006, 46). Tämä näkemys on mahdollista ulottaa koskemaan myös inhimillistä

kehitystä, kosmopolitanismia, diskurssietiikkaa, utilitarismia ja deontologiaa, jotka kaikki keskittyvät tarkastelemaan ihmisten välisiä suhteita ja jättävät ihmisten velvollisuudet muita eläviä olentoja kohtaan vähemmälle huomiolle. Yksi vaihtoehto edellä mainittujen teorioiden lähestymistavalle on Karl-Otto Apelin kehittämä planetaarinen makroetiikka.

Apel näkee makroetiikan etiikan historiallisen kehityksen muotona, joka pyrkii vastaamaan ihmiskunnan kulttuurisessa kehityksessä esiin noussutta uutta vaihetta (Apel 1991, 261). Sosiaalisten instituutioiden kehitys, globalisaatio sekä ihmisten ja luonnon välisen suhteen muuttuminen ovat synnyttäneet uusia moraalisia vaatimuksia, joihin perinteiset etiikan muodot – pienien yhteisöjen lojaliteettia ilmentävä mikroetiikka ja valtiotasolla toimiva mesoetiikka – eivät kykene vastaamaan. Globaali talous toimii Apelin mukaan esimerkkinä ilmiöstä, jonka toiminnan säätelyssä valtioiden moraalinen auktoriteetti on riittämätön, ja globalisaatio puolestaan haastaa universaalin etiikan muotoja etenkin globaalissa mittakaavassa sovellettavaan sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyen. Myös uusi ymmärrys siitä, että ihmistoiminnalla voi olla hyvin haitallisia vaikutuksia ympäristölle, synnyttää uusia moraalisia vaatimuksia. Apelin mukaan nämä kaikki kehityskulut edellyttävät sellaisen kollektiivisen käsityksen syntymistä, joka tunnustaa ihmiskunnan vastuun toimintamme aiheuttamista seurauksista. Tämä tarkoittaa uutta jaetun vastuun makroetiikkaa, joka perinteisistä etiikan muodoista eroten on luonteeltaan planetaarista. (Ibid., 261-264; Apel 2000, 137.)

Analyysiluvussa esittelemästäni aineistosta löytyy kolme YK:n julistusta tai raporttia, joissa kehityksen edistämistä oikeutetaan planetaarista makroetiikkaa muistuttavilla argumenteilla – kestävän kehityksen paradigmasta eroten ympäristön kantokyvyn turvaamista ei liitetä niissä ensisijaisesti ihmisten tarpeisiin, vaan moraalisiin velvollisuuksiin, joita ihmiskunnalla on luontoa kohtaan. YK:n ensimmäisen, vuonna 1972 järjestetyn ympäristökonferenssin julistuksessa todetaan, että ihmisillä on erityinen vastuu suojella ja hoitaa viisaasti luontoa, ja Brundtlandin komission raportissa (1987) korostetaan, ettei luonnonsuojelun tulisi olla riippuvaista kehitystavoitteista, vaan se kuuluu niihin moraalisiin velvollisuuksiin, joita ihmisillä on muita eläviä olentoja kohtaan (UN

1972, 4; World Commission on Environment and Development 1987, 57). Vuonna 1994 järjestetyn YK:n väestö- ja kehityskonferenssin loppuraportissa puolestaan painotetaan valtioiden vastuuta toisiaan ja ”planetaarista kotiamme” kohtaan (UN 1994b, 13). Pääsihteeri Banin ”The road to dignity by 2030” –raportissa (2014) ja Agenda 2030:ssa (2015) ei viitata ihmiskunnan moraalisiin velvollisuuksiin ympäristöä kohtaan, mutta niissä molemmissa alleviivataan, että uusi kehitysaktsenda nostaa ihmisten lisäksi myös planeettamme toiminnan keskiöön (UN 2014, 6, 11; UN 2015, 1, 12). Ihmiskunnan vastuuta ja muiden elävien olentojen oikeuksia korostaville näkemyksille olisi siis ehdottomasti tilaa YK-tasolla esiintyvässä kehityspoliittisessa retoriikassa.

Tähän liittyen tutkielman aineistosta löytyviä eettisiä argumentteja voi kritisoida myös siitä, etteivät ne suhtaudu ihmisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin korrelatiivisesti. Näkemykset, joissa kehityksen edistäminen yhdistetään YK:n jäsenmaiden velvollisuuksiin toisiaan, ja toisaalta kaikkia maailman ihmisiä kohtaan, ovat hyvin harvinaisia – siitäkin huolimatta, että ihmisoikeuksien ja -arvon korostaminen on yleinen tapa oikeuttaa kehityksen edistämistä. Onora O’Neillin lähestymistapa (ks. O’Neill 1986), joka painottaa globaaleihin eettisiin ongelmiin vastaamisessa oikeuksien perustana toimivia velvollisuuksia, voisikin olla hyödyllinen globaalin köyhyyden vähentämisen ohella myös globaalia kehitystä käsittelevässä keskustelussa.

Myös YK:n kehityspoliittisissa dokumenteissa esille nousevaa kosmopolitanistista moraalikäsitystä on mahdollista kritisoida. YK:n jäsenmaiden välisessä keskustelussa ja päätöksenteossa esiintyvien kosmopolitanististen ihanteiden on mahdollista katsoa muistuttavan esimerkiksi kolonialismiin sisältynyttä ajatusta tarpeesta sivistää valloitetttujen alueiden asukkaita, jos se esitetään pikemminkin ylhäältä alaspäin suuntautuvana ideana kuin mahdollisuutena paikalliselle kehitykselle. Tässä mielessä se on myös helppo tulkita pelkäksi pienen eliitin ajamaksi näkemykseksi. (Calhoun 2003, 92.) Kosmopolitanismin kriitikot ovat myös huomauttaneet, että teorian sitoutuminen universaaleihin periaatteisiin tuo mukanaan tiettyjä riskejä. Tärkeäksi kysymykseksi nousee etenkin se, kuka nämä universaalit normit saa muotoilla – pahimmillaan kosmopolitanismi voi nimittäin

toimia ideologisena oikeutuksena voimapolitiikan harjoittamiselle. (Kiely 2005, 54.) Diskurssietiikkaa heijastavien näkemysten yleistymistä YK-dokumenteissa voi varmasti pitää askeleena oikeaan suuntaan, mutta lopulta kyse on vain pienestä, yhtä politiikka-alaa koskevasta muutoksesta.

Neljäs, itsessään hyvin ilmeinen ja analyysin yhteenveto-osion jo sivuama kritiikin kohde on se, että YK:n julistuksissa ja muissa kehitystä käsittelevissä virallisissa dokumenteissa tapahtuneet normatiiviset muutokset eivät välttämättä ulotu organisaation ja sen jäsenmaiden toimintaan asti. Sakiko Fukuda-Parr kritisoi 2000-luvun kansainvälistä kehitysagendaa juuri tästä seikasta: vaikka sen normatiivinen viitekehys on muuttunut inhimillisen kehityksen paradigman vahvistumisen myötä, kehitysstrategioiden toimeenpanossa kyseinen muutos ei ole ollut yhtä suuri (Fukuda-Parr 2011, 128). Samainen ilmiö nousee esille myös moraalikehityksen tutkimuksessa: ei ole yksiselitteistä, että toimijan moraalikehityksen tasolla olisi merkittävää kausaalista vaikutusta hänen moraaliseen käytökseensä, vaan näiden kahden korrelaatiolla voi olla myös jokin kolmas selittäjä (Krebs & Denton 2006, 672-674). Tässä mielessä esimerkiksi Agenda 2030:n (2015) avoimesta ja osallistavasta muotoiluprosessista sekä sen sisältämistä diskurssieettisistä oikeutuksista huolimatta vasta uusien kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpano osoittaa, millaista muutosta ne todella edustavat YK:n kehityspolitiikassa.

Diskurssietiikan, kosmopolitanismin ja globaalin etiikan merkitys

Globaaleja ongelmia käsittelevissä diskursseissa on Apelin mukaan havaittavissa joitain planetaariseen makroetiikkaan liittyviä piirteitä: kyseisten ilmiöiden käsittely viestittää ainakin epäsuorasti yhteisen vastuun ottamisesta ja käsillä olevien haasteiden ratkaisemisen mahdollisuudesta käytännön diskurssien tasolla (Apel 1991, 275). Tämä näkyy politiikan, talouden ja kulttuurin saralla käytävissä dialogeissa ja konferensseissa, jotka synnyttävät uusia virallisia julistuksia. Kyseisiä konferensseja ja dialogeja ei tietenkään voi pitää diskurssietiikan kuvaamina ideaalisina, argumentatiivisina diskursseina, sillä kilpailevien intressien väliset strategiset neuvottelut ovat olennainen osa niitä. Niitä voi kuitenkin tarkastella tietynlaisina käytännöllisinä diskursseina, joiden tavoitteena

on synnyttää kaikkia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja – neuvotteluosapuolet vähintäänkin teeskentelevät globaalissa mediassa käytävissä keskusteluissa, että ne ovat sisäistäneet tämän diskurssietiikan keskeisen periaatteen. (Ibid.; Apel 2000, 148.)

Apel korostaa, että kyseisten julkisten diskurssien ainoana tehtävänä ei ole tarjota tilaisuutta ideologisen kritiikin esittämiselle, vaan ne ovat myös syy pyrkiä löytämään ihmiskunnan yhteisiin ongelmiin universaalisti päteviä moraalisia ratkaisuja. Nämä ratkaisut eivät saisi syntyä pelkkien satunnaisten, solidaarisuutta ilmaisevien julistusten kautta, vaan niiden pitäisi olla seurausta myös jatkuvasta argumentatiivisesta diskurssista. (Apel 2000, 148.) Diskurssietiikka ei siis ole menettänyt merkitystään: koska mikään historiallinen yhteiskunta ei vastaa teoriaan sisältyvää ideaalisen puheen tilannetta, moraalifilosofiaa tarvitaan nostamaan esille sellaisia argumentteja, jotka jäävät paitsioon varsinaisessa poliittisessa diskurssissa. Diskurssietiikan avulla on myös mahdollista kehittää sellainen yhteiskunnallinen malli, jossa kaikki tärkeät päätöksentekoprosessit toimivat diskursiivisen päätöksenteon institutionaalisten muotojen pohjalta. (Habermas 1982, 261-262; Apel 2000, 142.)

Diskurssietiikan, kosmopolitanismin ja globaalin etiikan väliltä on löydettävissä selkeitä yhteyksiä. Kriittisen teorian näkökulmasta tarkasteltuna kosmopolitanismi toimii normatiivisena ajattelutapana, joka soveltaa diskurssietiikan universaaleja normeja valtioiden rajat ylittävälle alalle. Diskurssietiikan universaalista moraalikannasta seuraa, että moraaliseen keskusteluun tulee sisällyttää koko ihmiskunta, ja muiden yksilöiden moraalisen arvon kunnioittamiseen kuuluu omien tekojen oikeuttaminen. Keskustelu ja sovittelu on siis keskeinen osa kosmopolitanismia. (Benhabib 2006, 18-20.) Kosmopolitanismi näyttäytyykin tässä yhteydessä moraalisenä viitekehyksenä, joka mahdollistaa universaalisti jaettujen sääntöjen ja periaatteiden määrittämisen (Held 2002a, 65-66).

Myös globaali etiikka on mahdollista määritellä tästä näkökulmasta – Apelin mukaan se tulisi hahmottaa diskursiivisena, valtiorajat ylittävässä

kommunikaatiossa tapahtuneita muutoksia vastaavana etiikkana. Tässä mielessä globaali etiikka ei edusta minkään yksittäisen kulttuurin maailmankuvaa, vaan on luonteeltaan menettelytapoja korostavaa ja toimii universaalin normatiivisen järjestyksen perustana. Apelin näkemyksestä hieman poiketen Habermas korostaa globaaliin etiikkaan sisältyvien jatkuvien keskustelujen merkitystä, globaalin julkisen keskustelutilan syntyä ja tästä seuraavaa sosiokognitiivista kehitystä. (Delanty 2009, 96-97.) Globaali etiikka onkin mahdollista nähdä myös kehitysprosessina, joka synnyttää uusia ajattelun ja tuntemisen tapoja sekä solidaarisuuden muotoja (ibid., 90).

Diskurssietiikan ohella kosmopolitanismin ja globaalin etiikan merkityksen voi odottaa kasvavan tulevaisuudessa. Kosmopolitanististen arvojen edistäminen ja kehittäminen on mahdollista nähdä globaaliin aikaamme kuuluvana moraalisenä välttämättömyytenä – niiden oikeellisuuden tulee tosin saada myötäkaikua erilaisilta poliittisilta kulttuureilta ja kansalaisyhteiskunnan eri osilta (Fine & Cohen 2002, 162; Beardsworth 2012). Myös kosmopolitanismin hegemonista luonnetta koskeva kritiikki on huomioitava tässä – se näyttäytyy vähemmän vakuuttavana, jos kosmopolitanismi mielletään ehdotonta universalismia ja maailman ihmisten yhtenäisyyttä korostavan näkemyksen sijaan rauhanomaista sosiaalista monimuotoisuutta kunnioittavaksi, suvaitsevaisuutta peräänkuuluttavaksi diskurssiksi (Lu 2000, 262).

Globaalia etiikkaa puolestaan voi pitää erityisen relevanttina työkaluna globaalien ongelmien ratkaisemisessa laajan, oppiainerajat ylittävän luonteensa vuoksi (ks. Hellsten 2015), josta Apelin ja Habermasin näkemykset edustavat vain yhtä tulkintaa. Hedelmällistä maailmanpolitiikan tutkimuksen kannalta olisikin hyödyntää globaaliin etiikkaan sisältyvää pyrkimystä tutkia ja reflektoida erilaisia politiikkojen muotoiluun vaikuttavia eettisiä näkemyksiä ja oikeutuksia (ks. Dower 2006, 26; Nussbaum 2000, 230). Tämä voisi omalta osaltaan lisätä kosmopolitanismin, diskurssietiikan ja muiden normatiivisten teorioiden empiiristä tutkimusta, selventää tapahtuneita kehityskulkuja ja auttaa ymmärtämään näiden muutosten avaamia mahdollisuuksia muovata globaaleista politiikoista normatiivisesti kunnianhimoisempia – ympäri maailmaa asuvien

ihmisten äänet aidosti huomioivia sekä muiden elävien olentojen moraalisen arvon tunnustavia.

9 Johtopäätökset

Pyrkimyksenäni tässä tutkielmassa on ollut ymmärtää globaalin etiikan, normatiivisen ja kriittisen kosmopolitanismin sekä diskurssietiikan välisiä yhteyksiä ja soveltaa näitä teorioita globaaleihin haasteisiin liittyvien politiikkojen taustalta löytyvien moraalisten näkemysten empiirisessä tutkimuksessa. Olen yrittänyt osoittaa, että vaikka globaali etiikka, normatiivinen ja kriittinen kosmopolitanismi sekä diskurssietiikka käsittelevät pitkälti samoja ilmiöitä ja jakavat monia sitoumuksia, ne myös täydentävät toisiaan mahdollistamalla erilaisten eettisten näkemysten vertailun ja tutkimisen, näiden näkemysten normatiivisen kritiikin ja toisaalta myös yhteiskunnallisten kehityskulkujen havaitsemisen ja selittämisen sekä vielä realisoitumattomien muutosten tunnistamisen. Näin ne tarjoavat välineitä sosiaalisessa todellisuudessa esiintyvien arvojen ja asenteiden kartoittamiseksi sekä mahdollisesti myös niiden muuttamiseksi kritiikin ja dialogin avulla.

Tutkielman empiirinen osa käsittelee Yhdistyneiden kansakuntien kehityspoliittisissa dokumenteissa tapahtuneita muutoksia vuosina 1969-2015. Tarkemmin sanottuna olen tutkinut, miten globaalin kehityksen edistämistä on oikeutettu YK:n julistuksissa, raporteissa ja muissa kehityskonferenssien loppuasiakirjoissa, ja pohtinut, onko havaitsemiani muutoksia mahdollista tulkita moraaliseksi kehitykseksi. Kuten analyysistä käy ilmi, nämä kehityksen edistämiseen liittyvät moraaliset näkemykset eivät vaikuta kuvastavan minkäänlaista yksiselitteistä lineaarista kehitystä. Niistä on kuitenkin löydettävissä selkeitä muutoksia, jotka liittyvät muun muassa diskurssietiikkaa heijastavien oikeutusten maltilliseen kasvuun, tietentyypisten kosmopolitanististen oikeutusten yleistymiseen ja toisaalta myös deontologisten oikeutusten osuuden vähenemiseen 1990-luvulta alkaen.

Olen selittänyt näitä muutoksia kestäväen kehityksen ja inhimillisen kehityksen paradigmojen lujittumisella, kansalaisyhteiskunnan lisääntyneillä mahdollisuuksilla osallistua YK-tasolla tehtävien kehityspoliittisten päätösten muotoiluun ja 1990-luvun puolivälissä alkaneella kosmopolitanismin kasvun suosiolla. Tiedostan, että käsittelemäni prosessit tarjoavat selityksen vain osaan havaitsemistani muutoksista. Mielestäni ne auttavat kuitenkin selventämään, millaiset ilmiöt voivat vaikuttaa globaalin politiikan oikeutuksissa tapahtuviin muutoksiin. Vaikka analyysissä esille nostamiani muutoksia ei voikaan mieltää varsinaiseksi moraaliseksi kehitykseksi, saattaisi olla luontevaa tulkita ne tietynlaiseksi kollektiiviseksi oppimiseksi, joka parhaassa tapauksessa kätkee sisälleen mahdollisuuden moraaliseksi kehitykselle ja sitä kautta myös yhteiskunnalliselle muutokselle. Tästä huolimatta kyseisiin muutoksiin ei ole järkevää suhtautua täysin varauksetta, ja tämän vuoksi olenkin käsitellyt myös niitä koskevaa kritiikkiä.

Tarve globaaleihin haasteisiin liittyvälle normatiiviselle tutkimukselle epäilemättä vain kasvaa tulevaisuudessa. Kuten monet globaaliin etiikkaan perehtyneet tutkijat (ks. esim. Dower 2014; Gasper 2005; Hellsten 2015; Widdows 2011) korostavat, erilaisten normatiivisten teorioiden välisten suhteiden tarkastelu ja integroiminen toisiinsa, oppiainerajat ylittävien näkökulmien hyödyntäminen ja etiikan tutkiminen osana käytännön toimintaa ovat epäilemättä avainasemassa globaalin etiikan kehittämisessä ja tätä kautta myös näihin haasteisiin vastaamisessa. Olen pyrkinyt tarjoamaan tämän tutkielman myötä yhden puheenvuoron kyseiseen keskusteluun ja edistämään näin globaalin etiikan tutkimusta, jonka tehtävän tärkeyttä ja kiireellisyyttä tuskin on mahdollista korostaa liikaa.

10 Läheteet

Abulof, Uriel. 2015. Normative concepts analysis: unpacking the language of legitimization. *International Journal of Social Research Methodology* 18:1, 73-89.

Annan, Kofi A. 2000. We the Peoples. The role of the United Nations on the 21st century. 3.11.2015.
http://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf

Apel, Karl-Otto. 1991. A Planetary Macroethics for Humankind: The Need, the Apparent Difficulty, and the Eventual Possibility. Teoksessa Deutsch, Eliot (toim.). 1991. *Culture and Modernity. East-West Philosophic Perspectives*. Honolulu: University of Hawaii Press. 261-278.

Apel, Karl-Otto. 2000. Globalization and the Need for Universal Ethics. *European Journal of Social Theory* 3:2, 137-155.

Archibugi, Daniela. 1995. Immanuel Kant, Cosmopolitan Law, and Peace. *European Journal of International Relations* 1:4, 429-456.

Baker, Susan. 2006. *Sustainable Development*. London: Routledge.

Barker, Rodney S. 2001. *Legitimizing Identities: The Self-presentation of Rulers and Subjects*. Cambridge: Cambridge University Press.

Beardsworth, Richard. 2011. *Cosmopolitanism and International Relations Theory*. Cambridge: Polity Press.

Beardsworth, Richard. 2012. Assessing Cosmopolitan Theory in World Politics. 7.4.2016. *E-International Relations*. <http://www.e-ir.info/2012/05/27/assessing-cosmopolitan-theory-in-world-politics/>

Beitz, Charles R. 1999a [1979]. *Political Theory and International Relations. With a New Afterword by the Author*. Princeton NJ: Princeton University Press.

Beitz, Charles R. 1999b. Social and cosmopolitan liberalism. *International Affairs* 75:3, 515-529.

Benhabib, Seyla. 2006. *Another Cosmopolitanism*. Post, Robert (toim.). Oxford; New York: Oxford University Press.

Bentham, Jeremy. 1780. An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. Teoksessa Ryan, Alan (toim.). 1987. *John Stuart Mill and Jeremy Bentham. Utilitarianism and Other Essays*. Harmondsworth, New York, N.Y.: Penguin Books.

Bjola, Corneliu & Kornprobst, Markus (toim.). 2011. *Arguing Global Governance*. London: Routledge.

- Brock, Gillian & Brighouse, Harry (toim.). 2005. *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brock, Gillian. 2009. *Global Justice. A Cosmopolitan Account*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Brown, Chris. 1992. *International Relations Theory. New Normative Approaches*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.
- Brown, Chris. 1997. Theories of International Justice. *British Journal of Political Science* 27:2, 273-297.
- Brown, Garrett Wallace & Held, David (toim.). 2010. *The Cosmopolitanism Reader*. Cambridge: Polity Press.
- Brown, Garrett Wallace. 2009. Kant's Cosmopolitanism. Teoksessa Brown, Garrett Wallace & Held, David (toim.). 2010. *The Cosmopolitanism Reader*. Cambridge: Polity Press.,45-60.
- Brundtland, Gro Harlem. 1987. Chairman's foreword. Teoksessa World Commission on Environment and Development. 1987. *Our common future*. Oxford: Oxford University Press, ix-xv.
- Bulkeley, Harriet et al. 2013. Governing sustainability: Rio+20 and the road beyond. *Environmental and Planning C: Government and Policy* 31:6, 958-970.
- Calhoun, Craig. 2003. The Class Consciousness of Frequent Travellers: Towards a Critique of Actually Existing Cosmopolitanism. Teoksessa Archibugi, Daniele (toim.). 2003. *Debating Cosmopolitics*. Lontoo; New York: Verso. 86-116.
- Cheah, Pheng. 1998. Introduction – Part II: The cosmopolitical – today. Teoksessa Cheah, Pheng & Robbins, Bruce (toim.). 1998. *Cosmopolitics: Thinking and Feeling Beyond the Nation*. Minneapolis: The University of Minnesota. 20-44.
- Cortina, Adela. 2014. Four tasks for forward-looking global ethics. *Journal of Global Ethics* 10:1, 30-37.
- Crawford, Neta. 2002. *Argument and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crawford, Neta C. 2011. *Homo politicus* and argument (nearly) all the way down. Persuasion in politics. Teoksessa Bjola, Corneliu & Kornprobst, Markus (toim.). 2011. *Arguing Global Governance*. London: Routledge.,19-51.
- Dallmayr, Fred. 2003. Cosmopolitanism: Moral and Political. *Political Theory* 31:3, 421-442.
- Delanty, Gerard. 2009. *The cosmopolitan imagination. The renewal of critical social theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Delanty, Gerard (toim.). 2012. *Routledge Handbook of Cosmopolitanism Studies*.

London; New York: Routledge.

Donaldson, Thomas. 1992. Kant's global rationalism. Teoksessa Nardin, Terry & Mapel, David R. (eds.) 1992. *Traditions of International Ethics*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 136-157.

Dower, Nigel. 2006. The nature and scope of global ethics and the relevance of the Earth Charter. *Journal of Global Ethics* 1:1, 25-43.

Dower, Nigel. 2007. *World Ethics. The New Agenda*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Dower, Nigel. 2014. Global ethics: dimensions and prospects. *Journal of Global Ethics* 10:1, 8-15.

Drydyk, Jay. 2014. Foundational issues: how must global ethics be global? *Journal of Global Ethics* 10:1, 16-25.

Ellis, Anthony. 1992. Utilitarianism and international ethics. Teoksessa Nardin, Terry & Mapel, David R. (toim.). 1992. *Traditions of International Ethics*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 158-179.

Fairclough, Isabela & Fairclough, Norman. 2011. Practical reasoning in political discourse: The UK government's response to the economic crisis in the 2008 Pre-Budget Report. *Discourse & Society* 22:3, 243-268.

Fairclough, Isabela & Fairclough, Norman. 2013. Argument, Deliberation, Dialectic and the Nature of the Political: A CDA Perspective. *Political Studies Review* 11:3, 336-344.

Fairclough, Norman. 2003. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London & New York: Routledge.

Fine, Robert & Cohen, Robin. 2002. Four Cosmopolitan Moments. Teoksessa Vertovec, Steven & Cohen, Robin (toim.). 2002. *Conceiving Cosmopolitanism. Theory, Context, and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 137-162.

Fine, Robert. 2003. Kant's theory of cosmopolitanism and Hegel's critique. *Philosophy and Social Criticism* 29:6, 609-630.

Fine, Robert. 2009. Cosmopolitanism and human rights: radicalism in a global age. *Metaphilosophy* 40: 1, 8-23.

Fukuda-Parr, Sakiko. 2003. The Human Development Paradigm: Operationalizing Sen's Ideas on Capabilities. *Feminist Economics* 9:2-3, 301-317.

Fukuda-Parr, Sakiko. 2011. Theory and Policy in International Development: Human Development and Capability Approach and the Millennium Development Goals. *International Studies Review* 13:1, 122-132.

Fukuda-Parr, Sakiko, Yamin, Alicia Ely & Greenstein, Joshua. 2014. The Power of

Numbers: A Critical Review of Millennium Development Goal Targets for Human Development and Human Rights. *Journal of Human Development and Capabilities* 15:2-3, 105-117.

Fukuda-Parr, Sakiko. 2016. From the Millennium Development Goals to the Sustainable Development Goals: shifts in purpose, concept, and politics of global goal setting for development. *Gender & Development* 24:1, 43-52.

Gasper, Des. 2005. Beyond the International Relations framework: an essay in descriptive global ethics. *Journal of Global Ethics*. 1:1, 5-23.

Gasper, Des. 2014. Future global ethics: environmental change, embedded ethics, evolving human identity. *Journal of Global Ethics* 10:2, 135-145.

Goodin, Robert E. 1995. *Utilitarianism as a public philosophy*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Gowan, Peter. 2003. The New Liberal Cosmopolitanism. Teoksessa Archibugi, Daniele (toim.). 2003. *Debating Cosmopolitics*. Lontoo; New York: Verso. 51-66.

Habermas, Jürgen. 1976. *Communication and the Evolution of Society*. Kääntänyt Thomas McCarthy. Boston: Beacon Press.

Habermas, Jürgen. 1982. A Reply to my Critics. Teoksessa Thompson, John B. & Held, David (toim.). *Habermas: Critical Debates*. Kääntänyt Thomas McCarthy. Cambridge: The MIT Press, 219-283.

Habermas, Jürgen. 1990a [1983]. *Moral Consciousness and Communicative Action*. Kääntäneet Christian Lenhardt & Shierry Weber NicholSEN. Cambridge: Polity Press.

Habermas, Jürgen. 1990b. Justice and Solidarity: On the Discussion Concerning Stage 6. Teoksessa Wren, Thomas E. (toim.) 1990. *The Moral Domain*. Kääntänyt Shierry Weber NicholSEN. Cambridge, London: The MIT Press, 224-251.

Hellsten, Sirkku K. 2015. Ethics: universal or global? The trends in studies of ethics in the context of globalization. *Journal of Global Ethics* 11:1, 80-89.

Held, David. 2002a. Globalization, Corporate Practice and Cosmopolitan Social Standards. *Contemporary Political Theory*. 2002: 1. 59-78.

Held, David. 2002b. Culture and Political Community: National, Political and Cosmopolitan. Teoksessa Vertovec, Steven & Cohen, Robin (toim.). 2002. *Conceiving Cosmopolitanism. Theory, Context, and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 48-58.

Held, David. 2002c. Law of States, Law of Peoples. *Legal Theory*. 8:1, 1-44.

Held, David. 2005. Principles of cosmopolitan order. Teoksessa Brock, Gillian & Brighouse, Harry (toim.). *The Political Philosophy of Cosmopolitanism*. Cambridge: Cambridge University Press, 10-27.

High Level Panel on Global Sustainability. 2010. Sustainable Development: From Brundtland to Rio 2012. Background paper. 1-26. 13.6.2016.
http://www.un.org/wcm/webdav/site/climatechange/shared/gsp/docs/GSP1-6_Background%20on%20Sustainable%20Dev.pdf

Holton, Robert J. 2009. *Cosmopolitanisms: New Thinking and New Directions*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Hurrell, Andrew. 1995. International Political Theory and the Global Environment. Teoksessa Booth, Ken & Smith, Steve (toim.). 1995. *International Relations Theory Today*. Cambridge: Polity Press, 129-153.

Hutchings, Kimberly. 2014. Thinking ethically about the global in 'Global Ethics'. *Journal of Global Ethics* 10:1, 26-29.

Inter-university Consortium for Political and Social Research (ICPSR): Data Sharing for Demographic Research. 2016. Voice of the People Millennium Survey 2000. 6.3.2016. <https://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/DSDR/studies/24661>

Jolly, Richard, Emmerij, Louis & Weiss, Thomas G. 2009. *UN Ideas that Changed the World*. Bloomington: Indiana University Press.

Jones, Charles. 1999. *Global Justice: Defending Cosmopolitanism*. Oxford; New York: Oxford University Press.

Kant, Immanuel. 1784. Idea For a Universal History with a Cosmopolitan Purpose. Teoksessa Reiss, Hans. 1991. *Kant's Political Writings*. Kääntänyt H.B. Nisbet. Cambridge: Cambridge University Press, 41-53.

Kant, Immanuel. 1785. Groundwork of The metaphysics of morals. Teoksessa Gregor, Mary J. (toim. & käänt.). 1996. *Immanuel Kant – Practical philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 37-108.

Kant, Immanuel. 1797. The metaphysics of morals. Teoksessa Gregor, Mary J. (toim. & käänt.) 1996. *Immanuel Kant – Practical philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 353-603.

Kiely, Ray. 2005. *Empire in the Age of Globalization: US Hegemony and Neoliberal Disorder*. London; Ann Arbor, MI: Pluto.

Kohlberg, Lawrence. 1971. From Is to Ought: How to Commit the Naturalistic Fallacy and Get Away with It in the Study of Moral Development. Teoksessa Mischel, Theodore (ed.). 1971. *Cognitive Development and Epistemology*. New York, London: Academic Press, 151-235.

Kohlberg, Lawrence. 1973. The Claim to Moral Adequacy of a Highest Stage of Moral Judgement. *The Journal of Philosophy* 70:18, 630-646.

Kohlberg, Lawrence. 1981. *Essays on Moral Development. Volume 1. The Philosophy of Moral Development. Moral Stages and the Idea of Justice*. New York: Harper & Row.

- Kohlberg, Lawrence, Levine, Charles & Hewer, Alexandra. 1983. *Moral Stages: A Current Formulation and a Response to Critics*. Basel: Karger.
- Kohlberg, Lawrence, Boyd, Dwight R. & Levine, Charles. 1990. The Return of Stage 6: Its Principle and Moral Point of View. Teoksessa Wren, Thomas E. (toim.) 1990. *The Moral Domain*. Cambridge, London: The MIT Press, 151-181.
- Krebs, Dennis L. & Denton, Kathy. 2006. Explanatory Limitations of Cognitive-Developmental Approaches to Morality. *Psychological Review* 113:3, 672-675.
- Linklater, Andrew. 2012. The global civilizing role of cosmopolitanism. Teoksessa Delanty, Gerard (toim.). 2012. *Routledge Handbook of Cosmopolitanism Studies*. London; New York: Routledge, 60-71.
- Linnér, Björn-Ola & Selin, Henrik. 2013. The United Nations Conference on Sustainable Development: forty years in the making. *Environment and Planning C: Government and Policy* 31:6, 971-987.
- Long, Graham. 2009. Moral and Sentimental Cosmopolitanism. *Journal of Social Philosophy* 40:3, 317-342.
- Lu, Catherine. 2000. The One and Many Faces of Cosmopolitanism. *Journal of Political Philosophy* 8:2, 244-267.
- Mapel, David R. & Nardin, Terry. 1992. Convergence and divergence in international ethics. Teoksessa Nardin, Terry & Mapel, David R. (toim.) 1992. *Traditions of International Ethics*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 297-322.
- Marchetti, Raffaele. 2012. Cosmopolitanism and global democratization. Delanty, Gerard (toim.). 2012. *Routledge Handbook of Cosmopolitanism Studies*. London; New York: Routledge, 352-364.
- McCarthy, Thomas. 1990. Introduction. Teoksessa Habermas, Jürgen. 1990 [1983]. *Moral Consciousness and Communicative Action*. Cambridge: Polity Press, vii-xiii.
- McIntosh, C. Alison & Finkle, Jason L. 1995. The Cairo Conference on Population and Development: A New Paradigm? *Population and Development Review* 21:2, 223-260.
- Mignolo, Walter D. 2012. De-colonial cosmopolitanism and dialogues among civilizations. Delanty, Gerard (toim.). 2012. *Routledge Handbook of Cosmopolitanism Studies*. London; New York: Routledge, 85-100.
- Mill, John Stuart. 2000 [1861]. *Utilitarismi*. Kääntäneet Saastamoinen ym. Helsinki: Gaudeamus.
- MY World. 2016. 29.9.2016. www.myworld2015.org

- Norris, Pippa. 2000. Global Governance and Cosmopolitan Citizens. Teoksessa Nye, Joseph S. & Donahue, John D. (toim.) 2000. *Governance in a Globalizing World*. Cambridge, Massachusetts: Visions of Governance for the 21st Century; Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 155-177.
- Nowicka, Magdalena & Kaweh, Ramin. 2009. Looking at the Practice of UN Professionals. Strategies for Managing Differences and the Emergence of a Cosmopolitan Identity. Teoksessa Nowicka, Magdalena & Rovisco, Maria (toim.). 2009. *Cosmopolitanism in Practice*. Farnham; Burlington: Ashgate Publishing, 51-74.
- Nowicka, Magdalena & Rovisco, Maria (toim.). 2009. *Cosmopolitanism in Practice*. Farnham; Burlington: Ashgate Publishing.
- Nussbaum, Martha C. 1994. Cosmopolitanism and Patriotism. Teoksessa Nussbaum, Martha C. & Cohen, Joshua (toim.). 1996. *For Love of Country?* Boston: Beacon Press, 3-17.
- Nussbaum, Martha C. 1997. Kant and Cosmopolitanism. Teoksessa Brown, Garrett Wallace & Held, David (toim.). 2010. *The Cosmopolitanism Reader*. Cambridge: Polity Press, 27-44.
- Nussbaum, Martha C. 2000. *Women and Human Development: The Capabilities Approach*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Nussbaum, Martha. 2007. On Moral Progress: A Response to Richard Rorty. *The University of Chicago Law Review* 74:3, 939-960.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). 2016. Background on the right to development. 13.6.2016.
<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Development/Pages/Backgroundrtd.aspx>
- Oldekop, Johan A. et al. 2016. 100 key research questions for the post-2015 development agenda. *Development Policy Review* 34:1, 55-82.
- O'Neill, Onora. 1986. *Faces of Hunger: An Essay on Poverty, Justice and Development*. London: Allen & Unwin.
- Palmer, Eric. 2015. Introduction: The 2030 Agenda. *Journal of Global Ethics* 11:3, 262-269.
- Pogge, Thomas. 1992. Cosmopolitanism and Sovereignty. *Ethics* 103:1, 48-75.
- Pogge, Thomas W. 1988. Kant's Theory of Justice. *Kant-Studien* 79, 407-433.
- Pojman, Louis P. 2005. Kant's Perpetual Peace and Cosmopolitanism. *Journal of Social Philosophy* 36:1, 62-71.

- Pronk, Jan. 2015. From post 1945 to post 2015. *Journal of Global Ethics* 11:3, 366-380.
- Reyes, Antonio. 2011. Strategies of legitimization in political discourse: From words to actions. *Discourse & Society* 22:6, 781-807.
- Reisigl, Martin & Wodak, Ruth. 2009. The discourse-historical approach (DHA). Teoksessa Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.). 2009. *Methods of Critical Discourse Analysis*. Los Angeles, CA: Sage. 87-121.
- Riley, Jonathan. 2009. The interpretation of maximizing utilitarianism. *Social Philosophy & Policy* 26:1, 286-325.
- Roudometof, Victor. 2012. Cosmopolitanism and empirical social research: some methodological issues of an emerging research agenda. Delanty, Gerard (toim.). 2012. *Routledge Handbook of Cosmopolitanism Studies*. London; New York: Routledge, 115-126.
- Ryan, Alan (toim.). 1987. *John Stuart Mill and Jeremy Bentham. Utilitarianism and Other Essays*. Harmondsworth, New York, N.Y.: Penguin Books.
- Saastamoinen, Kari. 2000. Millin moraalifilosofia. Teoksessa Mill, John Stuart. 2000 [1861]. *Utilitarismi*. Kääntäneet Saastamoinen ym. Helsinki: Gaudeamus, 125-147.
- Sachs, Jeffrey D. 2012. From Millennium Development Goals to Sustainable Development Goals. *Lancet* 379:9832, 2206-2211.
- Schappcott, Richard. International ethics. Teoksessa Baylis, John, Smith, Steve & Owens, Patricia (toim.). 2011. *The Globalization of World Politics: An introduction to international relations*. New York: Oxford University Press Inc, 196-211.
- Sen, Amartya & Williams, Bernard (eds.). 1982. *Utilitarianism and Beyond*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Sen, Amartya. 1979. Utilitarianism and Welfarism. *The Journal of Philosophy* 76:9, 463-489.
- Singer, Peter. 1972. Famine, Affluence, and Morality. *Philosophy and Public Affairs* 1:3, 229-243.
- Singer, Peter. 2002. *One world. The ethics of globalization*. New Haven: Yale University Press.
- Skrbis, Zlatko, Kendall, Gavin & Woodward, Ian. 2004. Locating Cosmopolitanism. Between Humanist Ideal and Grounded Social Category. *Theory, Culture & Society* 21:6, 115-136.
- Sonnert, Gerhard. 1994. Limits of Morality: A Sociological Approach to Higher Moral Stages. *Journal of Adult Development* 1:2, 127-134.

Steffek, Jens, 2003. The Legitimation of International Governance: A Discourse Approach. *European Journal of International Relations* 9:2, 249-275.

Stevenson, Nick. 2003. *Cultural Citizenship: Cosmopolitan Questions*. Maidenhead: Open University Press.

Strydom, Piet. 2012. Modernity and cosmopolitanism: from a critical social theory perspective. Delanty, Gerard (toim.). 2012. *Routledge Handbook of Cosmopolitanism Studies*. London; New York: Routledge, 25-37.

Taylor, Paul. 1999. The United Nations in the 1990s: Proactive Cosmopolitanism and the Issue of Sovereignty. *Political Studies* 47:3, 538-565.

United Nations. 1969. A/RES/2542(XXIV). Declaration on Social Progress and Development. Resolutions adopted on the reports of the Third Committee. 19.5.2016.

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2542\(XXIV\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2542(XXIV))

United Nations. 1969. A/RES/2543(XXIV). Implementation of the Declaration on Social Progress and Development. Resolutions adopted on the reports of the Third Committee. 19.5.2016.

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2542\(XXIV\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2542(XXIV))

United Nations. 1972. A/CONF.48/14/Rev.1. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. Report of the United Nations Conference on the Human Environment. 13.5.2016.

<http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf>

United Nations. 1982. A/37/25. Nairobi Declaration. United Nations Environment Programme: Report of the Governing Council. 19.5.2016.

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/37/25

United Nations. 1986. A/RES/41/128. *Declaration on the Right to Development*. Resolution adopted by the General Assembly (on the report of the Third Committee (A/41/925 and Corr.1)). New York.

United Nations. 1992a. A/CONF.151/26/Rev.1 (Vol. I). Rio Declaration on Environment and Development. Report of the United Nations Conference on Environment and Development. Volume I. Resolutions Adopted by the Conference. 19.5.2016.

[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/pdf/N9283655.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/pdf/N9283655.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/pdf/N9283655.pdf?OpenElement)

United Nations. 1992b. A/CONF.151/26/Rev.1 (Vol. I). Agenda 21. Report of the United Nations Conference on Environment and Development. Volume I. Resolutions Adopted by the Conference. 19.5.2016.

[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/pdf/N9283655.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/pdf/N9283655.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/pdf/N9283655.pdf?OpenElement)

United Nations. 1994a. A/48/935. An agenda for development. Report of the Secretary-General. 29.3.2016.

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/48/935

United Nations. 1994b. A/CONF. 171/13. *Programme of Action on the International Conference on Population and Development*. Report of the International Conference on Population and Development (Cairo, 5-13 September 1994). New York. 4-118.

United Nations. 1995a. A/CONF. 166/9. *Copenhagen Declaration on Social Development*. Report of the World Summit for Social Development (Copenhagen, 6-12 March 1995). New York. 4-27.

United Nations. 1995b. A/CONF. 166/9. *Programme of Action of the World Summit for Social Development*. Report of the World Summit for Social Development (Copenhagen, 6-12 March 1995). New York. 29-91.

United Nations. 1996. SG/2015/Rev.6* Boutros Boutros-Ghali, United Nations Secretary-General. Press release (23.4.1996). 13.6.2016.

<http://www.un.org/press/en/1996/19960423.sg2015.r6.html>

United Nations. 2000. A/RES/55/2. United Nations Millennium Declaration.

3.11.2015. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/55/2

United Nations. 2002a. A/CONF.199/20. Johannesburg Declaration on Sustainable Development. Report of the World Summit on Sustainable Development. 13.5.2016.

http://www.unmillenniumproject.org/documents/131302_wssd_report_reissued.pdf

United Nations. 2002b. Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development. 4.12.2015

http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/WSSD_PlanImpl.pdf

United Nations. 2005a. A/59/2005. In larger freedom: towards development, security and human rights for all. Report of the Secretary-General. 19.2.2016.

http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/2005

United Nations. 2005b. A/RES/60/1. 2005 World Summit Outcome. 7.12.2015.

<http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E.pdf>

United Nations. 2010a. 2010 UN Summit. 14.6.2016.

<http://www.un.org/en/mdg/summit2010/>

United Nations. 2010b. A/65/L.1 Keeping the promise: united to achieve the Millennium Development Goals. 7.12.2015.

<http://www.un.org/en/mdg/summit2010/pdf/mdg%20outcome%20document.pdf>

United Nations. 2011. The History of Sustainable Development in the United Nations. 13.6.2016.

<http://www.uncsd2012.org/history.html>

United Nations. 2012. A/RES/66/288. The future we want. 3.11.2015.

<http://www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html>

United Nations. 2014. A/69/700. The road to dignity by 2030: ending poverty, transforming all lives and protecting the planet. Synthesis report of the Secretary-General on the post-2015 sustainable development agenda. 3.11.2015.

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/69/700&Lang=E

United Nations. 2015. A/RES/70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. 3.11.2015.

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

United Nations. 2016a. World Summit for Social Development 1995. 13.6.2016.

<https://www.un.org/development/desa/dspd/world-summit-for-social-development-1995.html>

United Nations. 2016b. We the Peoples – The Role of the United Nations in the 21st Century (Millennium Report of the Secretary-General). 14.6.2016.

http://www.un.org/en/events/pastevents/we_the_peoples.shtml

United Nations. 2016c. Millennium Summit (6-8 September 2000). 14.6.2016.

http://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_summit.shtml

United Nations. 2016d. In Larger Freedom. Report of the Secretary-General of the United Nations by decision of Heads of State and Government in September 2005.

14.6.2016. http://www.un.org/en/events/pastevents/in_larger_freedom.shtml

United Nations. 2016e. The 2005 World Summit. 14.6.2016.

http://www.un.org/en/events/pastevents/worldsummit_2005.shtml

United Nations. 2016f. United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20. 14.6.2016.

<https://sustainabledevelopment.un.org/rio20>

United Nations. 2016g. Synthesis Report of the Secretary-General on the Post-2015 Agenda. 14.6.2016.

<https://sustainabledevelopment.un.org/majorgroups/post2015/synthesisreport>

United Nations. 2016h. The Sustainable Development Agenda. 14.6.2016.

<http://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda>

United Nations Development Group (UNDG). 2013. A Million Voices: The World We Want. A Sustainable Future with Dignity for All. 6.3.2016.

<http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/mdg/a-million-voices--the-world-we-want.html>

United Nations Development Group (UNDG). 2014. Delivering the Post-2015 Agenda: Opportunities at the National and Local Levels. 1-34. 6.3.2016.
<http://www.undp.org/content/dam/undp/library/MDG/Post2015-SDG/UNDP-MDG-Delivering-Post-2015-Report-2014.pdf>

United Nations Population Fund (UNFPA). 2016. International Conference on Population and Development Programme of Action. 13.6.2016.
<http://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action>

van Hooft, Stan. 2009. *Cosmopolitanism: A Philosophy for Global Ethics*. Stocksfield: Acumen.

van Leeuwen, Theo & Wodak, Ruth. 1999. Legitimizing immigration control: a discourse-historical analysis. *Discourse Studies* 1:1, 83-118.

van Leeuwen, Theo. 2007. Legitimation in discourse and communication. *Discourse & Communication* 1:1, 91-112.

Vertovec, Steven & Cohen, Robin (toim.). 2002. *Conceiving Cosmopolitanism. Theory, Context, and Practice*. Oxford: Oxford University Press.

Vincent, R. J. 1992. The idea of rights in international ethics. Teoksessa Nardin, Terry & Mapel, David R. (eds.) 1992. *Traditions of International Ethics*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 250-269.

Wick, Warner A. 1983. Introduction: Kant's Moral Philosophy. Teoksessa *Kant's Ethical Philosophy*. Indianapolis: Hackett Publishing Company, Inc, xi-lxii.

Widdows, Heather. 2011. *Global Ethics: An introduction*. Durham: Acumen.

Wirth, David A. 1995. The Rio Declaration on Environment and Development: Two Steps Forward and One Back, or Vice Versa. *Georgia Law Review* 29:3, 599-653.

Wisor, Scott. 2012. After the MDGs: Citizen Deliberation and the Post-2015 Development Framework. *Ethics & International Affairs* 26:1, 113-133.

Wodak, Ruth & Meyer, Michael. 2009. Critical discourse analysis: history, agenda, theory and methodology. Teoksessa Wodak, Ruth & Meyer, Michael (toim.). 2009. *Methods of Critical Discourse Analysis*. Los Angeles, CA: Sage. 1-33.

World Commission on Environment and Development. 1987. *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.

Yhdistyneet kansakunnat. 2013. Historiaa ja toiminnan taustoja. 13.6.2016.
<http://www.yk.fi/node/249>